

חוק ליהודים

פרשת לך לך

בהוצאת

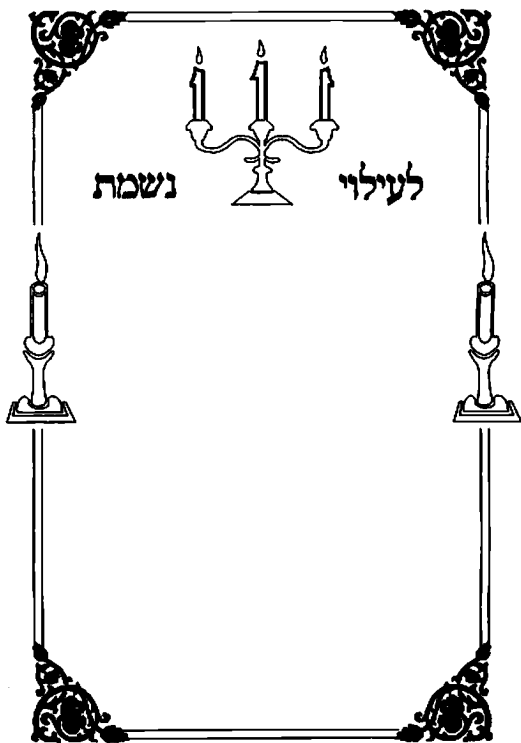

ניתן להשיג:

אצל אלימלך

טל: 02-418773, 435713

ח"ד 50109 ירושלים

בהוצאת

קה יוזמה

ת.ד. 50109 ירושלים

טל. 02-418773, 02-435713

כל זכויות צילום והעתקה
ע"פ החוק הבינלאומי וע"פ דין תורה
שמורות להוצאת "ברית יעקב"
ת.ד. 43249, ירושלים.

סדר לוחות והדפסה:

סימנים, ירושלים טל. 02-375111

בסייעתא דשמיא

חֵק לְיִשְׂרָאֵל

פרשת לך לך

סודר והוגה מחדש
מהדורת כיס באותיות גדולות

שנת תשנ"ה
לפיק ירושלים תובביא

סודר והוגה מחדש

טבת תשנ"ה

הודעה ובקשה

בהוצאת מהדורה זו של "חוק לישראל" עמלנו והשקענו מאמצים מרובים, להקטין את הפודמט ובכל זאת להשאיר את הכתב גדול וברור.

וכן הושקע ממון רב בסידורו והגהתו מחדש כדי שיהיה נקי מכל טעות ושגיאה

אבל כבר ידוע מאמר החכם "כשם שאי אפשר לבר בלי תבן אי אפשר לספר בלי שגיאות" ובפרט בספר כה מורכב.

לכן נבקש המעיינים והלומדים בכל אתר ואתר שאם ימצאו אילו שהם טעויות ושגיאות, יואילו בטובם להודיע לנו למען יתוקן במהדורות הבאות בעז"ה

קח יוזמה ת.ד. 50109 ירושלים

גודל מעלת הלימוד ב"חק לישראל"

הנה ידוע בשער בת רבים מעלת הלימוד ב"חק לישראל" בקביעות דבר יום ביומו. וכבר כתב המקובל האלוקי מוהרדח"ו זלה"ה וזלה"ק: "זה היה מנהג מורי זלה"ה, בצאתו מבית הכנסת היה עדיין מעוטף בציצית ובתפילין וקורא הסדר הזה בכוונות האלו על פי סדר המדרגות ממטה למעלה, וזה הסדר: תורה, נביאים, כתובים, משנה, תלמוד, וקבלה, וזה פרטן: יום ראשון מהשבוע, היה קורא מתחילת פרשת השבוע ששה פסוקים, שנים מקרא ואחד תרגום. ואחר-כך כתובים, גם כן עם התרגום, ואין צריך לקרוא שניים מקרא אלא בתורה לבד, אבל נביאים וכתובים – פעם אחת מקרא ופעם אחד תרגום, והכל הוא בעולם העשיה וכו'. עכ"ל.

מתוך ספר פלא יועץ השלם

מאת ה"ה הרב הגדול

רבי אליעזר פאפו זצוק"ל

קביעות עתים לתורה הוא אחד מהרברים ששואלים לאדם ביום הדין קבעת עתים לתורה והן עתה נתפרסם בכל תפוצות ישראל ספר חק לישראל והוא מהרברים שמעט מחזיק את המדובה וחשוב הרבה שבמעט זמן לומד כל מיני לימודים וידו בכל והוא מסודר על פי הסוד מגורי האר"י ז"ל ובונה בשמים עליותיו ולומד ממנו חכמה ומוסר ודינים ומה טוב ומה נעים מנהג איזה ערים שנאספים באגודה ידאי ה' וחושבי שמו ללמוד סדר חק לישראל והחכם שבהם קודא בקול דם ומפרש להם ההלכה ולפעמים הזו"הק וסדר יוסיף לחק באופן שכל אדם אפילו היותר עם הארץ יוכל לזכות ללמוד הלימוד הזה ברבים ואמידת קדישים וכ"כ חשוב הלימוד הזה וצר לי על רבים מאחינו בני ישראל שהט להוטים אחרי התוהו ועד שלא נגמדה התפלה בורחים להם לפעולתם ולעבודתם ומאבד טובה הרבה שאם היה יכולת בידי הייתי אוחו את כל אחינו בני ישראל בצואר כסותם והייתי קושר אותם בכבלים של ברזל ובחבלי עבותות אהבת השי"ת שיעמדו זמן מועט ללימוד ואפילו מי שאין לו ספר יהא שומע כקודא וידויחו טובה הרבה.

לך לך יום ראשון תורה

יכּוּן בְּקִרְיַאת שֵׁשׁ פְּסוּקִים אֵלּוּ שֶׁהֵם כְּנֶגֶד וְ
דְּמִלּוּי יו"ד דָּשֵׁם ב"ן לְהַשְׁאִיר בּוֹ הָאָרֶז
מִתּוֹסַפֵּת נִשְׁמָה שֶׁל שַׁבַּת שְׁעֵבֶרֶת:

יב א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-
לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמְּלֻכְתְּךָ וּמִבֵּית
אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ: וְאָמַר
י' לְאַבְרָם אֵיזֶל לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמְּלֻכְתְּךָ וּמִבֵּית
אָבִיךָ לְאֶרֶץ דִּי אֲחֻזְנָךְ: ב וַאֲעִשֶׂךָ לְגוֹי
גָּדוֹל וְאַבְרָכְךָ וְאֶגְדְּלָהּ שְׁמֶךָ וְהָיָה
בְּרָכָה: וְאֶעֱבְדְנָךְ לְעַם סְגִי וְאַבְרָכְנָךְ וְאַרְבִּי

רש"י

(א) לך לך. להגאחך ולטובתך ושם אעשך לגוי גדול וכאן אי
אחה זוכה לבנים ועוד שאודיע טבעך בעולם: (ב) ואעשך
לגוי גדול. לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת פריה
ורביה וממעטת את האמונה וממעטת את השם לכך הוזקק
לשלשה ברכות הללו שהבטיחו על הבנים ועל האמונה ועל השם
(ס"א) וזהו ואגדלה שמך מוסיף אות על שמך שער עכשיו
שמך אברהם מכאן ואילך אברהם ואברהם עולה רמ"ח כנגד
אבריו של אדם. כרש"י (ישן): ואברכך. בממונ. (ב"ר): והיה

שָׁמַךְ וּתְהֵא מְבָרְךְ: ג וְאֶבְרַכָּה מְבָרְכֶיךָ
 וּמְקַלְלֶיךָ אֲאִר וְנִבְרַכְוּ בְךָ כָּל
 מְשַׁפְּחַת הָאָדָמָה: וְאֶבְרַךְ מְבָרְכֶךָ וּמְלַטְטְךָ
 אֵילֹוֹט וַיִּתְבָּרְכוּן בְּדִילֶךָ כָּל יוֹרְעִית אֶרְעָא:
 ד וַיִּלְךְ אֲבָרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹוֵי
 יְהוָה וַיִּלְךְ אֲתָו לֹוט וְאֲבָרָם בֶּן־
 חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ
 מִחָרָן: וְאֹל אֲבָרָם כָּמָא דְמַלְיִל עֲמִיָּה יי וְאֹל
 עֲמִיָּה לֹוט וְאֲבָרָם בַּר שִׁבְעִין וְחָמֵשׁ שָׁנִין בְּמַפְקֵיהּ

רש"י

ברכה. הברכות נתונות בידך עד עכשיו היו בידי ברכתי לאדם
 ונח ומעכשיו אתה תברך את אשר תחפוץ. (ב"ר). ד"א ואלעזר
 לגוי גדול זה שאומרים אלהי אברהם ואברהם זה שאומרים
 אלהי יצחק. ואגדלה שמך זה שאומרים אלהי יעקב. יכול יהיו
 חותמין בטובן תלמוד לומר והיה ברכה בך חותמין ולא בהם:
 מארצך. והלא כבר יצא משם עם אביו וצא עד לחרן אלא כך
 אמר לו התרחק עוד משם ולא מבית אביך: אשר אראך. לא
 גלה לו הארץ מיד כדי לחצבה בעיניו ולתת לו שכר על כל
 דבור ודבור. כיוצא בו את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק
 כיוצא בו על אחד ההרים אשר אומר אליך. כיוצא בו וקרא
 עליה את הקריאה אשר אנכי דובר אליך: (ג) ונברכו בך. יש

מִחֶרֶן: ה וַיִּקַּח אֲבָרָם אֶת־שָׂרִי
 אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־כָּל־
 רִכּוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנַּפֶּשׁ
 אֲשֶׁר־עָשׂוּ בַחֶרֶן וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת
 אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן:
 וַדַּבֵּר אֲבָרָם יָת שָׂרִי אֶתְתִּיה וַיָּת לוֹט בַּר אַחוּהִי
 וַיָּת כָּל קַנְיָנֵהוּן דִּי קָבֹו וַיָּת נַפְשָׁתָא דְשַׁעֲבִירָה
 לְאוּרִיתָא בַחֶרֶן וּנְפָקוּ לְמִיזַל לְאַרְעָא דְכְנָעַן וְאִתּוּ
 לְאַרְעָא דְכְנָעַן: ו וַיַּעֲבֹר אֲבָרָם בְּאַרְצֵן
 עַד מְקוֹם שְׂכָם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה

רש"י

אגדות רבות וזה פשוטו אדם אומר לבנו תהא כאברהם וכן כל
 ונברכו כך שבמקרא וזה מוכיח כך יברך ישראל לאמר ישימד
 אלהים כאפרים וכמנשה: (ה) אשר עשו בחרן. שהכניסו
 תחת כנפי השכינה אברהם מגייר את האנשים וש"י מגיירת
 הגאים ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאו (וכן כתיב אשר
 עשו) ופשוטו של מקרא עבדים ושפחות שקנו להם כמו עשה
 את כל הכבוד הזה לשון קנון וישראל עושה חיל לשון קונה
 וכונס: (ו) ויעבור אברם בארץ. נכנס לתוכה: עד מקום
 שכם. להתפלל על בני יעקב כשיצאו להלחם בשכם: אלון

וְהִכְנַעְנִי אֶז בְּאַרְצִי: וְעַבַר אַבְרָם בְּאַרְעָא
עַד אֲתַר שְׁכָם עַד מִיִּשְׂר מוֹרָה וְכִנְעַנָּא בְּכַן

בְּאַרְעָא:

רש"י

מורה. היא שכם הראהו הר גריזים והר עיבל שסם קבלו
ישראל שנענת החורה: והכנעני אז בארץ. היה הולך וטובש
את ארץ ישראל מזרעו של שם שנחלקו של שם נפלה כשחלק
נה את הארץ לבניו שנאמר ומלכי דק מלך שלם לפיכך ויאמר
אל אברהם לזרעך אתן את הארץ הזאת עתיד אני להחזירה
לבניך שהם מזרעו של שם:

נביאים ישעיה פרק מ

א לְמָה תֹּאמַר יַעֲקֹב וְתִדְבֹר יִשְׂרָאֵל
נִסְתַּרְהָ דְרַבִּי מִיְהוָה וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטַי
יַעֲבֹר: לְמָה תִּימַר יַעֲקֹב וְתַמְלִיל יִשְׂרָאֵל מִטְמָרָא
אוֹרְחֵי מִן קָדָם ? וּמִן קָדָם אֱלֹהֵי דִינֵי יַעֲדֵי:
ב הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי
עוֹלָם | יְהוָה בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יִיעָף

רש"י

א למה תאמר יעקב. בגלות: נסתרה דרכי מה. העלום

וְלֹא יִיגַע אִין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ: הֲלֵא יִדְעַת אַם
 לֹא שְׁמַעַת אֱלֹהָ עֲלֵמָא יי דִּי בְרָא יִסּוּדֵי אַרְעָא לֹא
 בְּעַמֵּל וְלֹא בְּלִיאָו לִית סוּף לְסִכְלַתְנוּתֵיהּ: ג גִּתְן
 לְיַעֲקֹב בַּח וְלֵאִין אֹנִים עֲצֻמָּה יִרְבָּה: דִּיהַב
 לְצַדִּיקָא דְמִשְׁלַחַן לְפִתְגָמֵי אֹרִיתָא חוּכְמָא וְלִדְלִית
 לְהוֹן תְּקוּף גְּכַסִּין מִסְגִּי: ד וַיַּעֲפוּ נְעָרִים וַיִּגָּעוּ
 וּבַחֲוָרִים כָּשׁוּל יִכְשָׁלוּ: וַיִּשְׁתַּלְּחוּ עוֹלִימִין
 חִיבִין וַיִּלְאוּן וַרוּקֵי רִשְׁעֵיָא אֲתַקְלָא יִתְקַלּוּן:
 ה וְקוּנֵי יְהוּה יַחְלִיפוּ כַח יַעֲלוּ אֲבָר
 בְּנִשְׁרִים יָרוּצוּ וְלֹא יִיגָעוּ יִלְכוּ וְלֹא יַעֲפוּ:
 וְדַסְבְּרוּ לְפִוּרְקָנָא דִּי יִתְכַנְשׁוּן מִבִּינֵי גְלוּתָהוֹן וַיִּוְסְפוּן
 חֵיל וַיִּתְחַדְּתוּן לְעוֹלִימָתָהוֹן כְּצֻמוּח דְּסִלִּיק עַל גְּדַפֵּי
 נִשְׁרִין יִרְהִטוּן וְלֹא יִלְאוּן יִהְכּוּן וְלֹא יִשְׁתַּלְּחוּן:
 ו הַחֲרִישׁוּ אֵלֵי אֵיִם וְלֵאמִים יַחְלִיפוּ כַח
 יִגָּשׁוּ אִזּוּ יִדְבְּרוּ יַחְדָּו לְמִשְׁפַּט נְקַרְבָּה:

רשי

עיניו מכל מה שעבדטוהו: ג ולאין אונים. ולמי שאין לו כח:
 עצמה ירבה. מרבה לו חומץ: ד ויעפו נערים. גזורה
 אויביכם המנוערים מן המות: ובחורים. שהם עכשו גזורים:
 ה יחליפו כח. חזק וחזק: אבר. כנף: ו החרישו אלי.
 לשמוע דברי וסתקו: איים. חומות: יחליפו כח. יתחזקו ככל

אציתו למימרי נגון ומלפון יוספון חיל יתקרבון בכך
 'מללון כחדא לדינא נתקרב:

רשיי

גבורתם אולי יעמדו זקין: יגשו. הלום וידכרו: נקרבה.
 נחוכח:

כתובים משלי ב,ג

כ למען תלך בדרך טובים וארחות
 צדיקים תשמר: בדיל הלך בארחתא דטבי
 ושבילי דצדיקי תנטור: כא פי־ישראלים ישכנו־
 ארץ ותמימים יותרו בה: מטול דתריצי
 עמדין בארעא ואלין דלא מום משתותרין בה:
 כב ורשעים מארץ יפרתו וכוֹנְדִים יסחו
 ממנה: ורשיעיא מן ארעא נסופון ובזוזי נתעקרון
 מנה: ג א בני תורתִי אל־תשכח ומצותִי
 יצור לבך: ברי נימוסי לך תנשי ופוקדני ינטר

רשיי

(כ) למען תלך. מוסב על המקרא שלמעלה (פסוק טז):
 להאיכל מדד רע, למען הוליכך בדרך טובים. (כא) כי
 ישראלים ישכנו ארץ. לעולם הבא: יותרו בה. כסיררו

לְבָדָּה: ב פִּי אֶרֶץ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם
 יוֹסִיפוּ לָךְ: מְטוּל דְּנוּגְדָא דְיוֹמָתָא וּשְׁנָא דְחַיִּי
 וּשְׁלָמָא נּוֹסְפוֹן לָךְ: ג חֶסֶד וְאַמֶּת אֶל-יַעֲזֹבֶךָ
 קְשָׁרָם עַל-גְּרָגְרוֹתֶיךָ כְּתָבָם עַל-לֹחַ
 לְבָדָּה: טִיבוֹתָא וְקוֹשְׁטָא לָא נִשְׁבְּקוֹנָךְ קְטוֹרְנוֹן בְּצוֹרֶךָ
 וּכְתוּב אָנוּן עַל לֹחַ דְּלְבָדָּה:

רש"י

רשעים לגיהנם. (ב) ארץ ימים וגו' ושלום יוסיפו לך.
 תורתו ומלכותו.

משנה ברכות פרק ג

א מי שמתו מוטל לפניו, פטור מקריאת שמע,
 (ומן התפלה) ומן התפלין. נושאי המטה
 וחלופיהן וחלופי חלופיהן, את שלפני המטה
 ואת שלאחר המטה, את שלמטה צדך בהן

ברטנורא

א מי שמתו מוטל לפניו. אחד מן הקרובים שחייב להתאבל
 עליהם, מוטל עליו לקברו: פטור מק"ש. מקום דטריד טרדא
 דמזוה: וחלופיהן. שכן דרך שמחלפיו, לפי שהכל רואים לזכות
 במזוה: את שלפני המטה. המזומנים לנשאה כשהגיע המטה

פְּטוּרִין, וְאֵת שְׂאִין לַמָּטָה צָרֶךְ בְּהֵן חִיבִין. אֵלֹו
וְאֵלֹו פְּטוּרִין מִן הַתְּפִלָּה: ב קָבְרוּ אֶת הַמֵּת
וְחִזְרוּ, אִם יְכוּלִין לְהַתְּחִיל וְלַגְמֹר עַד שֶׁלֹּא
יִגְיעוּ לַשּׁוּרָה, יִתְחִילוּ. וְאִם לֹא, לֹא יִתְחִילוּ.
הַעוֹמְדִים בַּשּׁוּרָה, הַפְּנִימִים פְּטוּרִין, וְהַחִיצוֹנִים
חִיבִין: ג גְּשִׁים וְעֹבְדִים וְקַטְנִים פְּטוּרִין מִקְרִיאַת

ברטנורא

אכלס: ואת שלאחר המטה. כלומר בין אותם שלפני המטה,
ובין אותם שלאחר המטה, אם המטה נריכה להם לשאחה, פטורים:
ואת שאין למטה צורך בהם. כגון הכולכים ללוות את המת
לכבודו בלבד מייבין: אלו ואלו פטורים מן התפלה. ללא
דאורייתא היא כמו ק"ש: ואיכא דאמרי מפני שהיא נריכה כוונה
יתרה: ב להתחיל ולגמור. פרקה אחת של ק"ש: לשורה.
שהיו עושים שורות שורות סביב האבל לנחמו בקוצם מן הקבר:
ואם לאו. שהיה הדרך קרוב מן הקבר עד המקום שבו עושים
השורה, ואין פנאי להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה:
הפנימיים. הרואים פני האבלים: והחיצונים. שאינם רואים פני
האבלים: ג נשים ועבדים פטורים מק"ש. אע"פ שלא
מטות עשה שהזמן גרמא, וכל מטות עשה שהזמן גרמא נשים
פטורות, סלקא דעתך אמינא לחייבן הואיל ואית בה מלכות שמים,
הא משמע לן: ותפילין מטות עשה שהזמן גרמא הן. ללילה ושבת
לאו זמן תפילין נינהו: וסלקא דעתך אמינא הואיל ואחאקש תפילין
למזוזה נשים נחייבו, קמ"ל: קטנים. אפי' קטן שהגיע לחינוך לא

שָׁמַע וּמִן הַתְּפִלִּין, וְחִיבִין בַּתְּפִלָּה וּבַמְּזוּזָה
 וּבְבִרְכַת הַמְּזוּזָה: ד בַּעַל קָרִי מְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ וְאִינוּ
 מְבָרְךְ, לֹא לַפְּנִיָּה וְלֹא לְאַחֲרֵיהָ. וְעַל הַמְּזוּזָה
 מְבָרְךְ לְאַחֲרָיו, וְאִינוּ מְבָרְךְ לַפְּנֵיו. רַבִּי יְהוּדָה

ברטנורא

הטילו על אביו לחנטו בק"ש, לפי שאינו מטי חמיד אכלו בעונת
 ק"ש. ולא בחפילין, משום דסחם קטן אינו יודע לשמור חפילו שלא
 יפיח בהן: וחיובין בתפלה. לתפלה רחמי היא, ומדרכנן היא,
 וחקנה אף לנשים ולחנך בה האקטנים: ובמזוזה. דמאו דחימא
 האיל וחקק לחלמוד תורה, כי היכי דנשים פטורות מחלמוד תורה
 דכתיב (דברים יא): ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם,
 הכי נמי נפטרו ממזוזה אע"פ שהיא מצוה עשה שלא הזמן גרמא.
 קמ"ל: בברכת המזון. מצעיא לן אי חייבות בברכת המזון
 מדאורייתא, כיון דכתיב (שם ח): ואכלת ושבעת וברכת, היא ליה
 מצוה עשה שלא הזמן גרמא, או שמתאין חייבות מדאורייתא,
 משום דכתיב (שם): על הארץ הטובה אשר נתן לך, והארץ לא
 נתנה לנקבות, ולא אפשריטא: ד בעל קרי. עזרא חקן שלא יקרא
 בעל קרי בחורה, בין שראה קרי לאנסו בין לרענו, עד שיטבול.
 ולא מפני טומאה וטהרה, שאין דברי תורה מקבלין טומאה, אלא
 כדי שלא יהיו תלמידי חכמים מזויין אכל נשותיהן כתרנגולים:
 מהרהר. ק"ש בלבו כשהגיע זמן המקרא: ואינו מברך לפנייה
 ולאחרייה. ואפילו בהרהור, כיון דברכות לאו דאורייתא לא
 אכרכוהו רבנן: ועל המזון מברך לאחרייו. דחיובה דאורייתא

אומר, מברך לפנייהם ולאחריהם: הֲיִה עוֹמֵד
 בַּתְּפִלָּה, וְנִזְכָּר שֶׁהוּא בַעַל קָרִי, לֹא יִפְסִיק,
 אֲלֵא יִקְצֹר. יָרֵד לְטַבֵּל, אִם יָכוֹל לַעֲלוֹת
 וּלְהִתְכַסּוֹת וּלְקָרוֹת עַד שֶׁלֹּא תִגַּץ הַחֲמָה, יַעֲלֶה
 וַיִּתְכַּסֶּה וַיִּקְרָא וְאִם לֹא, יִתְכַּסֶּה בַּמִּים וַיִּקְרָא.
 אָבֵל לֹא יִתְכַּסֶּה, לֹא בַּמִּים הָרְעִים וְלֹא בַּמִּי
 הַמְשֻׁרָה, עַד שִׁיטִּיל לְתוֹכָן מִים. וְכַמָּה יִרְחִיק
 מֵהֶם וּמֵן הַצּוֹאָה, אַרְבַּע אַמּוֹת: וְזֶב שֶׁרָאָה

ברטנורא

הוא. ואינו מברך לפניו, ללא חיובא לאורייתא הוא. וכבר נפסקה
 ההלכה דבטלוה לטבילותא, ובעלי קריין קורין ק"ס כדרכן ועוסקין
 בתורה ומתפללין ומברכין כל הברכות, ואין מערער בדבר: ה לא
 יפסיק. תפלתו לגמרי, אלא יקצר כל ברכה וברכה: ולקרות עד
 שלא תגץ החמה. שהותיקין מדקדקים על עצמן לגמור אותה
 עם הגץ החמה, דכתיב (תהלים עב): ייראוך עם שמך: יתכסה
 במים. ודוקא מים עכורים שאין לבו רואה את הערוה, אבל
 כלולים לא: במים הרעים. מים סרוחים: במי המשורה. מים
 שאורין בהם פשתן: עד שיטיל לתוכן מים. חסורי מחסרה
 והכי קתני, ולא יקרא אלא מי רגלים עד שיתן לתוכן מים, ושיעור
 המים שיטיל למי רגלים של פעם אחת, רביעית: וכמה ירחיק
 מהם. מן המי רגלים שלא הטיל לתוכן מים, ומן הצואה: ארבע
 אמות. ודוקא כשהוא ללדדים או לאחריו, אבל לפניו מרחיק כמלא
 עיניו: ו זב שראה קרי. אע"פ שטמא טומאת שבעה מסוס

קָרִי, וְנָדָה שְׁפָלְטָה שְׁכַבְתָּ זָרַע, וְהַמְשַׁמְשֵׁת
שָׂרְאָתָה נָדָה, צָרִיכִין טְבִילָה, וְרַבֵּי יְהוּדָה
פּוֹטְרִי:

ברטנורא

זיבה, ואין טבילה זו מטהרתו, אפילו הכי כריך טבילה לדברי תורה
כחקנת עזרא, משום קרי. וכן נדה אם באה להתפלל, ופולטת שכבת
זרע הרי היא כבעל קרי. ושכבת זרע מטמאה האשה בפליטתה כל
שגשה ימים לאחר תשמיש, ולאחר מכאן כבר הסריח בגופה ואין
ראוי עוד להיות ולד נזכר ממנו. והכי פירושו, נדה שפלטה עתה
תשמיש ששמשו אחמול קודם שראתה, והמשמשת מטתה שראתה
נדה אחר ששמשה, כריכין טבילה: ורבי יהודה פוטר. אף
במשמשת שראתה נדה פטר ר"י, ואע"ג דמעיקרא בת טבילה הוה
ואיכא למימר ללא פקעה חובת טבילה מינה. וכבר כתבנו לעיל
דבטלוי לטבילותא, מפני שהיתה תקנה שאין רוב הכזור יכולין
לעמוד בה:

גמרא ברכות דף י"ח ע"א

אָמַר רַחֲבֵה אָמַר רַב יְהוּדָה כָּל הַרְוָאָה הַמֵּת וְאִינּוּ
מְלֻוְהוּ עוֹבְדֵי מִשׁוּם (משלי יז) לֹוֶעַג לָרֵשׁ חָרָף
עוֹשֶׂהוּ. וְאִם הִלְוְהוּ מֵה שְׁכָרוֹ אָמַר רַב אֲשֵׁי עָלְיוּ

רש"י

מלוה ה' חונן דל. קרי ציה מלוה את המקום מי שחונן את

הַפְּתוּב אֹמֵר (שם יט) מְלוּה ה' חוֹנֵן דָּל וּמְכַבְּדוֹ
 חוֹנֵן אֲבִיוֹן. רַבִּי חִיָּא וְרַבִּי יוֹנְתָן הוּוּ שְׁקֵלִי וְאֲזִלִּי
 בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת הוּוּ קְשָׁדִיא תְּכַלְתִּיהּ דְּרַבִּי יוֹנְתָן
 אָמַר לִיה רַבִּי חִיָּא רַלְיִיה כְּדִי שְׁלֵא יֵאמְרוּ לְמַחַר
 בְּאִין אֶצְלָנוּ וְעַכְשִׁיו מְחַרְפִּין אוֹתָנוּ. אָמַר לִיה וּמִי
 יִדְעִי כּוּלִי הָאֵי וְהָא כְּתִיב (קהלת ט) וְהַמֵּתִים אֵינָם
 יוֹדְעִים מְאוּמָה. אָמַר לִיה אִם קָרִיתְ לֹא שְׁנִיתְ
 וְאִם שְׁנִיתְ לֹא שְׁלֵשֶׁת וְאִם שְׁלֵשֶׁת לֹא פִירְשׁוּ לָךְ.
 כִּי הַחַיִּים יוֹדְעִים שִׁימוֹתוֹ אֱלֹו צְדִיקִים שְׁבִמִיתָתָן
 נְקָרָאִים חַיִּים שְׁנֵאמַר (ש"ב כג) וּבְנִיהוּ בֶן יְהוּדָע
 בֶּן אִישׁ חֵי רַב פְּעָלִים מְקַבְּצָאֵל הוּוּא הִכָּה אֶת
 שְׁנֵי אַרְיָאֵל מוֹאֵב וְהוּוּא יָרַד וְהִכָּה אֶת הָאָרִי בְּתוֹךְ
 הַבּוֹר בְּיוֹם הַשְּׁלֵג. בֶּן אִישׁ חֵי אָטוּ כּוּלִי עֲלֵמָא
 בְּנֵי מַתִּי גִינְהוּ. אֱלֹא בֶן אִישׁ חֵי שְׁאֲפִילוּ בְּמִיתָתוֹ

רש"י

הכל ואין לך כל מן המת והמלוה אותו כאלו מלוה את המקום:
 דלייה. הגביהו: לא שנית. לא חזרת עליו פעם שנית כדי
 שתחבונן זו: אלו צדיקים. ומאי יודעים שימותו נותנים אל
 לבם יום המיתה ומוסקים ידיהם מן העצירה ורשעים אינם
 יודעים מאומה שעושים עצמם כאינם יודעים וחוטאים: הוא
 חכה. השפיל את השנים של דורות משני מקדשים שלא היה
 בהם כמותו: אריאל. זו בית המקדש שנאמר הוי אריאל אריאל
 קרית חנה דוד: מואב. על שם שבנאו דוד לחתי מרות

קרוי חי רב פּעֵלִים מְקַבְּצָאֵל שְׂרֵבָה וְקַבֵּץ פְּעֵלִים
 לַתּוֹרָה. וְהוּא הִכָּה אֶת שְׁנֵי אַרְיָאֵל מוֹאֵב שְׁלֵא
 הִנִּיחַ כְּמוֹתוֹ לֹא בְּמִקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן וְלֹא בְּמִקְדָּשׁ
 שְׁנֵי. וְהוּא יָרַד וְהִכָּה אֶת הָאָדָם בְּתוֹךְ הַבּוֹר בְּיוֹם
 הַשְּׁלֵג. אִכָּא דְאָמְרֵי דְתַבְרַר גְּזִיזֵי דְבְרָדָא וְנַחַת
 וְטַבְל. וְאִכָּא דְאָמְרֵי דְתַנָּא סְפָרָא דְבֵי רַב בְּיוֹמָא
 דְּסַתְוָא:

רש"י

המובא ביה: גזיזי דברדא. חתיכות של כרד והקרח שקורין
 גלגל"א כלע"ז והיינו ביום השלג: ונחת זמביל. לקרוי כזי
 לעסוק בחורה. דתני ספרא דבי רב. תורת כהנים:

זוהר לך דף ע"ו ע"ב

לך לך מארצך וגו' רבי אבא פתח ואמר (ישעיה מ"ו)
 שָׁמְעוּ אֵלַי אֲבִירֵי לֵב הַרְחוּקִים מִצְדָּקָה, שָׁמְעוּ אֵלַי
 אֲבִירֵי לֵב כַּמָּה תִקְיִפִּין לְבִיהוּ דְחִיבֵיא דְחַמְאָן שְׁבִילֵי
 וְאוֹרְחֵי דְאוֹרִיתָא וְלֹא מִסְתַּפְּלִין בְּהוּ וְלְבִיהוּ תִקְיִפִּין
 דְלֹא מִהֲדָרִין בְּתִיבְתָא לְגַבֵּי מְאֹרֵיהוֹן וְאִקְרוּן אֲבִירֵי
 לֵב, הַרְחוּקִים מִצְדָּקָה דְמִתְרַחֲקֵי מְאֹרִיתָא, רַבֵּי חִזְקִיָּה
 אָמַר דְמִתְרַחֲקֵי מִקְדָּשָׁא בְרִיךְ הוּא וְאַנּוֹן רְחִיקִין מִנִּיהּ
 וּבְגִין כֶּךָ אִקְרוּן אֲבִירֵי לֵב, הַרְחוּקִים מִצְדָּקָה דְלֹא
 בְּעָאן לְקַרְבָּא לְגַבֵּי קֹדֶשׁא בְרִיךְ הוּא בְּגִין כֶּךָ אֲנּוֹן

רְחוּקִים מִצְדָּקָה כִּינּוּן דְּאֲנוּן רְחוּקִים מִצְדָּקָה רְחוּקִים
 אֲנוּן מִשְׁלוֹם דְּלִית לֹון שְׁלוֹם, דְּכְתִיב (ישעיה מ"ח) אֵין
 שְׁלוֹם אָמַר יי לְרָשָׁעִים, מֵאֵי טַעְמָא בְּגִין דְּאֲנוּן
 רְחוּקִים מִצְדָּקָה, תָּא חֲזִי אַבְרָהָם בְּעֵי לְקָרְבָא לְקֹדֶשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא וְאַתְקָרַב הֵדָא הוּא דְכְתִיב (תהלים מ"ה) אָהַבְתָּ
 צְדָקָה וְתִשְׁנֵא רָשַׁע אַתְקָרַב לְצְדָקָה וְעַל דָּא כְּתִיב
 (ישעיה מ"א) אַבְרָהָם אֹהֲבֵי מֵאֵי טַעְמָא אֹהֲבֵי בְּגִין
 דְּכְתִיב אָהַבְתָּ צְדָקָה, רְחִימוּתָא דְקֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא
 דְרַחֲמִים לִיה אַבְרָהָם מְכַל בְּנֵי דְרִיה דְהוּוּ אֲבִירֵי לֵב
 וְאֲנוּן רְחוּקִים מִצְדָּקָה כְּמָה דְאַתְמַר, רַבִּי יוֹסִי פְתַח
 (תהלים פ"ד) מַה יְדִידוֹת מִשְׁכַּנּוֹתֶיךָ יי צְבָאוֹת, כְּמָה
 אֵית לֹון לְבְנֵי נִשְׂא לְאַסְתְּכֹלָא בְּפוֹלְחָנָא דְקֹדֶשָׁא בְּרִיךְ
 הוּא דְהָא כָּל בְּנֵי נִשְׂא לֹא יְדַעֵי וְלֹא מִסְתַּכְּלֵי עַל מַה
 קָאִים עֲלֵמָא וְאֲנוּן עַל מַה קִּימִין דְכַד בְּרָא קֹדֶשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא עֲלֵמָא עֲבַד שְׁמִיָּא מֵאִשׁ וּמִמִּים מִתְעַרְבִין
 כְּחֻדָּא וְלֹא הוּוּ גְלָדִי וּלְבַתֵּר אֲגִלִּידוּ וּקִימוּ בְרוּחָא
 עֲלֵאָה וּמִתְמַן שְׁתִּיל עֲלֵמָא לְקִימָא עַל סְמִכִין וְאֲנוּן
 סְמִכִין לֹא קִימִין אֲלָא בְהֵוּא רוּחָא וּבִשְׁעָתָא דְהֵוּא
 רוּחָא אִסְתַּלַּק כְּלָהוּ מִרְפְּפִין וְזַעֲזַעֵין וְעֲלֵמָא אֲרִתָּת הֵדָא
 הוּא דְכְתִיב (איוב ט') הִמְרַגִּיז אֲרִץ מִמְקוּמָהּ וְעִמּוּדֶיהָ
 יִתְפַּלְצוּן, וְכֹלָא קָאִים עַל אֹרִיתָא דְכַד יִשְׂרָאֵל
 מִשְׁתַּדְּלִי בְּאֹרִיתָא מִתְקִים עֲלֵמָא וְאֲנוּן קִימִין וְסְמִכִין
 קִימִין בְּאַתְרֵיהוּ בְּקִיּוּמָא שְׁלִים, תָּא חֲזִי בִשְׁעָתָא
 דְאַתְעַר פְּלִגּוֹת לִילֵיא וְקֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָאֵל לְגַנְתָּא

דַּעַדן לְאַשְׁתַּעֲשָׂא עִם צְדִיקָא כְּלוּהוּ אֵילָנִין דְּבִגְנָתָא
 דַּעַדן מְזֻמָּרן וּמְשֻׁבָּחן קַמִּיה דְּכֹתִיב אֲזוּ יִרְנְנוּ עֲצֵי
 הַיַּעַר:

יוסף לחוק

הלכה פסוקה

שולחן ערוך יורה דעה סימן של"ד

א על עשרים וארבעה דברים מנדין את האדם ואלו הן.
 ב המבזה את החכם אפילו לאחר מותו. ג הקורא לחבירו עבר. ד המזלזל בדבר אחד מדברי
 סופרים ואין צריך לומר מדברי תורה. ה מי ששלחו לו
 בית דין וקבעו לו זמן ולא בא. ו מי שלא קבל עליו את
 הדין מנדין אותו עד שיתן. ז מי שיש ברשותו דבר המזיק
 מנדין אותו עד שיסיר הנזק. ח המוכר קרקע שלו לנכרי
 מנדין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבא מהנכרי
 לישראל חבירו בעל המצר. ט המעיד על ישראל בערכאות
 של נכרים והוציא ממנו ממון בעדותו שלא כדין מנדין
 אותו עד שישלם. י טבח כהן שאינו מפריש המתנות
 ונותנם לכהן אחר מנדין אותו עד שיתן. יא המחלל יום
 טוב שני של גליות אף על פי שהוא מנהג. יב העושה
 מלאכה בערב פסח אחר חצות. יג המזכיר שם שמים
 לבטלה או לשבועה בדברי הבאי. יד המביא את הרבים
 לידי אכילת קדשים בחוץ. טו המביא רבים לידי חלול
 השם. טז המחשב שנים וקובע חדשים בחוץ לארץ.
 יז המכשיל את העור. יח המעכב את הרבים מלעשות

מִצְוָה. יֵט טִבַּח שִׁיִּצְאָתָה טְרִיפָה מִתַּחַת יָדוֹ. כ טִבַּח שְׁלֵא
הָרָאָה בְּדִיקַת סִכִּינוֹ לְחֻכְמָם. כֹּא הַמְקִשָּׁה עֲצָמוֹ לְדַעַת.
כֵּב הַמְגַרֵּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְעָשׂוֹ בֵּינוֹ וּבִינָה שְׁתָּפוּת אוֹ מִשָּׂא
וּמִתֵּן הַמְבִיאֵן לְהִזְקֵק זֶה לְזֶה כְּשִׁיבֵאוּ לְבֵית דִּין מְנַדִּין
אוֹתָם. כִּג חֻכְם שֶׁשְׁמוּעָתוֹ רָעָה. כֹּר הַמְנַדָּה לְמִי שְׁאִינוֹ חַיִּיב
גְּדוּדֵי (הַגָּה) וְאֵין צְרִיכִין לְעֲנִין גְּדוּדֵי עֵדוֹת וְדֹאֵיהּ בְּרוּדָה אֶלָּא
אוֹמֵר הַדַּעַת בְּאֻמָּתוֹת הַדְּבָרִים שֶׁהַתּוֹבֵעַ טוֹעֵן בְּרִי וְאִז
אֶפִּילוֹ אִשָּׁה אֶפִּילוֹ קֶטָן נֶאֱמָן אִם הַדַּעַת נוֹתֵן שְׁאֻמַּת הַדְּבָר:

מוֹסֵר

מספר חסידים סימן ל"ד

יִכְרַת ה' כָּל שְׁפָתַי חֲלָקוֹת לְשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדוּלוֹת (תהלים י"ב)
כָּל הַמְסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע כְּאִלוֹ כֶּפֶר בְּעֵקֶר דְּכֹתִיב בְּתַרְיָה (שם)
אֲשֶׁר אָמְרוּ לְלִשׁוֹנֵנוּ נִגְבִּיד שְׁפָתֵינוּ אֶתְנוּ מִי אָדוֹן לָנוּ. בֹּא
וְרֹאֵה כִּמָּה כָּחוֹ שֶׁל לְשׁוֹן הָרַע שְׁאִין לוֹ שִׁיעוֹר וְנִלְמַד
מִמְדַּגְלִים וּמֵה הַמוֹצִיא שֵׁם רַע עַל שְׁאִין שׁוֹמְעִין וְרוֹאִים
וּמְקַפִּידִים בְּבִזְיוֹנָם כִּדְ הַמוֹצִיא שֵׁם רַע עַל חֲבִירוֹ הַנוֹצֵר
בְּצִלְם וְדַמּוֹת עַל אַחַת כִּמָּה וְכִמָּה. וְמֵה יִתֵּן לָךְ לְשׁוֹן רַמְיָה
אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְלִשׁוֹן מֵה אַעֲשֶׂה לָךְ כָּל אֲבָרָיו שֶׁל
אָדָם מִבְּחוּץ וְאֵתָה מִבְּפָנִים. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׁתַּקְנֵתִי לָךְ
שְׁתִּי חוֹמוֹת אֶחָד שֶׁל עֵצִים וְאֶחָד שֶׁל בָּשָׂר שֶׁל עֵצִים הַשְּׁנַיִם
וְשֶׁל בָּשָׂר הַשְּׁתַּיִתִּים. בְּרוּב דְּבָרִים לֹא יִחְדַּל פֶּשַׁע. לְעוֹלָם
יִרְבֶּה אָדָם בְּשִׁתְיָקָה וְאֵל יִדְבֵר כָּלֵל אֶלָּא בְּדַבְרֵי חֻכְמִים אוֹ
בְּדַבְרֵים הַצְּרִיכִים לוֹ לְצוּרָה גּוֹפּוֹ. אָמְרוּ עֲלָיו עַל רַב
תְּלַמִּידוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ הַקְּדוֹשׁ שְׁלֵא שָׁח שִׁיחָה בְּטִלָּה כָּל יָמָיו.

כל השח שיחת חולין עובר בעשה. שנאמר (דברים ו')
 ודברת בם ולא בדברים אחרים ולא הבא מפלל עשה
 עשה. ויש אומרים בלאו ועשה שנאמר (קהלת א') כל
 הדברים יגיעים לא יוכל איש לדבר ואפילו בצרכי גופו לא
 ירבה דברים כי אם מעט מה שצריך לו בהכרח גופו. וכן
 בדברי תורה יהיו דבריו של אדם מעטים וענייניהם
 מרבים. וכן אמרו חכמים לעולם ישנה אדם לתלמידיו דרך
 קצרה. אבל אם דבריו מרבים וענייניו מועטים זה עגן
 סכלות שנאמר (קהלת ה') וקול פסיל ברוב דברים. סיג
 לחכמה שתיקה. לפיכך אל ימהר אדם להשיב ואל ירבה
 לדבר וגם ילמד בשובה ונחת בלא צעקה בלא אריכות
 שדברי חכמים בנחת נשמעים:

לך לך יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבעה פסוקים אלו שהם כנגד ד'
 דמילוי יו"ד דשם בין להשאיר בו תוספת
 הרוח של שבת שעברה:

וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר
 לְזַרְעֶךָ אֲתָן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיְבִן
 שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:
 וְאֲתַגְּלִי נָי לְאַבְרָם וַאֲמַר לְבָנְךָ אֲתָן יְת אֶרְעָא

רש"י

(ז) ויבן שם מזבח. על כסות הזרע ועל כסות ארץ

קָדָא וּבְנָא תַמָּן מְדַבְחָא קָדָם יי דְּאִתְגַּלִּי לִיה:
 ח וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם הַהֶרֶה מִקְדָּם לְבֵית־
 אֵל וַיֵּט אֶהְלֵה בֵּית־אֵל מִיָּם וְהָעִי
 מִקְדָּם וַיִּבֶן־שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה
 וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: וְאִסְתַּלַּק מִתַּמָּן לְטוֹרָא
 מִמְּדִנַּח לְבֵית אֵל וּפְרָס מִשְׁכַּנִּיה בֵּית אֵל מִמְּעַרְבָא
 וְעִי מִמְּדִינְחָא וּבְנָא תַמָּן מְדַבְחָא קָדָם יי וְצִלִּי
 בְּשֵׁמָא דִּי: ט וַיִּסַּע אֲבָרָם הַלּוֹךְ
 וְנִסְעֵ הַנֶּגְבָה: וְנָטַל אֲבָרָם אֶזְל וְנָטַל
 לְדְרוֹמָא: פ י וַיְהִי רָעַב בְּאַרְצָא וַיֵּרֶד

רע"י

ישראל: (ח) ויעתק משם. אהלו: מקדם לבית אל. במזרחת
 של בית אל נמצאת בית אל במערבו הוא שנאמר בית אל מים:
 אהלה. אהלה כתיב בתחלה נטע את אהל אשמו ואחר כך את
 שלו. (כ"ד): ויבן שם מזבח. נתנבא שעתידין בניו להכשל שם
 על עון עכו והתפלל שם עליהם: (ט) הלוך ונסוע. לפרקים
 יושב כאן חדש או יותר ונוסע משם וטטה אהלו במקום אחר
 וכל מסעיו הגבזה ללכת לדומה של ארץ ישראל והיא ללד
 ירושלים (פרוש ירושלים היה באמצע העולם וסוף ארץ ישראל.
 כ"פ ביסעיהו) שהיא בחלקו של יהודה שנטלו בדומה של ארץ

אֲבָרָם מִצְרִימָה לְגֹרֶשׁ שָׁם כִּי־כָבֵד
הָרַעַב בְּאֶרֶץ: וְהָיָה כִּפְּנֵי בְּאֶרְעָא וּנְחַת
אֲבָרָם לְמִצְרַיִם לְאֶתוֹתָבָא תַּמָּן אֲרִי תְקִיף כִּפְּנֵי

בְּאֶרְעָא:

רש"י

ישראל הר המוריה שהיא נחלתו (ב"ר): (י) רעב בארץ.
באותה הארץ לבדה לנסותו אם ירהר אחר דבריו של הקדוש
ברוך הוא שאמר לו ללכת אל ארץ כנען ועכשיו משיאו ללכת
ממנה:

נביאים ישעיה פרק מ"א

א מִי הָעִיר מְמוֹזָרֶת צְדָק יִקְרָאָהּוּ לְרַגְלוֹ
יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמַלְכִים יִרְדּוּ יִתֵּן כְּעֶפְרַיִם
חֲרָבוֹ כְּקֶשֶׁת גִּדְּףָא קִשְׁתּוֹ: מִן אֵיתִי בְּגִלְאֵי
מִמְדִּינָחָא אֲבָרָהֶם בְּחִיר צְדִיקָא בְּקִשׁוּט קְרִבְיָה
לְאֶתְרֵיהּ מִסַּר קְדְמוּהֵי עַמְמִין וּמַלְכִין תְּקִיפִין תִּבְרַ

רש"י

א מי העיר. את אברהם להביאו מארם שהיא ממוזרת: צדק.
שהיא עושה: יקראהו לרגלו. כל אשר הלך: יתן לפניו. יתן
לפניו ד' מלכים וחילותיהן: ירדו. מושל עליהם: יתן. הרגוים

וְמֵא כַעֲפָרָא קְטִילִין קָדָם חֲרִבִּיהַּ כְּקִשָּׂא וְדַפְיִנּוּן קָדָם
 קִשְׁתִּיהַּ: ב יְרַדְפִּם יַעֲבֹר שְׁלוֹם אֶרֶח
 בְּרַגְלֵיו לֹא יָבֹא: וְדַפְיִנּוּן עָדָא שְׁלָם חִילַת אֶרֶח
 בְּרַגְלֵיהּ לֹא עָלַת: ג מִי־פָעַל וְעָשָׂה קָרָא
 הַדְרֹת מֵרֵאשׁ אֲנִי יְהוָה רֵאשׁוֹן וְאֶת־
 אַחֲרָנִים אֲנִי־הוּא: מן אָמַר אֵלֶּיךָ קִיָּם אָמַר
 וְעֵבִיד וְסֹדֵר דְרֵיא מִלְּקַדְמִין אָנָּא יי בְּרִית עֲלֵמָא
 מִפְּרָאשִׁית אִף עֲלָמִי עֲלֵמָא דִּילִי אֵינּוּן בַּר מְנִי לִית
 אֱלֹהָא: ד רָאוּ אֵיִם וַיִּרְאוּ קַצּוֹת הָאָרֶץ
 יַחֲרָדוּ קִרְבּוֹ וַיֵּאֲתִיּוּן: חֲזוּ נִגּוֹתָא וַיִּדְחֲלוּן
 דְּבַסְיָפִי אֶרְעָא יוֹעֵזֵן יִתְקַרְבוּן וַיִּיתָנוּן:

רש"י

כעפר לפני חרכו: כקש נדף. היו לפני הקטו: ב יעבור
 שלום. לא נכשל בעברו: אורח. לך אשר לא כל קודם לכן
 כרגליו: ג מי פעל ועשה. לו זאת מי שהוא: קורא הדורות
 מראש. זה אלם הראשון: אני ה' ראשון. לעזר: זאת
 אחרונים. אף עמכם בניס אחרונים אהיה ואלעזר אתכם:
 ד איים. עובדי עכו"ם:

כתובים משלי ג

ד וּמִצָּא־חֵן וְשָׁכַל־טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים

וְאָדָם: וְתִשְׁכַּח חֶסֶדָא וְשִׁכְלָא וְטִיבוּתָא קָדָם אֱלֹהָא
 וְקָדָם בְּנֵי אָנְשָׁא: ה בְּטַח אֱלֹ-יְהוָה כְּכֹל-
 לִבְךָ וְאֵל־בִּינְתֶךָ אֵל-תִּשְׁעֵן: סביר בְּאֱלֹהָא מִן
 כְּלֵי לִבְךָ וְעַל בִּינֹתָא דְלִבְךָ לֹא תִסְתַּמֶּיךָ: ו בְּכֹל-
 דְרִכִּיךָ דְעָהוּ וְהוּא יִישֵׁר אֲרַחֲתֶיךָ: בְּכֹל
 אֲרַחֲתֶךָ דְעָהוּ וְהוּא יִתְרַץ שְׁבִילְךָ: ז אֵל-תְּהִי
 חֲכָם בְּעֵינֶיךָ יֵרָא אֶת-יְהוָה וְסוּר מֵרַע:
 לֹא תְהִי חֲכִים בְּאִפְךָ דְחִיל מִן אֱלֹהָא וְסָטָא מִן
 בִּישָׁתָא:

רשי

(ה) בטח אל ה'. ופזר מעוהוּךְ לנְקָשׁ לך רב ללמוד ממנו,
 ואל בינתך אל תשען. (ז) אל תהי חכם בעיניך. להיות
 מואם בדכני מוכיחך.

משנה שבת פרק ג

א פִּירְהָ שְׁהִסִּיקוּהָ בְקֶשׁ וּבְגַבְבָּא, נוֹתְנִים עֲלֶיהָ

ברטנורא

א בירה. מקום עשוי בצלחן כדי שפיתת שתי הקירות והאש
 עוברת מחת שתי הקירות: בגבבא. עלים דקים כקש שגובצין מן
 האדה: נותנים עליה תכשיל. מערב גבת להאחותו שם נשבת:

תְּבַשִּׁיל, בְּגִפְתַּת וּבְעֵצִים, לֹא יִתֵּן עַד שְׂיִגְרֹף, או
 עַד שְׂיִתֵּן אֶת הָאֶפֶר. בֵּית שְׂמָאֵי אוֹמְרִים, חֲמִין
 אָבֵל לֹא תְבַשִּׁיל. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, חֲמִין
 וְתְבַשִּׁיל. בֵּית שְׂמָאֵי אוֹמְרִים, נוֹטְלִין אָבֵל לֹא

ברטנורא

בגפת. פסולת של זיתים ושומשמין לאחר שהולאו שמנו: לא יתן.
 מערב שבת כדי להשהותן שם בשבת: עד שיגרוף. הגחלים
 ויוציאם מן הכירה: או שיתן האפר. על גבי גחלים לכסוחם
 וללננס. וטעמא, גזירה שמא יחזה בגחלים בשבת כדי למהר
 בישולו. ודוקא כחבשיל שלא כל כרכו, או אפילו בישל כל כרכו
 ומלטמק ויפה לו, הוא דגזרינן שמא יחזה, אבל חבשיל שלא בישל
 כלל, או שבישל כל כרכו ומלטמק ורע לו, מותר להשהותו על גבי
 כירה אע"פ שאינה גרופה וקטומה, ולא חיישינן שמא יחזה הואיל
 והסיח לעתו ממנו. וכן חבשיל שבשל כל כרכו והשליך בחוטו אבר
 חי סמוך לבין השמשות נעשה הכל כחבשיל שלא בישל כלל, שהרי
 הסיח לעתו ממנו: בית שמאי אומרים. מים חמין טוחנין על
 גבי כירה לאחר שגרף, דלחא כריכי לבשולי וליכא למגזר שמא יחזה:
 אבל לא תבשיל. אע"פ שגרף, שאי אפשר לגרף כל הגחלים עד
 שלא ישאר שם ניטוף אחד ואחי לחתויי מאחר דניחא ליה בבשוליה:
 בית שמאי אומרים נוטלין וכו'. אפילו חמין דשרינן להשהות
 על גבי כירה גרופה וסנתן את האפר, לאחר שנטלו אין מחזירין,
 למחזי כמבשל בשבת: ובית הלל אומרים. בין חמין בין חבשיל

מְחִזְרִין. וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים, אַף מְחִזְרִין:
 ב תָּנֹר שְׁהִסְקוּהוּ בְקֶשׁ וּבְגַבְבָּא, לֹא יִתֵּן בֵּין
 מִתּוֹכוֹ בֵּין מַעַל גְּבִיו. כִּפְּחַ שְׁהִסְקוּהוּ בְקֶשׁ
 וּבְגַבְבָּא, הָרִי זֶה כְּפִידִים, בְּגַפְתָּ וּבְעֵצִים, הָרִי
 הוּא כְתָנֹר: ג אֵין נוֹתְנִין בֵּיצָה בְצַד הַמַּחֵם
 בְּשִׁבִיל שְׁתַּתְּגַלְגַּל. וְלֹא יִפְקִיעַנָה בְּסוּדְרִין. וְרַבִּי

ברטנורא

יכולין להחזיר לאחר שנטמן. ולא שרו בית הלל להחזיר אלא בעודן
 בידו, שלא הניחו על גבי דבר אחר, אבל לאחר שהניחו בקרקע או
 על גבי דבר אחר אסור להחזירן אפילו לבית הלל, דהוי כמטמין
 לכתחילה בשבת: ב תנור. מתוך שזר למעלה ורחב למטה נקלט
 חומו לתוכו טפי מכירה, ואפילו הסיקוהו בקש ובגבבא חיישינן
 שמא יחטה, ולעולם אינו מסיח דעתו ממנו: בין מגביו. לסמוך
 אלא דפנו: בופח. עשוי ככירה אלא שארכו כרחבו ואין בו אלא
 מקום שפיתת קדירה אחת והאש עוברת תחתיו. והבדל רב מהבדל
 הכירה, שהכירה פתוחה מלמעלה שיעור שתי קדירות והכופח אין
 פתוח אלא שיעור קדירה אחת, ופחות מהבדל התנור: ג אין
 נותנין. בשבת: ביצה בצד המיחם. קומקום של נחשת
 שמחממים בו המים על גבי האש: שתתגלגל. שתילכלה קצת עד
 שתהא מגולגלת, כלומר מעורבת: ולא יפקיענה בסודרין. לא
 ישברנה על סודר שהוחם בחמה כדי שתילכלה בו, דגזרינן תולדות
 חמה אטו תולדות האור: ורבי יוסי מתיר. לסכר לא גזרינן

יוסי מתיר. ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים
 בשביל שתצלה: ד מעשה שעשו אנשי טבריא
 והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין.
 אמרו להן חכמים, אם בשבת, כחמין שהוחמו
 בשבת, אסורין ברחיצה ובשתיה, ביום טוב,
 כחמין שהוחמו ביום טוב, אסורין ברחיצה
 ומתירין בשתיה. מוליאר הגרוף, שותין הימנו

ברטנורא

תולדות חמה אטו תולדות האור. ואין הלכה כרבי יוסי: לא
 יטמיננה בחול ובאבק דרכים. שהוחמו מכח החמה. ובהא
 לא שרי רבי יוסי, גזר חול אטו רמץ, הואיל ותכווייהו לך
 הטמנה אחי למימר מה לי רמץ מה לי חול. אי נמי גזר רבי יוסי
 שמא יזיז עפר ממקומו, שמא לא יהא אס חול עקור ככל הארץ
 ואחי לאזוזי עפר הדבוק, והוי תולדה דחורש: ד סילון. אינר
 שממשיכין המים לתוכו. והיה אוחו אינר משוקע בחמי טבריה
 ומתחמם מכח אוחם המים החמים, וכשהיו המים לונין נמשכין
 בתוכו מתחממים בלוחו סילון שנתחמם בתוך חמי טבריא. ואמרו
 חכמים שהמים שנמשכו בלוחו אינר בשבת דינם כדין חמין
 שהוחמו בשבת, שאסורין לרחוץ בהן אפילו אכר הטון ואסורין אף
 בשתיה. והמים שעובדין בו ביום טוב דינם כדין חמין שהוחמו
 ביו"ט, שאסורים לרחוץ בהם כל הגוף אבל מותר לרחוץ בהן ידיו
 ורגליו ומותרין בשתיה. והלכה כחכמים. וחזרו בהם אנשי טבריא
 וקברו את הסילון: מוליאר. פירשו בגמרא מים מצפנים וגחלים

בשבת. אנטיכי, אף על פי שגְּרופָה, אין שותין ממנה: ה המחם שפנהו, לא יתן לתוכו צוֹן בְּשָׁבִיל שִׁיחֲמו, אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְתוֹכוֹ אוֹ לְתוֹךְ הַכּוֹס כְּדֵי לְהַפְשִׁיךְ. הַאֲלֶפֶס וְהַקְּדָרָה שֶׁהֶעֱבִירָן מִרְתָּחִין, לֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ תְּבִלִין, אֲבָל

ברטנורא

מנחוץ, והוא כלי שיש לו בית קיבול קטן אלל לפניו מנחוץ מחובר לו, ונתנין שם גחלים, והמים בקיבולו הגדול. ואם גרפואו מן הגחלים מצעוד יום שוחין מן המים שנקיבולו הגדול בשבת ואף על פי שהוחמו קצת מחמת כלי, לפי שאינו מוסיף הכל אלל משמר ומקיים חום שלהם שלא ילטנו: אנטיכי. הוא כלי נחושת שיש לו שתי שולים ומשימין המים למעלה והאש למטה בין שתי השולים, ומתוך שהאש למטה בין שתי השולים חומו נשאר הרבה, ואע"פ שגרף הגחלים מערב שבת המים מתחממים זו בשבת, לפיכך אין שוחים מהם בשבת: ה המיחם. קומקום של נחושת שמשימין אותו על גב האש לחמם המים שבתוכו: שפינהו. מעל הכירה, ויש בתוכו מים חמין: לא יתן לתוכו. מים מועטים כדי שיתחממו מן המים החמין שנשארו בתוך המיחם, דהוה ליה כמבשל בשבת: אבל נוֹתֵן לְתוֹכוֹ. מים מרובים עד שישובו הכל פושרין: או לְתוֹךְ הַכּוֹס. ואע"פ שהוא כלי שני דוקא להפשירן מותר, אבל מועטים כדי שיוחמו לל, דס"ל להאי חנא דכלי שני מבשל. ולקמן תנינן אכל נוחן הוא לתוך ההערה. דמשמע דכלי שני אינו מבשל. והלכה דכלי שני אינו מבשל: שחעבירן. מן האור:

נוֹתֵן הוּא לְתוֹךְ הַקְּעָדָה אוֹ לְתוֹךְ הַתְּמָחוּי. רַבִּי
 יְהוּדָה אוֹמֵר, לְכָל הוּא נוֹתֵן, חוּץ מִדְּבַר שֵׁשׁ
 בוֹ חֲמֵץ וְצִיר: וְאִין נוֹתֵינִין כְּלֵי תַּחַת הַגֵּר
 לְקַבֵּל בוֹ אֶת הַשֶּׁמֶן. וְאִם גִּתְּנוּ מִבְּעוֹד יוֹם,
 מִתֵּר. וְאִין נִאוֹתִין מִמֶּנּוּ, לְפִי שְׂאִינוּ מִן הַמּוֹכֵן.
 מִטְּלָטְלִין גַּר חֲדָשׁ, אֲבָל לֹא יִשָּׁן. רַבִּי שְׁמַעוֹן

ברטנורא

מרותחין. בין השמשות: לא יתן לתוכן תבלין. משתחשך,
 דכלי ראשון כל זמן שרותח מבשל: אבל נותן הוא לתוך
 הקערה. דכלי שני אינו מבשל: תמחוי. כמין קערה גדולה
 שמערה כל האילפס לתוכו ומסס מערה לקערות: לכל הוא
 נותן. אפילו לכלי ראשון, חוץ מדבר שיש בו חומץ או ציר הטופף
 ממליחת גיס, שהם מבשלין התבלין. ואין הלכה כרבי יהודה.
 ודוקא תבלין הוא דאסור ליתן בכלי ראשון אפילו לאחר שהעבירו
 מן האור, אבל מלח אפילו בכלי ראשון לא בשלה אלא על גבי האור
 בלבד, לפיכך מותר לתת מלח אפילו בכלי ראשון לאחר שהעבירו מן
 האור: ו אין נותנין. בשבת: כלי תחת חגר לקבל בו את
 השמן. המטפטף, משום דשמן מוקפה הוא, ואסור לבטל כלי
 מהיכנו, כלומר להוסיב כלי במקום שלא יוכל עוד ליטלו משם,
 דהוה ליה כקובע לו מקום ומחברו בטיע ודמי למלאכה, וכלי זה
 מסיפול בו השמן מוקפה הוא ואסור לטלטלו: אין ניאותין. אין
 נהגין מן השמן המטפטף מן הגר בשבת: לפי שאינו מן
 המוכן. שכבר הוקפה להדלקה: מטלטלין גר חדש. שאינו
 מאוס וחזי לאשתמושי ביה: אבל לא ישן. דמוקפה מחמת מיאוס

אומר, כָּל הַנְּרוֹת מְטַלְטְלִין, חוץ מן הַנֵּר
הַדּוֹלֵק בַּשָּׁבֶת. נוֹתְנִין כְּלֵי תַּחַת הַנֵּר לְקַבֵּל
נִיצוּצוֹת. וְלֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
מְכַבֵּה:

ברטנורא

הוא: חוץ מן הנר הדולק. צעוד שהוא דולק אסור, גזירה שמה
יכבה. ולית ליה לרבי שמעון מוקפה מחמת מיאוס ולא מוקפה
מחמת איסור. ואין הלכה כרבי שמעון שמחיר לטלטל כל הנרות
חוץ מן הנר הדולק, שגר שהדליקוהו ללילי שבת אע"פ שכבה אסור
לטלטלו כל אוחו שבת, דמיגו דאיתקלאי לבין השמשות איתקלאי
לכולי יומא, אבל בשאר נרות הלכה כמוחו, שאין מוקפה לשבת אלא
מוקפה מחמת חסרון כים דמודה ביה ר"ש: נוֹתְנִין כְּלֵי תַּחַת
הַנֵּר. בַּשָּׁבֶת: לְקַבֵּל נִיצוּצוֹת. שֶׁל שְׁלֵהֲבַת הַנוֹטְפוֹת מִן הַנֵּר כְּדֵי
שֶׁלֹא יִדְלַק מֵה שְׁתַּחֲתוֹ, דְנִיטְרוֹת אֵין בְּהֵם מִמַּשׁ וְאֵין הַכְּלֵי מְבוֹטְלִים
מֵהֵיכְנוּ בַּהֲכִי: וְלֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם. וְאִפְּלוּ מֵעֵרֵב שָׁבֶת,
דְּגִזְרִין עֵרֵב שָׁבֶת אִטּוּ שָׁבֶת, וּבַשָּׁבֶת אֵי הוּא עֹבֵד כִּי הֵאֵי גִוּוֹנָא
הוּי מְכַבֵּה וְחַיִּיב, הֵילַכְךָ בַּעֲרֵב שָׁבֶת אִסוּר:

גמרא שבת דף מ"א ע"א

רַבִּי זִידָא הָוָא קָא מְשַׁתְּמֵיט מִדְּרַב יְהוּדָה דְּבָעֵי

רש"י

משתמיט. היה ירא ליראות לו מקום דהוה בעי רבי זירא

לְמִיֶּסֶק לְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל דְאָמַר רַב יְהוּדָה כָּל
הַעוֹלָה מִבְּבֶל לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּעֵשֶׂה שְׁנָאֵמַד
בְּבִלָּה יוֹבָאוּ וְשָׁמָּה יְהִיוּ. אָמַד אִיזִיל וְאִשְׁמַע מִנִּיה
מִלְתָּא וְאִיתִי וְאֶסֶק אֶזֶל אֲשַׁכְחִיה דְקָאִי בִי בְּאֲנִי
וְקָאֵמַר לִיה לְשִׁמְעִיה הֵבִיאוּ לִי נֶתֶר הֵבִיאוּ לִי
מִסְדָּק פִּתְחוּ פּוּמִיִּיכוּ וְאֶפִּיקוּ הַבְּלָא וְאֲשֵׁתוּ מִמֵּיא
דְּבִי בְּאֲנִי אָמַד אֶלְמֵלָא לֹא בְּאֲתִי אֶלָּא לְשִׁמוּעַ
דְּבַר זֶה דִּי. בְּשִׁלְמָא הֵבִיאוּ נֶתֶר וְהֵבִיאוּ מִסְדָּק
קָא מִשְׁמַע לָן דְּבָרִים שֶׁל חוּל מִתֵּר לְאוּמְרָם
בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. פִּתְחוּ פּוּמִיִּיכוּ וְאֶפִּיקוּ הַבְּלָא נְמִי
כְּדִשְׁמוּאֵל דְאָמַר שְׁמוּאֵל הַבְּלָא מִפִּיק הַבְּלָא אֶלָּא
אֲשֵׁתוּ מֵיא דְּבִי בְּאֲנִי מְאִי מַעְלִיּוֹתָא דִּתְנִיָּא אֶכֶל
וְלֹא שָׁתָה אֲכִילְתוּ דָם וְזֶהוּ תַחֲלַת חוּלֵי מַעֲסִים

רש"י

למיסק לארעא דישראל ורב יהודה לא סבירא ליה וירא פן
יגזור עליו מליכך: בבבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי
וגו'. ור' זירא אמר כך האי קרא בכלי סרת כתיב כלאמרינן
בכחובות: הביאו לי נתר. לחוף את ראשי וקאמר להו בלשון
הקודש: פתחו פומיכו. ויכנס הכל בית המרחץ לחוד האוף
ויולא הכל של זיעה: ואשתו. מן מיס חמין ואפילו לא האחמו
אלא לרחיכה: מותר לאומרם. בבית המרחץ ואפילו בלש"ק:
הבלא. למרחץ הגכנס דרך הפה: מפיק הבלא. לזיעה: ולא

אָכַל וְלֹא הֵלֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת אֲכִילָתוֹ מִרְקַבַּת וְזוֹהוּ
 תַּחֲלַת רֵיחַ רַע. הַנְּצַרְךָ לְנִקְבֵי וְאָכַל דּוֹמָה לְתַנּוּר
 שֶׁהִסִּיקוּהוּ עַל גְּבִי אֶפְרוֹ וְזוֹהוּ תַּחֲלַת רֵיחַ זוֹהֵמָא.
 רַחֵץ בְּחַמִּין וְלֹא שָׁתָה מֵהֵן דּוֹמָה לְתַנּוּר
 שֶׁהִסִּיקוּהוּ מִבְּחוּץ וְלֹא הִסִּיקוּהוּ מִבְּפָנִים. רַחֵץ
 בְּחַמִּין וְלֹא נִשְׁתַּטֵּף בְּצוֹנָן דּוֹמָה לְבְרוּזַל
 שֶׁהַכְּנִיסוּהוּ לְאוּר וְלֹא הַכְּנִיסוּהוּ לְצוֹנָן. רַחֵץ וְלֹא
 סֵךְ דּוֹמָה לְמִים עַל גְּבִי חֲבִית:

רש"י

הלך ארבע אמות. קודם שיאן: מרקבת. אינה מחעכלת
 לעשות זבל: ריח רע. ריח הפה: ריח זוהמא. כל גופו מזהם
 בזיעה תמיד: ולא הסיקוהו מבפנים. שאינו מועיל לאפות בו
 כלום: ולא הכניסוהו לצונן. שהן מחזקין את הנרזל: למים
 על גבי חבית. על שוליו ולדליו שאינם נכנסים לחוכו:

זוהר לך רף ע"ח ע"ב

וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי יי, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר תָּא
 חַזִּי דְהָא לֹא כְּתִיב וַיֵּצֵא אַבְרָם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי יי
 אֶלָּא וַיֵּלֶךְ כְּמָה דְאֵת אָמַר לֵךְ לֵךְ דְהָא יֵצִיאָהּ
 בְּקַדְמִיתָא עֲבָדוּ דְכְּתִיב וַיֵּצֵאוּ אֹתָם מֵאוּר כְּשָׂדִים
 לְלַכְתָּ אֶרְצָה כְּנַעַן וְהִשְׁתָּא כְּתִיב וַיֵּלֶךְ וְלֹא כְּתִיב

ויצא, כאשר דבר אליו יי דאבטח ליה בכלהו
 הבטחות, וילך אתו לוט דאתחבר עמיה בגין למילף
 מעובדוי ועם כל דא לא אולף כלי האי. אמר רבי
 אלעזר זכאין אנון צדיקיא דאולפי ארחוי דקדשא
 בריך הוא בגין למיהך בהו ולדחלא מניה מההוא יומא
 דדינא דזמין בר נש למיהב דינא וחושבנא לקדשא
 בריך הוא, פתח ואמר (שם) ביד כל אדם יחתום לדעת
 כל אנשי מעשהו האי קרא אוקמוה, אבל תא חזי
 בההוא יומא דאשלימו יומוי דבר נש לאפקא מעלמא
 ההוא יומא דגופא אתבר ונפשא בעיא לאתפרשא
 מניה כדין אתיהיב רשו לבר נש למחמי מה דלא הוה
 ליה רשו למחמי בזמנא דגופא שלטא וקאים על
 בוריה וכדין קימי עליה תלת שליחן וחשבי יומוי
 וחובוי וכל מה דעבד בהאי עלמא והוא אודי על כלא
 בפומיה ולבתר הוא חתים עליה בידיה הדא הוא
 דכתיב ביד כל אדם יחתום ובידיה כלהו חתימין
 למידן ליה בההוא (ר"א בהאי) עלמא על קדמאי ועל
 בתראי על חדתי ועל עתיקי לא אתנשי חד מניהו
 הדא הוא דכתיב לדעת כל אנשי מעשהו וכל אנון
 עובדין דעבד בהאי עלמא בגופא ורוחא הכי נמי יהיב
 חושבנא בגופא ורוחא עד לא יפוק מעלמא, תא חזי
 כמה דחיביא אקשי קדל בהאי עלמא הכי נמי אפלו
 בשעתא דבעי לנפקא מהאי עלמא אקשי קדל, בגין

כך זכאה הוא בר נש דיליף בהאי עלמא ארחוי
דקדשא בריה הוא בגין למיתק בהו:

יוסף לחוק

הלכה פסוקה

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ"ו

א מצות עשה לתן צדקה כפי השגת יד וכמה פעמים
נצטוינו בה במצות עשה ויש לא תעשה במעלים עיניו
ממנו שנאמר לא תאמץ את לבבך ולא תקפוצ את ירך
וכל המעלים עיניו ממנו נקרא בליעל וכאלו עובד עבודה
זרה ומאוד יש לזהר בה כי אפשר שיבא לידי שפיכות
דמים שימות העני המבקש אם לא יתן לו מיד כעובדא
דנחום איש גם זו: ב לעולם אין אדם מעני מן הצדקה ולא
דבר רע ולא הזק מתגלגל על ידה שנאמר והיה מעשה
הצדקה שלום: ג כל המרחם על העניים הקדוש ברוך הוא
מרחם עליו: ד הצדקה דוחה את הגזירות הקשות וברעב
תציל ממות כמו שאירע לצרפית:

מוסר

מספר חסידים סימן מ"ד

ארבע כתות אינן מקבלות פני השכינה כת שקרים כת
חנפים כת מספרי לשון הרע כת ליצנים וכלן מפורשים
בכתובים. כת שקרים דובר שקרים לא יכון לנגד עיני וגם
במלחמת אחאב כשבא ושאל אל הנביאים אם יצא אליהם
בא רוחו של גבות לפני ה' ויאמר אצא והייתי רוח שקר

בפי כל נביאיו ויאמר צא ודרשו חכמים צא ממחיצתי.
 חנפים כי לא לפניו חנף יבא. מספרי לשון הרע שנאמר כי
 לא אל חפץ רשע אתה לא יגורף רע. לא יגור אתה רע
 לא יכנס במחיצתך. ליצנים לא יתיצבו הוללים לנגד
 עיניך. בני אדם ליצנים מערבבין את העולם. לשון הרע
 מספר בגנות של חבירו אפילו דבר אמת וגם משל הדיוט
 הוא. מי שהוציא שם רע על חבירו או חרפו בחרפות שלא
 היה חשוד בה ולא הכיר אדם בה מעולם וזה גלוה אין
 צונו מתכפר מפני שאינו יכול לתקן את אשר עותו ואינו
 יכול להחזיר חרפת חבירו וזהו שאמר שלמה פן יחסדך
 שומע:

לך לך יום שלישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה'
 דמילוי ה'ה ראשונה דשם ב"ן להשאר בו תוספת
 נפש משבת שעברה:

יֵא וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבוֹא
 מִצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי אִשְׁתּוֹ
 הִנֵּה־נָא יֹדְעֵתִי כִּי אִשָּׁה יִפְתֹּ־
 מְרֹאֵה אֶתְּ: וְהוּא כֹּד קָרִיב לְמִיעַל לְמִצְרַיִם

רש"י

(יא) הנה נא ידעתי. מלקט אלגה עד עכשיו לא הכיר בה

וְאָמַר לְשָׂרֵי אֶתְתִּיהָ הֲאֵל כְּעַן יָדְעִית אֲרִי
 אֶתְתָּא שְׁפִירַת חִזּוּן אֶתְּ: יב וְהָיָה כִּי-יִרְאוּ
 אֶתְךָ הַמְּצָרִים וְאָמְרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת
 וְהִרְגוּ אֹתִי וְאֶתְךָ יַחֲיוּ: וַיְהִי כַד (ג"ל אר"י) יַחֲזוּן
 יַתִּיךְ מִצְרָאִי וַיִּמְרוּן אֶתְתִּיהָ דָּא וַיִּקְטְלוּן יַתִּי
 וַיַּתִּיךְ יִקְיָמוּן: יג אֲמַר־יָנָא אַחְתִּי אֶתְּ
 לְמַעַן יֵיטֵב-לִי בְּעַבְדֶּךָ וְחִיתָהּ
 נַפְשִׁי בַגְּלָלְךָ: אֲמַרִי כְּעַן אַחְתִּי אֶתְּ בְּדִיל
 דְּיֵיטֵב לִי בְּדִילְךָ וְתַתְּקִים נַפְשִׁי בְּפִתְגָמֵיכִי: שְׁנֵי
 יד וַיְהִי כְּבּוֹא אַבְרָם מִצְרִימָה
 וַיִּרְאוּ הַמְּצָרִים אֶת-הָאִשָּׁה כִּי-יָפָה

רש"י

מחוד לניעות שבשניהם ועכשיו הכיר בה על ידי מעשה. דבר
 אחר מנהג העולם שעל ידי טורח הדרך אדם מחבזה וזאת
 עמדה ביפיה ופשוטו של מקרא הגה נא הגיע השעה שיש
 ללחוג על יפך ידעתי זה ימים רבים כי יפת מראה אדם ועכשיו
 אנו באים בין אנשים שחורים ומכוערים אחיהם של כושים ולא
 הורגלו באשה יפה ודומה לו הגה נא אדני סורו נא: (יג) למען
 יטב לי בעבדך. יתנו לי מחנות: (יד) ויחי כבוא אברם

הוא מאד: והיה כד על אבדם למצרים וחזו
 מצדאי ית אתתא ארי שפירא היא לחדא:
 טו ויראו אתה שרי פרעה ויהללו
 אתה אל-פרעה ותקח האשה בית
 פרעה: וחזו יתה רברבי פרעה ושבחו יתה
 לפרעה ואדברת אתתא לבית פרעה:

רשי

מצרימה. היה לו לומר כנזכר מלכרימה אלא למד שהטמון
 אוחה בחיבה ועל ידי שהצעו את המכס פתחו וראו אוחה:
 (טו) ויהללו אתה אל פרעה. הללוה בנייהם לומר הגונה זו
 למלך:

נביאים ישעיה פרק מ"א

א איש את-רעהו יעזרו ולאחיו יאמר
 חזק: גבר ית חבריה יסעדון ולאחוזי ימר תקיף:
 ב ויחזק חרש את-צורף מחליק פטיש

רשי

א יאמר חזק. למלחמה אולי יעמדו להם אלהיהם: ב ויחזק
 חרש. נסך הפסל: את צורף. המרקע בזהב: מחליק.

אֶת־הוֹלָם פָּעַם אָמַר לְדָבֵק טוֹב הוּא
 וַיַּחֲזְקֵהוּ בַּמַּסְמְרִים לֹא יָמוּט׃ הֲלֹא יִבְהַתּוּן
 בְּעוֹבְדֵיהֶן דְּמִתְקִיף נִגְרָא עִם קִנְאָה מְחִי בְּפִטְיָשָׁא עִם
 דְּמִטְפַּח בְּקִרְנָסָא זְמַנָּא אָמַר עַל דְּבִקְא תִקִּין הוּא
 וּמִתְקִיף לִיה בַּמַּסְמְרִין דְּלֹא יִצְטָלִי׃ ג וְאַתָּה
 יִשְׂרָאֵל עַבְדֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיךָ זֶרַע
 אַבְרָהָם אֱהָבִי׃ וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדֵי יַעֲקֹב
 דְּאַתְרַעִיתִי בְּךָ זֶרַעִיה דְּאַבְרָהָם רַחֲמִי׃ ד אֲשֶׁר
 הִחֲזַקְתִּיךָ מִקְצוֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיהָ
 קָרָאתִיךָ וְאָמַר לְךָ עַבְדֵי־אַתָּה בְּחַרְתִּיךָ
 וְלֹא מֵאִסְתִּיךָ׃ דְּקָרִיבְתָךְ מֵזְרַעִית אֲרַעֲא
 וּמִמְלַכְוֹתָא בְּחַרְתָּךְ וְאָמַרְתִּי לְךָ עַבְדֵי אַתָּה אֲתְרַעִיתִי
 בְּךָ וְלֹא אֲרַחֲקִינָךְ׃ ה אֵל־תִּירָא כִּי עַמְךָ־אֲנִי
 אֵל־תִּשְׁתַּע כִּי־אֲנִי אֱלֹהֶיךָ אֲמַצְתִּיךָ אֶף־

רש"י

באחרונה בפעם: את הולם פעם. הוא המתחיל להולמה פעם
 ראשונה: אומר לדבק טוב הוא. לאותן שהיו חופרין בקרקע
 טובה לחזק ולחבר זה עסקית ברזל: לא ימוט. שלא ימוט:
 ד מקצות הארץ. משאר העובדי כוכבים: ומאציליה. מן
 הגדולים שבהן: קראתיך. לחלקי בני בכורי ישראל: ה אל

עֲזַרְתִּיךָ אֶף־תִּמְכַתִּיךָ בַיַּמִּין צְדָקָי: לֹא
 תִּדְחַל אֲרִי בְּסַעֲדֶךָ מִיַּמְרֵי לֹא תִתְבַר אֲרִי אֲנִי אֱלֹהֶךָ
 אֶתְקַפֵּינֶךָ אֶף אֶסְעִדִינֶךָ אֶף אֲחַדִּינֶךָ בַיַּמִּין קִשְׁטִי:

רש"י

תשעת. אל ימס לבך להיות כשעה:

כתובים משלי ג

ח רַפְּאוֹת תִּהְיֶה לְשֶׁרֶךְ וְשִׁקּוּי לְעַצְמוֹתֶיךָ:
 אֲסִיזָא תִהְיֶה לְכוֹנֵשֶׁרֶךְ וְדוֹדָנָא לְגַרְמִיךָ: ט בְּבֶד
 אֶת־יְהוָה מַהֲוֹנֶךָ וּמְרֵאשִׁית כָּל־תְּבוֹאֲתֶיךָ:
 יָקָר לֵאלֹהֶיךָ מִן מְמוֹנֶךָ וּמְרֵישׁ כְּלִדּוֹן עֲלִלְתֶּךָ:
 י וַיִּמְלְאוּ אֲסַמִּיךָ שִׁבְעַת וְתִירוֹשׁ יִקְבִּיךָ
 יִפְרְצוּ: וּמִתְמַלִּין אוֹצְרֶיךָ שִׁבְעָנָא וּמַעְצָרְתֶּךָ חֲמָרָא
 נִשְׁפָּעִין: יא מוֹסֵר יְהוָה בְּנֵי אֵל־תִּמְאָס

רש"י

(ח) רפאות תהי לשרך. החכמה: לשרך. כמו (סיר
 הסיכיס ו יג). שרך, זהו טבורך: ושקוי לעצמותיך. הוא
 המוח, כענין שנאמר (איוב כא כד). ומה עצמותיו יסוקה:
 (ט) מהונך. מכל מה שחנך, אפילו מקול ערב (אל תקרי
 מהונך, אלא מגרונך): ומראשית. אלו חרומות ומעשרות:

וְאֵל־תִּקַּץ בְּתוֹכָהֶן: בְּרֵי מַרְדּוֹתָ דְאֱלֹהָא לָא
 תִּסְלָא וְלֹא תִמְרִיק בְּמַכְסְנוֹתֶיהָ: יב כִּי אֶת אֲשֶׁר
 יֵאָהֵב יִהְיֶה יוֹכֵיחַ וְכָאֵב אֶת־בֶּן יִרְצֶה:
 מְטוּל דְלִמְן דְרַחֵם לִיה אֱלֹהָא רַדִּיה לִיה וְהִיךְ אַבָּא
 דְרַדִּי לְבָרִיה:

רש"י

(יא) מוסר ה' בני אל תמאס. אם יבואו עליך יסורין, יהיו
 חביבין עליך: ואל תקץ. מלשון (בראשית כז מו): קנחי בחיי:
 (יב) וכאב את בן ירצה. שרולה בנטו להטיב לו, ויפייסוהו
 לאחר שמכהו בנטו, כן יערכ לך הטובה אחר המכה:

משנה יבמות פרק ג

א אַרְבַּעַה אַחִין שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אַחִיוֹת
 וּמֵתוּ הַנְּשׂוּאִים אֶת הָאֲחִיוֹת, הָרִי אֵלּוּ חוֹלְצוֹת
 וְלֹא מֵתִיבְמוֹת. וְאִם קָדְמוּ וְכָנְסוּ, יוֹצִיאֻן. רַבִּי
 אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים יְקִימוּ, וּבֵית
 הַלֵּל אוֹמְרִים יוֹצִיאֻן: ב הֵיטָה אַחַת מֵהֶן אִסּוּרָה

ברטנורא

א ארבעה אחין. חולצות ולא מתיבמות. לכיון דתרווייהו
 זקוקין להאי ולהאי, קמא למיבס פגע בלחות זקוקהו להואל
 כלשתו: ב"ש אומרים יקיימו ובית הלל אומרים יוציאו.

עַל הָאֶחָד אֲסוּר עֲרוּה, אֲסוּר בָּהּ וּמִתָּר
 בְּאַחֹתָהּ, וְהַשְּׁנַי אֲסוּר בְּשִׁתֵּיהֶן אֲסוּר מִצְוָה
 וְאֲסוּר קִדְשָׁהּ, חוֹלְצֵת וְלֹא מִתִּיבַמַּת: ג הִיתָה
 אַחַת מֵהֵן אֲסוּרָה עַל זֶה אֲסוּר עֲרוּה, וְהַשְּׁנַיָּה
 אֲסוּרָה עַל זֶה אֲסוּר עֲרוּה, הָאֲסוּרָה לְזֶה מִתְּרַת
 לְזֶה, וְהָאֲסוּרָה לְזֶה מִתְּרַת לְזֶה. וְזוֹ הִיא
 שְׂאֵמְרוֹ, אַחֹתָהּ בְּשֶׁהִיא יְבַמְתָּהּ, אוֹ חוֹלְצֵת אוֹ
 מִתִּיבַמַּת: ד שְׁלֹשָׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֵן נְשׂוּאִין

ברטנורא

בגמרא מפכינן לה, ב"א יוליא ובה"א יקיימו. לבכל מקום ב"א
 לחומרא וב"ה לקולא חוץ מהמקומות הידועים מקולי בית שמאי
 ומחומרי בית הלל, והכי אמרינן בעלמא, ב"א במקום ב"ה אינה
 משנה, כלומר, כל היכא דאשכחן במשנה בית שמאי מקילין, וב"ה
 הוא שדרכן להקל ונמצאו עתה בית שמאי עומדים במקום בית הלל,
 אינה משנה ומשנתא היא ונריך להפכה, אלל אס כן היא
 מהמשניות הידועות שהם מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל.
 ובמסכת עדיות מני לה ב"א רבי אליעזר מקולי בית שמאי
 ומחומרי בית הלל: ב איסור ערוה. כגון חמותו ואם חמותו:
 ומותר באחותה. ללא אחות זקוקתו היא, לערוה לא רמיא
 קמיה ליבומי: איסור מצודה. רמיא קמיה מלאורייתא, הילכך
 אסור באחותה, לאחות זקוקתו היא: ג אחותה בשהיא
 יבמתה. אחותה של ערוה כשהיא יבמתה אשת אחי בעלה,
 כשנפלת עמה ליבום: או חולצת או מתיבמת. ללא אחות

שְׁתֵּי אַחֲיוֹת, או אִשָּׁה וּבִתָּה או אִשָּׁה וּבִת בָּתָּה,
 או אִשָּׁה וּבִת בְּנָה, הָרִי אֵלָיו חוֹלְצוֹת וְלֹא
 מְתִיבְמוֹת. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר. הִיְתָה אַחַת מֵהֵן
 אֲסוּרָה עָלָיו אֲסוּר עֲרוּהָ, אֲסוּר בָּהּ וּמִתָּר
 בְּאַחֹתָהּ. אֲסוּר מִצָּוָה או אֲסוּר קְדוּשָׁה, חוֹלְצוֹת
 וְלֹא מְתִיבְמוֹת: הַשְּׁלִשָּׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶם
 נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אַחֲיוֹת, וְאַחַד מִפְּנֵה, מִת אֶחָד
 מִבְּעַלֵּי אַחֲיוֹת, וְעָשָׂה בָּהּ מִפְּנֵה מֵאִמֶּר, וְאַחַר
 כֵּךְ מִת אֶחָיו הַשְּׁנַיִם, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, אֲשֶׁתּוֹ
 עִמּוֹ, וְהִלָּה תִצָּא מִשׁוּם אַחֹת אִשָּׁה. וּבֵית הַלֵּל
 אוֹמְרִים, מוֹצִיא אֶת אֲשֶׁתּוֹ בְּגִט וּבַחֲלִיצָה,

ברטנורא

זקוקתו, היא לערוה לא רמיא קמיה: ד ור"ש פוטר. טעמא
 דר"ש, דכתיב (ויקרא י"ח) ואשה אל אחותה לא תקח לכרוך, בשעה
 שנעשו לרות זו לזו, כגון הכא ששתייהן זקוקות לו ליבום, לא יהא לך
 לקוחין לא בזו ולא בזו. ואין הלכה כר"ש: ה ואחד מופנה.
 כלל אשה: אשתו עמו. דקסברי בית שמאי בעלת מאמר היא
 חסובה ככנוסה, וכשנפלה אחותה לאחר כן לא מתסרא משום אחות
 זקוקתו: והלה תצא. אף מן החליצה. משום אחות אשה: מוציא
 אשתו בגט. ללא אלים מאמר לשויה ככנוסה, וזו אוסרתה משום
 אחות זקוקה. ורכיכה גט מפני המאמר דהוי קדושין במקלח ולא
 פקעי קדושין בלא גט, ורכיכה חליצה דהואיל ולא הוי מאמר קדושין

ואֶשֶׁת אַחִיו בְּחִלְצָה. זוּ הִיא שְׂאֲמָרוֹ, אוֹי לוֹ
 עַל אֶשֶׁתוֹ וְאוֹי לוֹ עַל אֶשֶׁת אַחִיו: וְשִׁלְשָׁה
 אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אַחִיוֹת, וְאֶחָד
 נְשׂוּי נְכָרִית, מֵת אֶחָד מִבְּעַלֵּי אַחִיוֹת, וְכֹנֵס
 נְשׂוּי נְכָרִית אֶת אֶשֶׁתוֹ, וּמֵת, הִרְאֵשׁוּנָה יוֹצֵאָה
 מִשׁוּם אַחוֹת אִשָּׁה, וּשְׁנֵיהֶם מִשׁוּם צָרְתָהּ. עֲשֵׂה
 בָּהּ מֵאֲמֹד, וּמֵת, נְכָרִית חוֹלְצַת וְלֹא מְתִיבַמֵּת.
 שְׁלֹשָׁה אַחִים, שְׁנַיִם מֵהֶם נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אַחִיוֹת,
 וְאֶחָד נְשׂוּי נְכָרִית, מֵת הַנְּשׂוּי נְכָרִית, וְכֹנֵס
 אֶחָד מִבְּעַלֵּי אַחִיוֹת אֶת אֶשֶׁתוֹ, וּמֵת, הִרְאֵשׁוּנָה
 יוֹצֵאָה מִשׁוּם אַחוֹת אִשָּׁה, וּשְׁנֵיהֶם מִשׁוּם צָרְתָהּ.
 עֲשֵׂה בָּהּ מֵאֲמֹד, וּמֵת, נְכָרִית חוֹלְצַת וְלֹא
 מְתִיבַמֵּת: וְשִׁלְשָׁה אַחִים, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִים
 שְׁתֵּי אַחִיוֹת, וְאֶחָד נְשׂוּי נְכָרִית, מֵת אֶחָד
 מִבְּעַלֵּי אַחִיוֹת, וְכֹנֵס נְשׂוּי נְכָרִית אֶת אֶשֶׁתוֹ,
 וּמֵתָה אֶשֶׁתוֹ שֶׁל שְׁנֵי, וְאַחַר כֵּךְ מֵת נְשׂוּי
 נְכָרִית, הָרִי זוֹ אֲסוּדָה עָלָיו עוֹלָמִית, הוֹאִיל

ברטנורא

גמורין עדיין זקוקתו היא ולריכה חליצה לזיקתה. ובריבא יהיב לה
 גיטא, והדר חליץ לה. וכן הלכה: ו נכרית. שאינה קרובה לא
 לזו ולא לזו: נכרית חולצת ולא מתיבמת. הוא הדין לע"ג

וְנֶאֱסָרָה עָלָיו שְׂעוֹת אַחַת. שְׁלֹשָׁה אַחִים, שְׁנַיִם
מִהֶן נִשְׂוֵאִין שְׁתֵּי אַחִיוֹת, וְאַחַד נִשְׂוֵי נְכָרִית,
גֵּרֶשׁ אַחַד מִבְּעָלֵי אַחִיוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ, וּמֵת נִשְׂוֵי
נְכָרִית, וּכְנֶסָה הַמְּגֵרֶשׁ, וּמֵת, זֶה הִיא שְׂאֲמָרוֹ,
וְכִלְּן שְׂמֵתוֹ אוֹ נִתְּגֵרֶשׁוֹ, צָרוֹתֵיהֶן מִתָּרוֹת:
ח וְכִלְּן שְׁהִיוּ בָהֶן קְדוּשִׁין אוֹ גְרוּשִׁין בְּסִפְקָא,
הָרִי אֵלֶּי צָרוֹת חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתִּיבְמוֹת. כִּי־צַד
סִפְקָא קְדוּשִׁין, זָרֵק לָהּ קְדוּשִׁין, סִפְקָא קָרוֹב לוֹ
סִפְקָא קָרוֹב לָהּ, זֶהוּ סִפְקָא קְדוּשִׁין סִפְקָא גְרוּשִׁין
כָּתַב בְּכַתֵּב יָדוֹ וְאִין עָלָיו יְעָדִים, יֵשׁ עָלָיו
יְעָדִים וְאִין בּוֹ זְמַן, יֵשׁ בּוֹ זְמַן וְאִין בּוֹ אֵלָּא יְעָד

ברטנורא

ללא עשה בזה מאמר, ומת, נכרית מחלץ חלכה יבומי לא מיבמה,
דהויא לה כרת אחות אשה בזיקה. והאי דקתני מאמר, לאפוקי
מדבית שמאי דאמרי מאמר קונה קנין גמור ואפילו חליצה נמי לא
חיבבי, המ"ל לזריכה חליצה: ז שעה אחת. בנפילה ראשונה
כשנפלה מאחיו הראשון, שאז היתה אשתו קיימת והיתה זאת אסורה
עליו כאשר אח איש לו בניס. וזרחה האכרית לא אחפרש דינה,
ומסתברא דחולצת ולא מחיבמה: ח ובולן. ט"ו עריות, שהיו בהן
לאחיו קדושי ספק או גירושי ספק, דהויא ספק כרת ערוה:
חולצת. ולא מפטרה בלא כלום, דדילמא לאו כרת ערוה היא:
ספק קרוב לו. שהיו ח' אמות מנומלמות ביניהן ברשות הרבים,

אָחַד, זְהוּ סִפֵּק גְּרוּשִׁין: ט שְׁלֹשָׁה אַחִין נְשׂוּאִין
 שְׁלֹשׁ נְכָדְיוֹת, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן, וְעָשָׂה בָּהּ הַשְּׁנִי
 מְאָמֵר, וּמֵת, הָרִי אֵלָיו חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת,
 שְׁנֵאמֵר, (דברים כה) וּמֵת אֶחָד מֵהֶם, יִבְמָה יָבֵא
 עָלֶיהָ, שְׁעָלֶיהָ זִקְתָּ יָבֵם אֶחָד, וְלֹא שְׁעָלֶיהָ זִקְתָּ
 שְׁנֵי יְבָמִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מֵיבֵם לְאִיזוֹ
 שִׁירְצָה, וְחוֹלֵץ לְשִׁנְיָהּ. שְׁנֵי אַחִין נְשׂוּאִין לְשִׁתֵּי
 אַחֲיוֹת, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן, וְאַחַד כֶּךָּ מֵתָה אִשְׁתּוֹ
 שֶׁל שְׁנֵי, הָרִי זוֹ אֲסוּרָה עָלָיו עוֹלָמִית, הוּאִיל

ברטנורא

וד' אמות של אדם קונות לו שם, וזרקו ספק בארבע אמותיו ספק
 בארבע אמותיה: ט זיקת שני יבמין. לכל זמן שלא כנסה זה
 עדיין זיקת ראשון עליו, ונתוספה עליו זיקת שני בשביל המאמר,
 וכשמת נותרו עליה זיקת שני יבמין: ר"ש אומר וכו'. דקסבר
 מספקא לן אי מאמר קונה לגמרי או לא קני כלל, לכך מיבס לאיזו
 שירצה, דאי מאמר קני לא הוא עלה אלא זיקת שני, ואי מאמר לא
 קני לא האי עלה אלא זיקת הראשון: וחולץ לשנייה. דחדא לא
 מפטרה בביאת אידך, דלמא מאמר לא קני והוה שתי יבמות
 הבאות מב' בתים. ויבומי תרווייהו לא, דלמא מאמר קני והוה ב'
 יבמות הבאות מבית אחד. ואין הלכה כר"ש. ואע"ג דאמרין
 במתניתין דזיקת שני יבמין לאורייחא מקרא ליבמה יבא עליה,
 בגמרא מוכח דזיקת שני יבמין דרבנן היא, גזירה שמה יאמרו שתי
 יבמות הבאות מבית אחד מתיבמות: י היו אחין. אף מאוס

וּנְאֻסְרָה עָלָיו שְׁעָה אַחַת: שְׁנַיִם שְׁקָדְשׁוֹ שְׁתֵּי
 נְשִׁימ, וּבִשְׁעַת כְּנִיסַתָּן לַחֲפָה הַחֲלִיפוּ אֶת שֵׁל
 זֶה לָזֶה, וְאֶת שֵׁל זֶה לָזֶה, הָרִי אֵלּוֹ חִיבִים
 מְשׁוּם אִשֶׁת אִישׁ. הָיָו אַחִין, מְשׁוּם אִשֶׁת אָח.
 וְאִם הָיָו אַחִיּוֹת, מְשׁוּם אִשָּׁה אֶל אַחֻוֹתָהּ. וְאִם
 הָיָו נְדוּת, מְשׁוּם נְדָה. וּמִפְרִישֵׁן אוֹתָן שְׁלֶשָׁה
 חֲרָשִׁים, שְׂמָא מְעַבְרוֹת הֵן. וְאִם הָיָו קְטָנוֹת
 שְׂאִינָן דְּאוֹיּוֹת לִילֵד, מְחַזְרִין אוֹתָן מִיָּד. וְאִם
 הָיָו כְּהֻנוֹת, נִפְסְלוּ מִן הַתְּרוּמָה:

ברטנורא

אָשַׁת אַח וְכו'. אַע"ג דְּקוּי"ל אֵין אִיסוּר חַל עַל אִיסוּר, אִית לִיה
 לַהֲלֵי תַנָּא דְבְּאִיסוּר כּוֹלָל וְאִיסוּר מוֹסִיף וְאִיסוּר בַּת אַחַת כִּי הִבָּא,
 אִיסוּר חַל עַל אִיסוּר, וְחַיִּיב לַהֲבִיא קַרְבֵּן עַל כָּל אִיסוּר וְאִיסוּר:
 וּמִפְרִישֵׁן אוֹתָן. שְׂלָא לַחֲזוֹר לְבַעֲלִיהֶן: שְׂמָא מְעוֹבְרוֹת הֵן.
 וְהוֹלְדוֹת מִמְזֻרִים, וּבַעֲיָט הַבְּחִנָּה בֵּין זָרַע כְּשֶׁר לְזָרַע פְּסוּל שְׂלָא יִתְלוּ
 הַעוֹבְרִים בְּבַעֲלִיהֶן: וְאִם הָיָו כְּהֻנוֹת. בְּנוֹת כְּהֻנִּים: נִפְסְלוּ
 מִתְּרוּמָה. מִלְּאֲכוֹל בְּתַרְמוּמַת בֵּית אֲבִיָּה אֲפִילוּ אַחַר מִיתַת בַּעֲלָהּ,
 וְאַע"פ שְׂנֵאנְסָה:

גמרא יבמות דף ל' ע"א

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב כָּל יְבָמָה שְׂאִין אֲנִי קוֹרָא
 בָּהּ בְּשַׁעַת נְפִילָה יְבָמָה יָבֵא עָלֶיהָ הָרִי הִיא

כַּאֲשֶׁת אַח שֵׁישׁ לָהּ בָּנִים וְאִסּוּרָה. מֵאֵי קָא מְשַׁמַּע
 לָן תְּנִינָן הֲרִי זֶו אִסּוּרָה עָלָיו עוֹלָמִית הוּאִיל
 וְנִאֲסָרָה עָלָיו שְׁעָה אַחַת. מְהוּ דְתִימָא הֲנִי מִיְלִי
 הִיכָא רְלָא אִיחּוּזָא לָהּ בְּנִפְלָה רֵאשׁוּנָה אֲבָל
 הִיכָא דְאִיחּוּזָא לָהּ בְּנִפְלָה רֵאשׁוּנָה אִימָא תְשַׁתְּרִי
 קָא מְשַׁמַּע לָן. הָא נְמִי תְנִינָא שְׁנֵי אַחִים נְשׂוּאִים
 שְׁתֵּי אַחִיוֹת מֵת אַחַד מֵהֶם וְאַחַר כֵּךְ מֵתָה אֲשֶׁתּוֹ
 שֶׁל שְׁנֵי הֲרִי זֶו אִסּוּרָה עָלָיו עוֹלָמִית הוּאִיל
 וְנִאֲסָרָה עָלָיו שְׁעָה אַחַת. מְהוּ דְתִימָא הָתָם הוּא
 דְאֲדַחֵי לָהּ מֵהָאֵי בֵיתָא לְגַמְרִי אֲבָל הִכָּא רְלָא
 אֲדַחֵי לָהּ מֵהָאֵי בֵיתָא לְגַמְרִי אִימָא מְגוּ דְחֻזָּא
 לְהָאֵי נְשׂוּי נְכָרִית חֻזָּא נְמִי לְהָאֵי קָא מְשַׁמַּע לָן:

רש"י

הרי היא כאשת אח וכו'. ולא ע"ג להלך אחחזיא: בנפילה
 ראשונה. כל זמן נפילה ראשונה שהיתה אשתו קיימת שהיא
 אסורה: אבל היכא דאיתחזיא בנפילה ראשונה. כגון
 שמחה אשתו אחר מיתת אחיו ולא כנסה נשוי נכרית: דאדחיי
 לה מזהאי ביתא לגמרי. משנפלה ואין כאן אח אחר אללא זה
 בעל אחותה נדחית וניתחת לשוק ואין עליה כד זיקה עוד: אבל
 היכא רלא אדחיי לה מזהאי ביתא לגמרי. בשעת נפילה שהיה
 סם נשוי נכרית חקוקה ליבס: אימא מגו דחזיא. לנשוי
 נכרית עדיין זיקחה עליה וכי מתה אחותה ועודה בנפילה
 תחייבס לזה בנפילה: קא משמע לך. רב יהודה ללא:

זוהר לך דף פ"א ע"ב

ויהי כאשר הקריב לבא מצרימה, אמר רבי אלעזר
כאשר הקריב כאשר קרב מבעי ליה, מאי כאשר
הקריב אלא כדכתיב (שמות י"ד) ופרעה הקריב דאקריב דאיהו
אקריב להו לישראל לתיבתא אוף הכא הקריב גרמיה
לקדשא בריך הוא כדקא יאות, לבא מצרימה
לאשגחא באנון דרגין ולא תרחקא מניהו ולא תרחקא
מעובדי מצרים, אמר רבי יהודה תא חזי כיון (ס"א
בגין) דנחת אברהם למצרים בלא רשו אשת עבדו בנוי
במצרים ארבע מאה שנין דהא פתיב וירד אברם
מצרימה ולא פתיב רד מצרים ואצטער כל ההוא
ליליא בגנה דשרה, ויאמר אל שרי אשתו הנה נא
ידעתי כי אשה יפת מראה את וכי עד הויה שעתא
לא הוה ידע אברהם דאשה יפת מראה הוה, אלא הא
אוקמוה דעד הויה שעתא לא אסתכל בדיוקנא דשרה
בסגיאות צניעותא ודוהות ביניהון וכד קריב למצרים
אתגליא איהי וחמא בה, ד"א במה ידע אלא על ידא
דטורח אורחא בר נש מתבזה והיא קימא בשפירו
דילה ולא אשתני, ד"א הנה נא ידעתי דחמא עמה
שכינתא ובגין כך אתרחיץ אברהם ואמר אחותי היא,
ומלה דא אסתלק לתרי גונין, חד כמשמעו, וחד
כדכתיב (משלי ז') אמור לחכמה אחותי את, וכתיב

אמרי נא אחותי את וכתוב (דברים ה') ואת תדבר אלינו, למען ייטב לי בעבורך כלפי שכניה אמר בעבורך ייטב לי קדשא בריך הוא, וחיתה נפשי בגללה, בגין דבדא יסתלק בר נש ויזכה לאסתלק לאורחא דחיי:

יוסף לחוק

הלכה פסוקה

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ"ה

א כל אדם חייב ליתן צדקה אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן ממה שיתנו לו ומי שנותן פחות ממה שראוי (לו) ליתן ב"ד כופין אותו ומכין אותו מכות מרדות עד שיתן מה שאמרוהו ליתן ויורדים לנכסיו בפניו ולוקחין ממנו מה שראוי לו ליתן: ב ממשכנים על הצדקה אפילו בערב שבת: ג יתומים אין פוסקין עליהם צדקה אפילו לפדיון שבויים אפילו יש להם ממון הרבה אלא אם כן פוסקים עליהם לכבודם כפי שיצא להם שם: ד גבאי צדקה אין מקבלים מהנשים ומהעבדים ומהתינוקות אלא דבר מועט אבל לא דבר גדול שחזקתו גדול או גנוב משל אחרים וכמה הוא דבר מועט הכל לפי עושר הבעלים ועניותם והני מילי בסתמא אבל אם הבעל מוחה אפילו כל שהוא אסור לקבל מהם:

מוסר

מספר חסידים סימן מ"ד

שָׁנוּ בְּתַלְמוּד יְרוּשָׁלַיִם מִי שְׁפָרַח עַל חֲבִירוֹ תַחֲלָה וְהִלָּךְ
 וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מַחִילָה פַּעַם רֵאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וְלֹא קָבַל מִמֶּנּוּ
 יַעֲשֶׂה שְׂדוּת שֶׁל בְּנֵי אָדָם וַיִּפְיִסְנוּ בַּפְּנִיָּהִם הֲדָא הוּא
 דְּאָמַר (אִיב לֵג) יְשׁוּד עַל אֲנָשִׁים וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי לַפְּלוּנִי וְהָרִי
 גִּתְמִי וְאִם עָשָׂה כֵּן פָּדָה נַפְשׁוֹ מִמּוֹת דְּכֹתִיב בְּתַרְיָה (שֵׁם)
 פָּדָה נַפְשׁוֹ מִעֲבוֹד בְּשַׁחַת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הֲדָא דְּאָמְרִי
 בְּאוֹתוֹ שְׁלֵא הוֹצִיא שֵׁם רַע עַל חֲבִירוֹ אֲבָל הוֹצִיא שֵׁם רַע
 אֵין לוֹ מַחִילָה עוֹלָמִית. צִיעַר אָדָם כְּאִלוֹ צִיעַר עוֹלָם מְלֵא
 שְׁכָל מַה שְׁבַעֲעוֹלָם יֵשׁ בְּאָדָם. רִקַּק בַּפְּנָיו וְלֹא הִגִּיעַ בּוֹ
 הַרוּק פְּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחַיִּיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם אֲפִילוֹ צִיעַר כָּל
 שֶׁהוּא עַל כָּל צַעַר וְצַעַר שֶׁהוּא מִצַּעַר אֶת חֲבִירוֹ יַעֲנֹשׁ
 בְּיָדֵי שָׁמַיִם שְׁנֵאמַר (קֹהֶלֶת יב) כִּי עַל כָּל אֱלֹהֵי יְבִיאָךְ
 הָאֱלֹהִים בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נַעֲלָם. רַבּוֹתֵינוּ דְּדָשׁוּ מְאִי עַל כָּל
 נַעֲלָם. זֶה הַהוֹרֵג כִּינָה בַּפְּנֵי חֲבִירוֹ וְנִמְאָס בָּהּ וַיֵּשׁ אוֹמְרִים
 זֶה הַרוּקֵק וְלִכֵּן כָּל יֵרָאִי ה' הַצְּדִיקִים אֲשֶׁר אֵין הַקְּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא מְבִיא תַקְלָה עַל יָדָם יִהְיוּ נִזְהָרִים לְמַחּוֹל מִיַּד
 לְהוֹרֵג כִּינָה אוֹ רוּקֵק אוֹ עוֹשֶׂה כָּל דְּבַר מְאוּס שְׁלֵא יִהְיֶה
 נִכְשָׁל עַל יָדָם:

לך לך יום רביעי תורה

יבויז בקריאת ששה פסוקים אלו שהן כנגד ן דמילוי
 זו דשם ב"ן לקנות הארת נפש יתירה משבת הבאה:

טז וְלֹא־אָבְרַם הִיטִיב בַּעֲבוּרָהּ וַיְהִי־
 לוֹ צֹאן־וּבָקָר וַחֲמֹרִים וְעֵבְדִים
 וּשְׂפָחֹת וְאֶתְנֶת וּגְמָלִים: וְלֹא־אָבְרַם
 אוֹטִיב בְּדִילָהּ וְהוּוּ לִיהָ עֹאן וְתוֹרִין וַחֲמֹרִין
 וְעֵבְדִין וְאִמָּהֶן וְאֶתְנָן וּגְמָלִין: יז וַיִּנְגַע
 יְהוָה | אֶת־פְּרַעֲהַ נְגָעִים גְּדֹלִים
 וְאֶת־בֵּיתוֹ עַל־דְּבַר שְׂרֵי אִשְׁתִּי
 אָבְרָם: וְאִתִּי יי עַל פְּרַעֲהַ מַכְתָּשִׁין רַבְרַבִּין
 וְעַל אָנֶשׁ בֵּיתֶיהָ עַל עֵיֶסֶק שְׂרֵי אֶתְתִּי אָבְרָם:
 יח וַיִּקְרָא פְּרַעֲהַ לְאָבְרָם וַיֹּאמֶר

רש"י

(טז) ולא־אָבְרַם הִיטִיב. פרעה בעבורה: (יז) וַיִּנְגַע ה' וַגִּד. כמכת ראתו לכה שהתשמיש קשה לו (כ"ד): ואת ביתו. כהרגומו ועל אינש ביתיה (ודקשו לרבות כחלו ועמודיו וכליו כרש"י יאן): על דבר שרי. על פי דבורה אומרת למלאך הך

מֵה־זֹאת עֲשִׂיתָ לִי לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ
 לִי כִי אֲשַׁתְּךָ הוּא: וַיִּקְרָא פְּרַעֲהַ לְאַבְרָם
 וַאֲמַר מָה דָּא עֲבַדְתָּ לִי לָמָּה לָּא חֲוִיתָא לִי אֲרִי
 אֲתַתְּךָ הִיא: יט לָמָּה אֲמַרְתָּ אֲחֹתִי
 הוּא וַאֲקַח אֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה וְעַתָּה
 הִנֵּה אֲשַׁתְּךָ קַח וְלֶךְ: לָמָּה אֲמַרְתָּ אֲחֹתִי
 הִיא וּדְבַרִּית יְתָה לִי לְאֹתוֹ וּכְעַן הָא אֲתַתְּךָ דְּבַר
 וַאֲיִל: כ וַיֵּצֵא עָלָיו פְּרַעֲהַ אַנְשִׁים
 וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־כָּל־
 אֲשֶׁר־לוֹ: וּפְקִיד עֲלוּהִי פְּרַעֲהַ גּוֹבְרִין וַאֲלוֹיָאוּ
 יְתִיה וְיִת אֲתַתִּיה וְיִת כָּל דִּילִיה: יג א וַיַּעַל
 אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל־
 אֲשֶׁר־לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הִגְבָּהּ: וּסְלִיק

רש"י

והוא מכה: (יט) קח ולך. ולא כאבימלך שאמר לו הגה חרתי
 לפניך חלל אמר לו כך ואל תעמוד שהמזכרים שטופי זמה הם
 שנאמר וזמת סוסים זמתם: (כ) ויצא עליו. על אודותיו
 לשלחו ולשמרו: וישלחו. כחגומו ואלויאו: (א) ויעל אברם

אָבֶרם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאֶת־תִּיהָ וְכָל דִּילֶיהָ וְלוֹט

עֲמִיה לְדְרוֹמָא:

רש"י

וּבִי הַנִּגְבָּה. לְכֹא לְדְרוֹמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְמַעַלָּה הַלֹּךְ וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה לְהַר הַמְּזוּרִיָּה וּמְכַל מְקוֹם כִּשְׁהוּא הוֹכֵךְ מִמְּלָכִים לְאֶרֶץ כְּנַעַן מִדְּרוֹם לְעַפּוֹן הוּא מֵהַלֵּךְ שֶׁאֶרֶץ מִלְכִים בְּדְרוֹמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שְׁמוּכִיחַ בְּמַסְעוֹת וּבְגוּלֵי הָאֶרֶץ:

נְבִיאִים יִשְׁעִיה פֶּרֶק מ"א

א הֵן יִבְשׁוּ וַיִּכְלְמוּ כָּל הַנְּחָרִים בְּךָ יְהוִי
 כְּאֵין וַיֵּאבְדוּ אַנְשֵׁי רִיבְךָ: הָא יִבְהֶתוֹן
 וַיִּתְכַנְּעוּ כָּל עַמְמֵיָא דְהוּוּ מִתְגַּרִּין בְּךָ יְהוֹן כְּלָמָא
 וַיִּיבְדוּן אַנְשֵׁי דִינְךָ: ב תְּבַקְשֶׁם וְלֹא תִמְצְאַם
 אַנְשֵׁי מִצְתָךְ יְהוִי כְּאֵין וּכְאֶפְסִים אַנְשֵׁי
 מִלְחַמְתְּךָ: תְּבַעֲיָנוּן וְלֹא תִשְׁכַּחֲיָנוּן לְאַנְשֵׁי מִצְוֹתְךָ
 יְהוֹן כְּלָמָא וּכְלָא מִדְּעַם גְּבָרִין דְהוּוּ מִתְגַּרִּין לְמַעַבְד
 עֲפָךְ קָרַב: ג כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִחֲזִיק

רש"י

א הַנְּחָרִים. הַמְּחַגְלִים כֵּן: ב אַנְשֵׁי מִצְוֹתְךָ. אֲנָסִי רִיבְךָ:

יְמִינֶךָ הָאָמַר לְךָ אֵל־תִּירָא אֲנִי עֲזַרְתִּיךָ:
 אֲרִי אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִתְקִיף יְמִינֶךָ דְאִמְרִית לְךָ לֹא
 תִּדְחַל מִימְרֵי בְּסַעְדְּךָ: ד אֵל־תִּירָאִי תוֹלַעַת
 יַעֲקֹב מִתִּי יִשְׂרָאֵל אֲנִי עֲזַרְתִּיךָ נְאֻם־
 יְהוָה וְגֵאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: לֹא תִדְחֲלוּן
 שְׂבִטָא דְבֵית יַעֲקֹב זְרַעֲיָתָא דְיִשְׂרָאֵל מִימְרֵי בְּסַעְדְּכוֹן
 אָמַר יְיָ וּפְרָקִיכוֹן קְדִישָׁא דְיִשְׂרָאֵל: ה הִנֵּה
 שְׂמֵתִיךָ לְמוֹרֵג חֲרוּץ חָדָשׁ בְּעַל פִּיפּוּת
 תְּדוֹשׁ הָרִים וְתִדְק וְגִבְעוֹת כַּמּוֹן תְּשִׁים:
 הָא שׁוֹיְתִיכוֹן לְמוֹרֵג תְּקִיף חֲדַת מְלֵי סַמְפוּרִין תְּקַטֵּל
 פְּלָחֵי כּוֹכְבָּא וְתִשְׁיַצִּי וּפְלָחֵי כּוֹכְבָּיָא כְּמוֹצָא תְּשׁוּי:
 ו תִּזְרַם וְרוּחַ תְּשָׂאֵם וְסַעְרָה תְּפִיץ אַתְּם
 וְאַתְּהָ תַגִּיל בִּיהוָה בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל

רש"י

ד תולעת יעקב. משפחת יעקב החלוסה כחולעת: מתי
 ישראל. מספר ישראל: ה למורג. מגירה עשוי חריוץ חריוץ:
 בעל פיפיות. הן החריוץ: תדוש הרים. עכומ"ז וקריס:
 ו תזרם. תזרה אותם כמזרה: ורוח תשאם. לגיהנס:

תְּתַהַלֵּל: תְּבַדְדִינֶנּוּ וְרוּחָא תְּטוּלִינֶנּוּ וּמִימְרִיהּ
 כְּעַלְעוּלָא לְקִשָּׁא יְבַדַּר יִתְהוּן וְאַתְּ תְּבוּעַ בְּמִימְרָא דִּי
 בְּקִדִישָׁא דִּישְׂרָאֵל תִּשְׁתַּבַּח:

כתובים משלי נ

יג אֲשֶׁרִי אָדָם מֵצֵא חֲכָמָה וְאָדָם יִפִּיק
 תְּבוּנָה: טוֹבוּהִי לְבַר נָשָׂא דְאִשְׁכַּח חֲכָמְתָא וְבַר נָשָׂא
 דְּמַבִּיעַ בִּיזְנָתָא: יד כִּי טוֹב סַחְרָה מִסַּחֲרֵ-
 כֶּסֶף וּמַחְרוּץ תְּבוּאָתָהּ: מְטוּל דְּטָבָא תְּגָרוּתָהּ
 מִן תְּגָרוּתָא דְּסִימָא וּמִן דְּהָבָא סְנִינָא עֲלֵלְתָהּ:
 טו יְקָרָה הִיא מִפְּנִיִים (מִפְּנִינִים קְרִי) וְכָל-
 חֲפְצֵיהּ לֹא יִשׁוּוּ בָּהּ: יְקִירָא הִיא מִן כִּיפִי

רשי

(יג) אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה. שלומד חכמה עד שגורה היא להוציא מפיו: (יד) כי טוב סחרה מסחר כסף. כל חליפין שאדם מחליף בסחורה, זה נוטל זה וזה נוטל זה, אבל האומר לחבירו: שנה לי פרקך, ואני אשנה לך פרקי, נמלאו שניהם ביד כל אחד ואחד: ומחרוץ. מין זהב הוא: (טו) וכל חפציה. כל חמדותיך: לא ישוו בה. לא

טַבְּתָא וְכֹל מַדְעָם לָא פְּחִים לִיה: טז אַרְךְ יָמִים
 בִּימִינָה בְּשִׂמְאוּלָה עֶשֶׂר וְכַבּוּד: נוּגְדָא
 דִּזְמַתָּא בִּימִינָה וּבְשִׂמְאָלָה עוֹתָרָא וִיקָרָא:
 יז דְּרַכְיָה דְּרַכְיָנַעַם וְכֹל־נְתִיבוֹתֶיהָ
 שְׁלוֹם: אֲרַחֲתָהּ אֲרַחֲתָא דְּבוּסְמָא וְכִלְהוֹן הִלִּכְתָּהּ
 שְׁלָמָא: יח עֵץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ
 וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר: אֵילָנָא דְחַיִּי הִיא לְאֵלִין
 דְּמַתְחַזְקִין בָּהּ וְאֵלִין דְּמַתְעַסְקִין בָּהּ טוֹבִיהוֹן:

רש"י

יהיו שון בשוויה ודמיהן דלמיה: (טז) בימינה. למימינים
 זה ועוסקים זה לשמה, ארך ימים, וכל שכן עושר וכבוד:
 בשמאלה. ולשמאלים זה, שעוסקים זה שלא לשמה,
 מכל מקום, עושר וכבוד יק: (יח) למחזיקים בה. לאוחזים
 בה, כמו (שמות 7 ד): וישלח ידו ויחזק זו: ותמכיה מאשר.
 המתקדשים לה, וכן כל לשון תמיכה שנספר זה, שהוא אוחז
 בה.

משנה בבא קמא פרק ג

א הַמְנִיחַ אֶת הַכֹּד בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וּבָא אַחֵר

ברטנורא

א המניח את הכד וכו' ושברה פטור. לפי שאין לך בני

וְנִתְקַל בָּהּ וּשְׁבָרָהּ, פְּטוּר. וְאִם הִזְק בָּהּ, בְּעַל
 הַחֲבִית חַיֵּב בְּנִזְקוֹ. נִשְׁבְּרָה כְּדוֹ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים,
 וְהִחְלַק אֶחָד בְּמִים, אוֹ שֶׁלְקָה בְּחֶרְסִיהָ, חַיֵּב.
 רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּמִתְכַּוֵּן, חַיֵּב. בְּאִינוֹ מִתְכַּוֵּן,
 פְּטוּר: בַּשּׁוֹפֵךְ מִים בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְהִזְק בָּהֶן
 אַחֵר, חַיֵּב בְּנִזְקוֹ. הַמְצַנִּיעַ אֶת הַקּוֹץ, וְאֶת
 הַזְּכוּכִית, וְהַגֹּרֵד אֶת גְּרָדוֹ בְּקוֹצִים, וְגִדְדוֹ
 שֶׁנִּפְלַ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְהִזְקוֹ בָּהֶן אַחֲרֵים, חַיֵּב

ברטנורא

אדם להתכוון בדרכים: ואם הוזק בח בעל החבית חייב.
 ואפילו הפקירה. שכל המפקיר נזקיו שלא היה לו רשות מתחלה
 לעשותו, כאילו לא הפקירו: או שלקה בחרסיה חייב. לסבר
 נתקל פושע הוא ולא אנוס הוא, ולכך חייב: במתכוין חייב.
 אם נתכוין לזכות בחרסיה ובמים אחר שנסברה כדו, חייב בהזיקו,
 דהוי ליה בורו שהזיק. ואם לא נתכוין לזכות בהן, הואיל ועיקרו
 אנוס הוא, לסבר נתקל לאו פושע הוא, הרי הארסים והמים הפקר
 לאחר שנאנס, ולפיכך פטור. והלכה כר' יהודה דנתקל לאו פושע
 הוא. ומאחר לאנוס הוא ולא נתכוין לזכות בחרסים ובמים, אי
 כאילו לא היו מעולם שלו ופטור על נזקיהם: ב השופך מים
 ברה"ר. אע"ג דברשות קעביד, כגון בימות הגשמים שמוחר
 לשפוך מים ברה"ר אפילו הכי אם הוזק בהן אחר, חייב בנזקו:
 המצניע את הקוץ וכו'. וכגון שהצניע ברה"ר. וכן הגודר גדרו

בְּנִזְקוֹ: ג המוציא את תבנו ואת קשו לרשות הרבים לזבלים, והזק בהן אחר, חייב בנזקו, וכל הקודם בהן זכה. רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל המקלקלין ברשות הרבים והזיקו, חייבין לשלם, וכל הקודם בהן זכה. ההופך את הגלל ברשות הרבים, והזק בהן אחר, חייב בנזקו: ד שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון, הראשון חייב בנזקי שני: ה זה בא בחביתו, וזה בא בקורתו, נשברה כדו של זה בקורתו של זה, פטור, שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך. היתה בעל קורה ראשון, ובעל חבית אחרון, נשברה חבית בקורה, פטור בעל

ברטנורא

בקולים והפריחן לרה"ר. אבל המלמס כחוד שלו והזק בהן אחר, פטור. שאין לך בני אדם להתחכך ככתלים: ג לזבלים. שירקבו החבון והקש ונעשים זבל לזבל שדות וכרמים: כל הקודם בהן זכה. דקאסינאו רבנן: כל המקלקלים ברה"ר. ואפילו עושים ברשות, כגון בשעת האכילת זבלים. אם הזיקו חייבים: היה הופך את הגלל. לואת בקר: ד הראשון חייב בנזקי שני. וכגון שהיה יכול לעמוד ולא עמד, דפושע הוא. אבל לא היה יכול לעמוד, פטור, דהא קיימא לן נחקל לאו פושע הוא: ה היה בעל קורה

הקורה. ואם עמד בעל הקורה, חיב. ואם אמר
 לבעל החבית עמד, פטור. היה בעל חבית
 ראשון ובעל קורה אחרון, נשברה חבית
 בקורה, חיב. ואם עמד בעל חבית, פטור. ואם
 אמר לבעל קורה עמד, חיב. וכן זה בא בנרו
 וזה בפשתנו: ו שנים שהיו מהלכין ברשות
 הרבים אחד רץ ואחד מהלך, או שהיו שניהם
 רצים, והזיקו זה את זה, שניהם פטורין:
 ו המבקע ברשות היחיד והזיק ברשות הרבים,
 ברשות הרבים והזיק ברשות היחיד, ברשות
 היחיד והזיק ברשות היחיד אחר, חיב: ה שני

ברטנורא

ראשון וכו' פטור. קזה מהלך כדרכו וזה מיהר ללכת:
 ו אחד רץ ואחד מהלך וכו'. מתניתין חסורי מחסרה והכי
 קתני, אחד רץ ואחד מהלך בערבי שנתות וימים טובים, או שהיו
 שניהם רצים בשאר ימות השנה, שניהם פטורים. דבערבי שנתות
 וימים טובים מי שרץ רץ ברשות, שהלך לדבר מטה להכין ללרכי
 שבת ויו"ט, ומשום הכי פטור. ובשאר ימות השנה כששניהם רצים,
 הואיל ושניהם משנים, שניהם פטורים: ז המבקע. ע"ס: והזיק
 ברשות היחיד. של אחרים: ברשות היחיד. של: והזיק
 ברשות היחיד אחר. של אחרים: חיב. ואלע"ג דברכותיה
 קעביד ולא שכיחי רבים שם דנימא הוה ליה לעיוני, אפילו הכי

שׁוֹרִים תָּמִים שְׁחָבְלוּ זֶה אֶת זֶה, מְשַׁלְּמִים
 בְּמוֹתָר חֲצִי נֶזֶק. שְׁנִיֵּיהֶם מוֹעֲדִים, מְשַׁלְּמִים
 בְּמוֹתָר נֶזֶק שָׁלֵם. אַחַד תָּם וְאַחַד מוֹעֵד, מוֹעֵד
 בְּתָם מְשַׁלֵּם בְּמוֹתָר נֶזֶק שָׁלֵם, תָּם בְּמוֹעֵד
 מְשַׁלֵּם בְּמוֹתָר חֲצִי נֶזֶק. וְכֵן שְׁנֵי אֲנָשִׁים שְׁחָבְלוּ
 זֶה בְּזֶה, מְשַׁלְּמִים בְּמוֹתָר נֶזֶק שָׁלֵם. אָדָם
 בְּמוֹעֵד וּמוֹעֵד בְּאָדָם, מְשַׁלֵּם בְּמוֹתָר נֶזֶק שָׁלֵם.
 אָדָם בְּתָם וְתָם בְּאָדָם, אָדָם בְּתָם מְשַׁלֵּם בְּמוֹתָר
 נֶזֶק שָׁלֵם, תָּם בְּאָדָם מְשַׁלֵּם בְּמוֹתָר חֲצִי נֶזֶק.
 רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אִף תָּם שְׁחָבֵל בְּאָדָם, מְשַׁלֵּם
 בְּמוֹתָר נֶזֶק שָׁלֵם: ט שׁוֹר שָׁוָה מְנָה שְׁנַגְח שׁוֹר
 שָׁוָה מְאֵתִים, וְאִין הִנְבִּילָה יָפָה כְּלוּם, נוֹטֵל אֶת

ברטנורא

חייב: ח במותר חצי נזק. שמיין מה הזיקו של זה יותר על
 נזקו של זה ובאותו מותר משלם מי שהזיק יותר, את החצי: מועד
 בתם משלם במותר. כלומר אם הוא הזיק את החס יותר ממה
 שהזיקו חס: אדם בתם משלם במותר נזק שלם. לאלס
 מועד לעולם: ותם באדם משלם במותר חצי נזק. לכתוב
 (שמות כ"א) או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו, כמשפט
 שור בשור כך משפט שור באלס, מה שור בשור חס משלם חצי נזק
 ומועד משלם נזק שלם, אף שור באלס חס משלם חצי נזק ומועד
 משלם נזק שלם: ר"ע אומר אף תם שחבל באדם משלם

השֹׁר. שֹׁר שְׁוה מְאֵתִים שְׁנַגַּח שֹׁר שְׁוה
 מְאֵתִים, וְאֵין הַנְּבִלָה יָפָה כָּלוּם, אָמַר רַבִּי
 מֵאִיר, עַל זֶה נֶאֱמַר (שמות כא) וּמָכְרוּ אֶת הַשֹּׁר
 הַחַי וְחָצְו אֶת כַּסְפוֹ. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, וְכֵן
 הִלְכָה, קִיַּמְתָּ וּמָכְרוּ אֶת הַשֹּׁר הַחַי וְחָצְו אֶת

ברטנורא

במותר נזק שלם. לדריש כמשפט הזה, לדינא לסליק האי קרא
 מיניה, דבשור מועד מיירי. והכי קאמר קרא, כמשפט הזה של שור
 מועד שמשלם נזק שלם. יעשה לו לכל שור שנגח את האדם ואפילו
 הוא שור חס. ואין הלכה כר"ע: ט ובין הלכה. ודאי כן הלכה
 דמנה נותן לו דהיינו חצי נזק. אבל אין זה שור האמור בתורה,
 דקיימת ומכרו את השור החי וכו'. ופלוגתא דר"מ ורבי יהודה הוא
 שבבבא נבלה. כגון שבשעת מיחה לא היחה שוה כלום ונתייקרה אחר
 כך והיא שוה להאכילה לכלבים או למכרה לנכרי, ר"מ סבר שבבא
 נבלה דניזק הוי, ולא שקיל בה מזיק כלום אלא נותן לו חצי נזק,
 והיינו דקאמר ר"מ על זה נאמר ומכרו את השור החי וחטו את
 כספו, כלומר, שצריך ליתן לו דמי חצי נזקו מדמי שור החי ואינו
 מנכה לו כלום בעבור השבחה שהשביחה הנבלה. ור' יהודה סבר
 דחצי שבח נבלה דמזיק הוי, וכשבח מזיק לשלם לניזק דמי חצי
 נזקו, מנכה לו חצי שבח שהשביחה הנבלה משעת מיחה עד שעת
 העמדה בדיון, והיינו דקאמר ר' יהודה לרבי מאיר קיימת ומכרו
 את השור החי ולא קיימת וגם את המת יחטו, שצריך לחלק השבחה
 שהשביח המת ושקל ליה מזיק פלגא. והלכה כרבי יהודה:

כספו, ולא קימת וגם את המת יחצון, ואיזה, זה שור שזה מְאֵתִים שֶׁנֶגַח שור שזה מְאֵתִים, והגבלה יפה חמשים זוז, שזה נוטל חצי החי וחצי המת, וזה נוטל חצי החי וחצי המת: יש חיב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו, פטור על מעשה שורו וחיב על מעשה עצמו. שורו שבייש, פטור, והוא שבייש, חיב. שורו שסמא את עין עבדו, והפיל את שנו, פטור, והוא שסמא את עין עבדו, והפיל את שנו, חיב. שורו שחבל באביו ובאמו, חיב, והוא שחבל באביו ובאמו, פטור. שורו שהדליק את הגדיש בשבת, חיב, והוא שהדליק את הגדיש בשבת, פטור, מפני שהוא מתחיב בנפשו: יא שור שהיה רודף אחר שור אחר, והזק, זה

ברטנורא

י שורו שבייש פטור. לכתוב איש בעמיתו, ולא קור בעמיתו. אי נמי, אין המבייש חייב אלא כשמבייש בטנה, וקור לאו מכיון לכייש הוא: שורו שסימא את עין עבדו פטור. ואין העבד יוצא בו חורין על ידו: והוא שסימא את עין עבדו חייב. שנאמר (שמות כ"א) לחפסי יסלחנו: שורו שחבל באביו ובאמו חייב. בתשלומי נזק: והוא שחבל באביו ובאמו פטור. מן התשלומין. שאין אדם מת ומסלס: שורו

אומר שורך הזיק, וזה אומר לא כי, אלא בסלע לקה, המוציא מחברו עליו הראיה. היו שנים רודפים אחד אחר, זה אומר שורך הזיק, וזה אומר שורך הזיק, שניהן פטורין. אם היו שניהם של איש אחד, שניהן חייבין. היה אחד גדול ואחד קטן, הנזק אומר גדול הזיק, והמזיק אומר לא כי, אלא קטן הזיק. אחד תם ואחד מועד, הנזק אומר, מועד הזיק, והמזיק אומר לא כי, אלא תם הזיק, המוציא מחברו עליו הראיה. היו הנזוקין (שנים), אחד גדול ואחד קטן, והמזיקים שנים, אחד גדול ואחד

ברטנורא

שהדליק את הגדיש בשבת חייב. חצי נזק. למסנה הוא: י בסלע לקה. מתחכך היה בסלע ולקה: היו שנים רודפין אחד אחר. שני שוורים של שני בני אדם רודפים אחר שור של אדם אחד: שניהם פטורים. לתרוייהו מדחו ליה: שניהם חייבים. בגמרא מפרש למתניתין כגון ששניהם תמיו, שאין החס משלם אלא מגופו. וכי איתנהו לתרוייהו קמן משתלם הנזק חצי נזקו מבין שניהם, אבל ליתנהו לתרוייהו מצי אמר ליה זיל אייתי רחיה דהאי תורא אזוקך ואשקלם לך: גדול הזיק. ויש בגופו שיה חצי נזק: קטן הזיק. ומי הקטן תקח, ומותר חצי נזקו חפסיד: קטן הזיק את הגדול. ואע"פ שחצי נזקו של גדול מרובה, לא

קָטָן, הַנֶּזֶק אוֹמֵר, גְּדוֹל הַזֵּיק אֶת הַגְּדוֹל וְקָטָן
 אֶת הַקָּטָן, וְהַמִּזִּיק אוֹמֵר לֹא כִי, אֲלֵא קָטָן אֶת
 הַגְּדוֹל וְגְדוֹל אֶת הַקָּטָן. אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוֹעֵד,
 הַנֶּזֶק אוֹמֵר, מוֹעֵד הַזֵּיק אֶת הַגְּדוֹל וְתָם אֶת
 הַקָּטָן, וְהַמִּזִּיק אוֹמֵר לֹא כִי, אֲלֵא תָם אֶת
 הַגְּדוֹל וּמוֹעֵד אֶת הַקָּטָן, הַמוֹצֵיא מַחְבְּרוֹ עָלָיו

הִרְאָיָה:

ברטנורא

תקח חלף קטן שלי. וחלי נזקו של קטן שלך, קח מן הגדול. וכל הנד
 המוציא מחבירו עליו הראיה לחנוטן במתניתין, אם לא הביא ראיה
 אין לו כלום ואפילו דמי חס, ואפילו קטן שהודה לו אין לו,
 שהטוען את חברו חטין והודה לו בשעורים פטור אף מדמי
 שעורים. ואי תפס הגזק שיעור מה שהודה לו המזיק, לא מפיקטן

מיניה:

גמרא בבא קמא דף ל"ב ע"א

שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים. מִתְּנִיתִין דְּלֹא כְּאִסִּי בֶן יְהוּדָה
 דִּתְנִיא אִיסִי בֶן יְהוּדָה אוֹמֵר רֵץ חֲזִיב מִפְּנֵי שֶׁהוּא
 מְשוּנָה. וּמוֹדָה אִיסִי בְּעָרֵב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת

רש"י

מפני שרץ ברשות. מפרש לקמן: הא תו למה לי. השתא

שְׁהוּא פְטוּר מִפְּנֵי שְׂרָץ בְּרִשׁוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
 הִלְכָה כְּאִסִּי בֵּן יְהוּדָה. וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הֵכִי
 וְהָאֵמַר רַבִּי יוֹחָנָן הִלְכָה כְּסִתָּם מִשְׁנֵה וּתְנִן אֶחָד
 רֶץ וְאֶחָד מְהֵלֵךְ אוֹ שְׁהִי שְׁנִיָּהֶם רְצִין פְּטוּרִים.
 מִתְּנִיתִין בְּעָרְב שַׁבַּת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת מִמָּאֵי מִדְּקִתְנִי
 אוֹ שְׁהִי שְׁנִיָּהֶם רְצִין פְּטוּרִים הָא תוּ לְמָה לִּי
 הַשְּׁתָּא אֶחָד רֶץ וְאֶחָד מְהֵלֵךְ פְּטוּר שְׁנִיָּהֶם רְצִין
 מִבְּעִיָּא אֲלֵא הֵכִי קָאֵמַר אֶחָד רֶץ וְאֶחָד מְהֵלֵךְ
 פְּטוּר בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּעָרְב שַׁבַּת בֵּין
 הַשְּׁמֻשׁוֹת אֲבָל בְּחוּל אֶחָד רֶץ וְאֶחָד מְהֵלֵךְ חֵיִיב
 שְׁנִיָּהֶם רְצִין אֲפִילוּ בְּחוּל פְּטוּרִים. אָמַר מַר
 וּמוּדָה אִסִּי בְּעָרְב שַׁבַּת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת שְׁהוּא
 פְּטוּר מִפְּנֵי שְׂרָץ בְּרִשׁוֹת. בְּעָרְב שַׁבַּת מָּאֵי
 בְּרִשׁוֹת אִיכָּא כְּדַרְבֵּי חֲנִינָא דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא
 בּוֹאוּ וְנִצְא לְקִרְאָת כְּלָה מְלַכְתָּא וְאֲמַרִי לָהּ
 לְקִרְאָת שַׁבַּת כְּלָה מְלַכְתָּא רַבִּי יְנָאֵי מִתְּעַטֵּף
 וְקָאֵי וְאָמַר בּוֹאֵי כְּלָה בּוֹאֵי כְּלָה:

רש"י

אחד רץ ואחד מהלך דרז שניה ומהלך לא שניה פטור שניהם
 רצין מצעיא: בואו ונצא. כהדם המקבל פני המלך:

זוהר לך דף פ"ג ע"א

פָּתַח וְאָמַר (וישעיה כ"ו) נִפְשֵׁי אֹיֲתִיךָ בְּלִילָה אֶף רוּחִי
בְּקִרְבִי אֲשַׁחֲרֶךָ הָאִי קָרָא אֹקְמוּהָ וְאוֹקִימְנָה לִיהָ, אָבֵל
תָּא חוּזִי נִפְשָׁא דְבַר נִשׁ כַּד סָלִיק לְעַרְסִיהָ נִפְקָא מִנִּיהָ
וְסִלְקָא לְעִילָא, וְאִי תִימָא דְכֻלְּהוּ סִלְקָאָן, לֹא כֹל חַד
וְחַד חָמִי אִפִּי מִלְכָּא אֵלָא נִפְשָׁא סִלְקָא וְלֹא אֲשַׁתָּאֵר
בָּהּ בְּהַדִּי גּוּפָא בַר חַד רְשִׁימוּ (נְשִׁימוּ) דְקִסְטָא דְחִיּוּתָא
דְלִבָּא וְנִפְשָׁא אֲזֵלָא וּבְעֵיא לְסִלְקָא, וְכַמְּה דְרַגִּין
לְדַרְגִין לְסִלְקָא שְׁטָאָת וְהִיא אֲתַעְרַעַת בְּהַנִּי קוּמְרִין
טְהִירִין דְמִסְאָבוּתָא, אִי הִיא דְכִיָּאת דְלֹא אֲסַתָּאֵבַת
בִּימָמָא סִלְקָא לְעִילָא וְאִי לֹא דְכִיָּאת אֲסַתָּאֵבַת בִּינִיהוּ
וְאֲתַדְבַּקַת בְּהוּ וְלֹא סִלְקָא יִתִּיר וְתַמָּן מוּדְעִי לָהּ מְלִין
וְאִיהִי אֲתַדְבַּקַת מֵאַנּוּן מְלִין דְזַמָּן קָרִיב וְלִזְמַנִּין דְחִיכִין
בָּהּ וּמוּדְעִין לָהּ מְלִין כְּדִיבִין, וְכַדִּין אֲזֵלָא כְּהִיא גּוּנָא
כֹּל לִילִיא עַד דִּיתְעַר בַּר נִשׁ וְתֵאֵבַת לְאַתְרָהּ, וְכַאֲיִן
אַנּוּן צְדִיקָיָא דְגָלִי לֶזֶן קֹדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רְזִין דִּילִיהָ
בְּחֻלְמָא בְּגִין דִּיִּסְתַּמְרוּן מִן דִּינָא וְוִי לְאַנּוּן חִיבִי עֲלֵמָא
דְמִסְאָבִין גְּרַמִּדוּ וְנִפְשִׁיהוּ, תָּא חוּזִי אַנּוּן דְלֹא אֲסַתָּאֵבוּ
כַּד סִלְקִי בְּעַרְסִיהוּ נִפְשָׁא סִלְקָא וְעֵאלַת בֵּין כֹּל הַנִּי
דְרַגִּין בְּקַדְמִיתָא וְסִלְקָא וְלֹא אֲתַדְבַּקַת בְּהוּ וְלִבְתַר
אֲזֵלָא וְשְׁטָאָת וְסִלְקָא כְּפּוּם אֹרְחָה הִיא נִפְשָׁא דְזֹכַת
לְסִלְקָא אֲתַחֲזִיאַת קַמִּיהָ דְסִבֵּר אִפִּי יוֹמִין וְאֲתַדְבַּקַת
בְּרַעוּתָא לְאַתְחֲזֵאָה בְּתִיאֹבְתָא עֲלָאָה לְמַחְמִי בְּנוּעָם
מִלְכָּא וְלִבְקָרָא בְּהִיכְלִיהָ וְדָא הוּא בַר נִשׁ דְאִית לִיהָ

חולקא תדיר בעלמא דאתי ודא היא נפשא דכסופא
 דילה כד סלקא בקדשא בריך הוא (תדיר) ולא
 אתדבקת בהני זינין טהירין אחרנין והיא אזלת בתר
 זינא קדישא באתרא (ד"א בתר אתרא) דנפקת מתמן,
 ובגין כך כתיב נפשי אויתיך בלילה בגין למרדף
 בתרך ולא לאתפתאה בתר זינא אחרא נוכראה:

יוסף לחוק

הלכה פסוקה

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ"ט

א שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו. מעלה הגדולה
 שאין למעלה ממנה המחזיק ביד ישראל הפך ונותן לו
 מתנה או הלואה או עושה שותפות או ממציא לו מלאכה
 כדי לחזק ידו שלא יצטרך לבריות ולא ישאל ועל זה
 נאמר והחזקת בו. ה פחות מזה הנותן צדקה לעני ולא ידע
 למי יתן ולא ידע העני ממי מקבל וקרוב לזה הנותן
 לקופה של צדקה ולא יתן אדם לקופה של צדקה אלא אם
 כן יודע שהממונה עליה נאמן ויודע לנהוג בה כשורה.
 ג פחות מזה שיודע הנותן למי נותן ולא ידע העני ממי
 לוקח כגון גדולי החכמים שהיו הולכים בסתר ומשליכים
 המעות בפתחי העניים וכזה ראוי לעשות ומעלה טובה היא
 אם אין הממונים על הצדקה נוהגים כשורה. ד פחות מזה
 שיודע העני ממי נוטל ולא ידע הנותן למי נותן כגון
 החכמים שהיו צוירים המעות בסדיניהם ומשליכים אותם
 לאחוריהם ובאים העניים ונוטלין כדי שלא יהיה להם

בושה. ה פחות מזה שיתן לעני בידו קודם שישאל. ו פחות מזה שיתן לו כראוי אחר שישאל. ז פחות מזה שיתן לו פחות מהראוי בסבר פנים יפות. ח פחות מזה שיתן לו בעצב (הגהה ועל כל פנים לא יתפאר האדם בצדקה שנותן ואם מתפאר לא דיו שאינו מקבל שכר אלא אפלו מענישין אותו עליה ומכל מקום מי שמקדיש דבר לצדקה מותר לו שייכתוב שמו עליו שיהא לו לזכרון וראוי לעשות כן):

מוסר

מרב סעדיה גאון

בשביל שבעה דברים אין תפלתו של אדם נשמעת ואין עתירתו מתקבלת אחת אם כבר נגזרה גזרה עליו ונחתמה. וראיה לדבר ממשה רבינו כיון שנגזר עליו שלא יכנס לארץ אף על פי שהתחנן לא נעתר פלול שלו כמו שנאמר (דברים ג) ואתחנן אל ה' בעת ההיא וכך נענה לו רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה. והשנית המתפלל בלא כונת הלב אין תפלתו נשמעת כמו שכתוב (תהלים עח) ויפתוהו בפיהם ולבם לא נכון עמו. והשלישית השונא את התורה ואינו מקשיב לדברי תורה אין תפלתו נשמעת וכן כתוב (משלי כח) מסיר אָזְנו מִשְׁמוֹעַ תּוֹרָה גַם תִּפְלֹתוֹ תוֹעֵבָה. והרביעית מי שאינו מקשיב לדברי העני ואוטם אָזְנו מִזְעָקוֹ (שם כא) שנאמר אוטם אָזְנו מִזְעָקַת דָּל גַּם הוּא יִקְרָא וְלֹא יַעֲנֶה. והחמישית שעושה גזול ואוכל את האסור לו אין תפלתו נשמעת כמו שכתוב (מיכה ג) ואשר אכלו שאר עמי וגו' אז ינעקו אל ה' ולא יענה אותם.

והששית המתפלל בלא נקיות וטהרה אין תפלתו נשמעת
 כמו שכתוב (ישעיה א) גם כי תרבו תפלה אינני שומע
 דיכם דמים מלאו. והשביעית אשר גברו עונותיו עצמו
 משובותיו. והוא מתפלל. בלי עשות תשובה אין תפלתו
 נשמעת כדכתיב (זכריה ז) ויהי כאשר קרא ולא שמעו וגו':

לך לך יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה'
 רמילוי ה'ה אחרונה רשם ב"ן לקנות הארת רוח
 יתירה משבת הבאה:

ב ואברם כבד מאד במקנה
 בכסף ובזהב: ואברם תקיף לחדא כבעירא
 בכסףא ובדהבא: ג וילך למסעיו מנגב
 ועד בית אל עד המקום אשר
 היה שם אלה בתחלה בין בית
 אל ובין העי: ואזל למטלנוהי מדרומא ועד
 בית אל עד אתרא די פרס תמן משכניה בקדמיתא

רשי

(ב) כבד מאד. טעון משאות: (ג) וילך למסעיו. כשחזר
 ממלכים לארץ כנען היה הולך ולן באכסניות שכן נהם
 בהליכתו למלכים למדך לךך ארץ שלא יסנה אדם מאכסניא
 שלו. לזכר אחר בחזרתו פרע הקפוחיו: מנגב. ארץ מלכים

בֵּין בַּיִת אֶל וּבֵין עַיִ: ד אֶל־מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ
 אֲשֶׁר־עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשֹׁנָה וַיִּקְרָא שֵׁם
 אֲבָרָם בְּשֵׁם יְהוָה: לְאַתֵּר מִדְּבַחַת דִּי עַבְדִּי
 תִּמְן בְּקִדְמִיתָא וְצִלֵי תִמְן אֲבָרָם בְּשֵׁמָא דִּי: שְׁלִישִׁי
 ה וְגַם־לְלוֹט הֶהְלֵךְ אֶת־אֲבָרָם הִיָּה
 צֵאֵן־וּבְקָר וְאֱהָלִים: וְאִף לְלוֹט דְּאִזִּיל עִם
 אֲבָרָם הָוּה עָאן וְתוֹרִין וּמִשְׁכָּנִין: ו וְלֹא־נִשְׂא
 אֶתֶם הָאָרֶץ לְשֶׁבֶת יַחְדוֹ פִּי־הִיָּה
 רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יִכְלוּ לְשֶׁבֶת יַחְדוֹ:
 וְלֹא סוּבְרַת יִתְהוֹן אֲרַעָא לְמִיתַב כְּחָדָא אַרִי הָוּה
 קְנִינְהוֹן סְגִי וְלֹא יִכִּילוּ לְמִיתַב כְּחָדָא:

רשי

בדרומה של ארץ כנען: (ד) אשר עשה שם בראשונה
 ויקרא שם. ואשר קרא עם אברם בשם ה'. וגם יק לומר
 ויקרא עם עכשיו בשם ה': (ה) החלך את אברם. מי גרם
 שהיה לו זאת הליכתו עם אברם: (ו) ולא נשא אותם. לא
 היחה יכולה להספיק מרעה למקניהם ולשון קצר הוא ולכך
 להוסיף עליו כמו ולא נשא אותם מרעה הארץ לפיכך כתב ולא
 נשא בלשון זכר:

נביאים ישעיה פרק מ"א

א הַעֲנִיִּים וְהַאֲבִיוֹנִים מִבְּקָשִׁים מִים וְאִין
 לְשׁוֹנֵם בַּצֶּמֶא נִשְׁתַּח אֲנִי יְהוָה אֵעֲנֶם אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל לֹא אֶעֱזֹבֶם: עֲנֹתֵנִי וְחִשִּׁיכֵי דַמְחֻמְדִּין
 לְאַלְפָנָא הָא כְּצִחֵי לְמִיָּא וְלֹא מִשְׁפַּחִין רוּחֵיהוֹן בְּסַגּוּפֵא
 מִשְׁלֵהִיָּא אֲנָא יי אֶקְבִּיל צְלוֹתְהוֹן אֱלֹהֵא דִישְׂרָאֵל לֹא
 אֲדַחֲקֹנּוּ: ב אֶפְתַּח עַל־שְׁפִיִּים נְהֻרוֹת וּבִתּוֹךְ
 בְּקַעֲוֹת מַעֲיִנּוֹת אֲשִׁים מְדַבֵּר לְאַנְס־מִים
 וְאַרְיָן צִיָּה לְמוֹצֵאי מַיִם: אֶקְרַב גְּלוֹתְהוֹן מִבִּינֵי
 עַמְמֵיָּא וְאֲדַבְּרֵנּוּן בְּאוּרַח תְּקַנָּא וְאַפְתַּח לְהוֹן עַל נַגְדִין
 נְהַרִין וּבְנֵי מִשְׁרֵיִן מִבּוֹעִין אֲשׁוּי מְדַבְּרָא לְאַגְמִין דְּמִיִּין
 וְאַרְע בֵּית צְחֻנָּא לְמִבּוֹעֵי מִיָּא: ג אֶתֵּן בַּמְדַּבֵּר אֲרֹז
 שְׁפָה וְהֵדֶם וְעֵץ שֶׁמֶן אֲשִׁים בְּעֶרְבָה בְּרוֹשׁ
 תְּדַהֵר וְתֵאשׁוּר יַחְדָּו: אֶתֵּן בַּמְדַּבְּרָא אֲרֹזִין שִׁטִּין
 וְהֵדְסִין וְאַעִין דְּמִשַּׁח אֲרָבֵי בְּמִישְׂרָא בְּרוֹן מוֹרְנִין
 וְאַשְׁכְּרוֹעִין כְּחֻדָּא: ד לְמַעַן יֵרְאוּ וַיִּדְעוּ וַיִּשְׁיִמוּ
 וַיִּשְׁכִּילוּ יַחְדָּו כִּי יִדְ-יְהוָה עֲשֵׂתָה זֹאת

רש"י

א מבקשים מים. זז הסורה: נשתה. יבקה:
 ב מדבר. מקום שלא היה חכמת הסורה: ג אתן במדבר
 ארז שמה וכו'. כל מיני יסוב: תדהר ותאשור. מיני אילני

וּקְרוּשׁ יִשְׂרָאֵל בְּרֵאָה: בְּדִיל דִּיחֻזּוֹן וַיִּדְעוּן וַיִּשׁוּן
 דְּחַלְתִּי עַל לְבָהוֹן וַיִּסְתַּכְּלוּן כַּחֲדָא אַרְי גְּבוּרְתָא דִּי עֲבַדַּת
 דָּא וּקְדִישָׁא דִּישְׂרָאֵל בְּרָא יְתָה: ה קָרְבוּ רִיבְכֶם
 יֹאמְרוּ יְהוָה הִגִּישׁוּ עֲצָמוֹתֵיכֶם יֹאמְרוּ מֶלֶךְ
 יַעֲקֹב: קָרִיבוּ דִינִכּוֹן אִמְרוּ יְיָ אֲעִילוּ חַזְוֹתְכוֹן אִמְרוּ מֶלֶכֶיָּה

דִּיעֲקֹב:

רש"י

סרק לכנין: וישימו. על לב: ה קרבו ריבכם. כל הרשעים
 בואו וכינו והתוכחו עם בני: עצמותיכם. טענות חזקות שלכם:

כתובים משלי ג

יֵט יְהוָה בְּחַכְמָה יִסַּד אָרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם
 בְּתַבּוּנָה: אֱלֹהָא בְּחַכְמָתָא שְׁתַּאסִּיא אַרְעָא וְאַתְקִין
 שָׁמַיָא בְּבִינָה: כ בְּדַעַתּוֹ תְּהוֹמוֹת נִבְקְעוּ
 וְשִׁחֲקִים יִרְעִפוּ טָל: בְּדַעַתִּיה תְּהוּמֵי אֲתַבְּזִיעוּ
 וְשָׁמַיָא צָעִי מִטְּלָא: כא בְּנֵי אֵל־יִלְזוּ מֵעֵינֶיךָ
 נִצֵּר תְּשִׁיָּה וּמִזְמָה: בְּרִי לֹא נִזַּל בְּעֵינֶךָ נִטַּר מִדַּעָא
 וְתַרְעִיתָא: כב וַיְהִיו חַיִּים לְנַפְשֶׁךָ וְחַן

רש"י

(יט) ה' בחכמה יסד ארץ. על פי התורה, והיא התורה,
 והיא התבונה והיא הדעת; ואחר שכל העולם נכרך בהם,
 לכד: (כ) ירעפו. כמו יטיפו. (כא) אל ילזו מעיניך. אל
 יתעקמו מנגד עיניך, להסירם מכנגדך. (כב) זיהיו חיים

לְגִרְגָּרְתִּיךָ: וַיְהוּזֶן מִי לְנַפְשֶׁךָ וַחֲסָדָא לְצוּרְךָ: כג אָז
תִּלְךָ לְבַטַח דְּרַבְכָּךְ וְרַגְלֶךָ לֹא תִגּוֹף: הַיְדִין
תִּיזַל בְּסַבְרָא בְּאַרְחַתְךָ וְרַגְלֶךָ לֹא תִתְקַל:

רש"י

לנפשך. שהרי עץ חיים היא, וזון לגרגרתך. שהרי זה
שבחה האמור למעלה (לעיל א ט): וענקים לגרגרוחך.
(כג) לא תגוף. לשון כשלו (אלופי"ר בלע"ז, אשאפע"ר
בל"א שטרויכלען). וכן (תהלים לא יב): פן תגוף באזן רגלך,
וכן (ירמיה יב טז): בטרם יתגפו רגליכם, וכן (שמות כא כב):
ונגפו אשה הרה.

מושגה זבחים פרק ג

א כָּל הַפְּסוּלִין שֶׁשָּׁחַטוּ, שְׁחִיטָתָן כְּשֶׁרָה.
שֶׁהִשְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בְּזָרִים, בְּנָשִׁים, וּבַעֲבָדִים,
וּבְטַמְאִים, אֶפְלוּ בְּקֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים, וּבְלִבְדָּ שֶׁלֹּא

ברטנורא

א כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה. והוא הדין
דאפילו לכתחילה שוחטין, דכתיב (ויקרא א) וסחט את בן הבקר
והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם, מקבלה ואילוך מטות כהונה,
לימד על השחיטה שכשרה בזרים ובפסולים. ולא קחני ששחטו
דמשמע דיעבד אין לכתחלה לא, אלא מקום טמאים בלבד, דטמא

יְהוּ טְמֵאִים נוֹגְעִים בַּבֶּשֶׂר. לְפִיכָךְ הֵם פּוֹסְלִים
 בַּמַּחֲשָׁבָה. וְכֵן שֶׁקִּבְּלוּ אֶת הַדָּם חוּץ לְזַמְנוֹ
 וְחוּץ לְמְקוֹמוֹ, אִם יֵשׁ דָּם הַנֶּפֶשׁ, יַחְזוֹר הַבֶּשֶׂר
 וַיִּקְבֹּל: ב קִבַּל הַבֶּשֶׂר וְנָתַן לְפָסוּל, יַחְזוֹר
 לַבֶּשֶׂר. קִבַּל בְּיָמֵינוּ וְנָתַן לְשִׂמְלוֹ, יַחְזוֹר
 לְיָמֵינוּ. קִבַּל בְּכָלִי קָרַשׁ וְנָתַן בְּכָלִי חָל, יַחְזוֹר
 לְכָלִי קָדֵשׁ. נִשְׁפָּךְ מִן הַכָּלִי עַל הָרִצְפָּה וְאַסְפּוּ,

ברשנורא

לכחחלה לא ישחוט, גזירה שמה יגע בבשר. וטמא ששחט בקדשים
 לכשרים, לא משכחה לה אלא בסכינא אריכא וכגון שהוא עומד חוץ
 לעזרה ושחט את הבהמה שנחוד העזרה, דהא שחיטת קדשים
 בעזרה היא, ואין טמא נכנס לעזרה. ובטמא בשר, שאינו מטמא
 את הסכין, דלאו אב הטומאה הוא, או בטמא מה וכגון שזדק
 קרומית של קנה ושחט בה, אבל בסכין לא, שטמא מה מטמא את
 הסכין להיות אב הטומאה כיוצא בו, והסכין מטמא את הבשר:
 לפיכך הן פוסלים את הקרבן במחשבה. ואין וראוין לעבודה
 זו, מחשבתן מחשבה ופוסלת: וכולן. הפסולים: שקבלו את
 הדם על מנת לאכול ולהקטיר חוץ לזמנו או חוץ למקומו: אם יש
 דם הנפש עוד בבהמה, יחזור הבשר לעבודה ויקבל ויזרוק,
 והזבח כשר. שאין מחשבתן של אלו פוסלת בקבלה, לפי שאינן ראוין
 לה. ואין המחשבה פוסלת אלא במי שראוי לעבודה, ובדבר הראוי,
 ובמקום הראוי לעבודה, דכתיב (ויקרא ז) המקריב אוחו לא יחשב,
 בראוי להקרבה הכתוב מדבר: ב יחזיר לבשר. ולא מפסיל

כָּשֶׁר. נָתַנוּ עַל גְּבֵי הַכֶּבֶשׂ, שְׁלֹא כִנְגֹד הַיְסוּד,
 נָתַן אֶת הַנִּתְּנִין לַמָּטָה לְמַעְלָה, וְאֶת הַנִּתְּנִים
 לְמַעְלָה לַמָּטָה, אֶת הַנִּתְּנִים בְּפָנִים בַּחוּץ, וְאֶת
 הַנִּתְּנִין בַּחוּץ בְּפָנִים, אִם יֵשׁ דָּם הַנֶּפֶשׁ, יַחְזוּר
 הַכֶּשֶׁר וַיִּקְבֹּל: ג' הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבַח לְאֹכֹל דָּבָר
 שְׂאִין דָּרְכוּ לְאֹכֹל, וְלֹהֶקְטִיר דָּבָר שְׂאִין דָּרְכוּ
 לְהִקְטִיד, כָּשֶׁר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל. לְאֹכֹל דָּבָר
 שְׂדֵרְכוּ לְאֹכֹל וְלֹהֶקְטִיד דָּבָר שְׂדֵרְכוּ לְהִקְטִיד,
 פָּחוֹת מִכֹּזֵית, כָּשֶׁר. לְאֹכֹל כַּחֲצֵי זֵית וְלֹהֶקְטִיד
 כַּחֲצֵי זֵית, כָּשֶׁר, שְׂאִין אֲכִילָה וְהִקְטָרָה

ברטנורא

במה שנתן אוחו לפסול: נתנו. פסול: על גבי הכבש שלא
 בנגד היסוד. דהויא נתינה שלא במקומה. או שנתן את הגחמים
 למטה למעלה. יחזור הכשר ויחבל. וכריכא לאשמעינן בטובה דאית
 ליה תקנתא בחזרה. דאי אשמעינן ברישא, הוא אמינא הגך דחזו
 לעבודה כזור כגון טמא דחזי לכחילה כזכור, הלכך גבי יחיד איכא
 תקנתא בחזרה, אבל שמאל ללא חזיא לעבודה כזור אימא דלית ליה
 תקנתא בחזרה. ואי אשמעינן שמאל, הוא אמינא שמאל אית ליה
 תקנתא בחזרה, שכן יא בה הכשר ביום הכפורים, שכהן גדול נוטל
 את המחטה בימינו ואת הכף בשמאלו, אבל כלי חול אימא לא. ואי
 אשמעינן כלי חול, משום דחזו לקדושינהו, אבל הגך אימא לא, או
 כריכא: ג' לאכול דבר שאין דרכו לאכול. חוץ לזמנו או

מִצְטָרְפִין: ד' הַשׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבֶחַ לֶאֱכֹל כִּבֵּית מִן
הָעוֹר, מִן הָרֶטֶב, מִן הַקִּיפָה, מִן הָאֵלֶּל, מִן
הָעֲצָמוֹת, מִן הַגִּידִים, מִן הַטְּלָפִים, מִן הַקֶּרְנִים,
חוּץ לְזַמְנוֹ אוֹ חוּץ לְמְקוֹמוֹ, כָּשֶׁר וְאִין חִיבִים
עֲלֵיהֶם מִשׁוּם פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא: ה' הַשׁוֹחֵט אֶת
הַמְּקַדְשִׁין לֶאֱכֹל שְׁלִיל אוֹ שְׁלֵיא בַחוּץ, לֹא
פֶגֶל. הַמּוֹלֵק תּוֹרִין בְּפָנִים לֶאֱכֹל בִּיצִיָּהֶם
בַּחוּץ, לֹא פֶגֶל. חֵלֵב הַמְּקַדְשִׁין וּבִיצֵי תּוֹרִין,

ברטנורא

חוץ למקומו: ור' אליעזר פוסל. ואין הלכה כרבי אליעזר:
ד קיפה. תכלין ודק דק שבשולי קדשה: אלל. שורי הבשר
הגדבקים בעור בשעת הפשט. פירוש אחר, גיד האור שזהו קשה
ואינו ראוי לאכילה שקורין הפיל"ץ בלע"ז: הקרבים והטלפים.
ואפילו מה שיש בהן הרוב לבשר שכשחוכין אותו יולא ממנו דם,
לא חשיב כבשר: ואין חייבין עליהם משום פגול. אם היה
הזבח פגול, שחשב על בשרו לאכלו חוץ לזמנו, ואכל מאלו, פטור:
ושמא. אם אכל מאחת מאלה בטומאת הגוף מזבח כשר, אינו
חייב משום אוכל קדשים בטומאת הגוף: ה' השוחט את
המוקדשין. כל היכא דנקט האי ליטנא, מיידי בנקבות: לאכול
שליל. שבמעיה: או שליא. העור החופה את הולד. אין מחשבה
זו פוסלת את הזבח. דשליל ושליא לאו גופא דזבחא הוא: לא
פיגל. הכי קאמר, האוחט את המוקדשין לאכול שליל או שליא חוץ
למקומו, לא פסל. ואם חשב לאכול מהן חוץ לזמנו, לא פיגל: חלב

אִין חֵיבִין עֲלֵיהֶם מְשׁוּם פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא:
 וְשִׁחְטוּ עַל מִנְתְּ לְהַנִּיחַ דָּמוֹ אוֹ אֶת אֲמֹרָיו
 לְמַחֵר, אוֹ לְהוֹצִיאָן לְחוּץ, רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל,
 וְחֲכָמִים מְכַשְׂרִין. (שִׁחְטוּ) עַל מִנְתְּ לְתַנּוּ עַל
 גְּבֵי הַכֶּבֶשׂ שֶׁלֹּא כִּנְגֵד הַיְסוּד, לְתַנּוּ אֶת הַנִּתְּנִין
 לְמִטָּה לְמַעַלָּה, וְאֶת הַנִּתְּנִין לְמַעַלָּה לְמִטָּה, אֶת
 הַנִּתְּנִין בְּפָנִים בַּחוּץ, וְאֶת הַנִּתְּנִין בַּחוּץ בְּפָנִים,
 שְׂיֵאכְלוּהוּ טָמְאִים, שְׂיִקְרִיבוּהוּ טָמְאִים,
 שְׂיֵאכְלוּהוּ עֲדָלִים, שְׂיִקְרִיבוּהוּ עֲדָלִים, לְשִׁבֵר
 עֲצָמוֹת הַפֶּסַח וְלֶאֱכֹל הַיִּמְנוֹ נָא, לְעֶרֶב דָּמוֹ
 בְּדָם פְּסוּלִין, כְּשֶׁר, שְׂאִין הַמַּחֲשֶׁבֶה פּוֹסֵלֵת אֶלֶּא

ברטנורא

המוקדשין וביצי תורין אין חייבין עליהן משום פגול.
 אם פיגל בזבח ואכל מחלב שבדדיה, לא מוחיב עליה מקום פגול.
 ללא גופא דזבחא הוא: ו להניח את דמו או את אמוריו
 למחר. לא שיקטירם למחר, דהאי מחשבת חוץ לזמנו היא ופגול
 גמור הוי. אלא על מנת שיניח הכל למחר ולא יקטירם: רבי
 יהודה פוסל. הואין ומיפסל בהולאה ובהגוח, מיפסל נמי
 במחשבת הולאה והגוח. וכסם שאם הגיחן למחר פסול, דס נפסל
 בשקיעת החמה. כך אם חשב עליהן להניחם למחר, פסל: וחכמים
 מכשירין. הואיל ולא חשב לא להקטיר ולא לזרוק ולא לאכול חוץ
 לזמנו, וכן לא חשב לא להקטיר ולא לזרוק ולא לאכול חוץ למקומו.

חוץ לזמנו וחוץ למקומו, והפסח והחטאת שלא לשמן:

ברטנורא

אע"פ שחשב להגיה למחר או להוציא חוץ למקומו, לא פסל. והלכה כחכמים. והא דלא פסל רבי יהודה במחשב בדמים הגתנין למטה לתת אוחס למעלה הואיל ואם עשה כן פסל, משום דסבירא ליה לרי' יהודה שהחושב לזרוק הדם על הגזבה אפילו שלא במקומו כאילו חשב לזרוק במקומו, ובלבד שלא יחשוב לזרוק חוץ לעזרה:

גמרא זבחים דף ל"ב ע"א

כָּל הַפְּסוּלִים שֶׁשָּׁחַטוּ וְכוּ'. שֶׁשָּׁחַטוּ דִּיעֵבַד אֵין לְכַתְחֻלָּה לָא וְרַמְיָנְהִי וְשַׁחַט שְׁחִיטָה בְּזֶרַע כְּשֶׁרָה שֶׁהִשְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בְּזָרִים בְּנָשִׁים וּבְעֵבָדִים וּבְטַמְאִין וְאַפִּילוּ בְּקֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּכַהֲנִים אַמְרַת וְכִי מֵאֵין בָּאת מְכַלֵּל שְׁנֵאמַר (במדבר יח) אַתָּה וּבְנֵיךָ אַתָּה תִשְׁמְרוּ אֶת כְּהוֹנְתְּכֶם לְכֹל דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ יְכוּל אֵף בְּשַׁחִיטָה תִלְמוּד לֹמַר (ויקרא א) וְשַׁחַט אֶת בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי ה' וְהִקְרִיבוּ

רש"י

ח"ג. ורמינחוי ושחט שחיטה בזר כשירה. מללא כחיב ושחט הכהן; וכי מאין באת. לומר שצריכה כהונה והלא לא נאמר

וגו' מקבלה ואילך מצות כהונה למד על
 השחיטה שכשרה בכל אדם הוא הדין דאפילו
 לכתחלה נמי ומשום דקא בעי למתני טמאים
 דלכתחלה לא גזירה שמא יגעו בבשר תנא
 ששחטו. וטמא דיעבד שפיר רמי ורמינהי וסמך
 ושחט מה סמיכה בטהורים אף שחיטה בטהורים
 מדרבנן. מאי שנא סמיכה דכתיב לפני ה' שחיטה
 נמי הכתיב לפני ה' אפשר דעביד ספין ארוכה
 ושחט סמיכה נמי אפשר דמעיל ידיה וסמך
 קסבר ביאה במקצת שמה ביאה. רב חסדא מתני
 איפכא וסמך ושחט מה שחיטה בטהורים אף
 סמיכה בטהורים מאי שנא שחיטה דכתיב לפני
 ה' סמיכה נמי כתיב לפני ה' אפשר דמעיל ידיה
 וסמך שחיטה נמי אפשר דעביד ספין ארוכה
 ושחט הא מני שמעון התימני היא רתניא ושחט

רש"י

זה כהן: ודקריבו הכהנים. ומלכתיב בקבלה כהונה ובשחיטה
 לא כתיב לומר על השחיטה שכשרה בזר: מה סמיכה
 בטהורים. כדמפרש לקמיה: מדרבנן. שמה יגעו בבשר: מאי
 שנא סמיכה. דבטאורים מדאורייתא: דכתיב לפני ה'. ושחט
 את בן הבקר לפני ה' וכיון דבעינן חכף לסמיכה שחיטה אין
 סמיכה מבחוז ושחיטה מבפנים אללא אף הסמיכה בפנים ואין

את בן הבקר לפני ה' ולא השוחט לפני ה'
שמעון התימני אומר מנין שיהיו ידיו של שוחט
לפנים מן הנשחט תלמוד לומר ושחט את בן
הבקר לפני ה' שוחט את בן הבקר יהיה לפני ה':

רש"י

טמא נכנס לעזרה: ולא השוחט לפני ה'. טמא לכה עומד
חוץ לעזרה ושוחט בסמין ארוכה: לפנים מן הנשחט. לפנים
מן הכהמה:

זוהר לך דף פ"ה ע"א

תא חזי כמה דשכינתא לא אתגליא אלא באתרא
דאתחזי לה אוף הכי לא אתחזי ולא אתגליא אלא
בבר נש דאתחזי לה דהא מן יומא דסליק על רעותיה
דלוט לאתהפכא בסרחניה אסתלקת רוחא קדישא
מאברהם, וכד אסתלק לוט מניה מיך שרא רוח
קדשא בדוכתיה דדא הוא דכתיב וי' אמר אל אברהם
אחרי הפרד לוט מעמו וגו', תא חזי כיון דחמא
אברהם דלוט הוה תב לסרחניה הוה דחיל אברהם
אמר דילמא חס ושלום בגין חברותא דדא אבידנא
בגניה חולקא קדישא דאעטר לי קדשא בריך הוא
כיון דאתפרש מניה אמר ליה שא נא עיניך וראה מן
המקום אשר אתה שם מאי מן המקום אשר אתה שם
דאתדבקת ביה בקדמיתא ואתעשרת במהימנותא

שְׁלִימָתָא, צְפוּנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וְיִמָּה, אֵלִין אַנּוּן
 מִסְעִיו דְּהוּוּ בְּקִדְמִיתָא דְכְּתִיב וַיִּלֶךְ לְמִסְעָיו, וְכְתִיב
 הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה, אֵלִין דְּרִגִין עֲלָאִין דְּאִתְעֵשֶׂר
 בְּמַהִימְנוּתָא שְׁלִימָתָא בְּקִדְמִיתָא וְכֹדִין אֲתַבְּשֵׁר דְּלֹא
 יַעֲדִי מַגִּיהַּ וּמִן בְּנוֹי לְעֵלְמִין דְּכְתִיב כִּי אֵת כָּל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה מֵאֵי אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה, דָּא דְרָגָא
 קִדְמָאָה דְּאִתְגַּלְיָא לִיהַּ כְּמָה דְּאִתְ אָמַר לִי הַנְּרָאָה
 אֵלִיו וּבְגִין כֶּךָ אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה בְּגִין דְּדִרְגָא דָּא
 קִדְמָאָה אֲתַכְּלִיל מִכְּלָהּ דְּרִגִין וְכִלְהוּ אֲתַחְזוּן בֵּיהַּ
 וּבְגִין כֶּךָ כִּי אֵת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה וְגו':

יוסף לחוק

הלכה פסוקה

שולחן ערוך יורה דעה סימן רנ"ג

א מי שיש לו מזון ב' סעודות לא ישול מהתמחוי מזון י"ד
 סעודות לא ישול מהקופה ואם יש לו ר' זה ואינו נושא
 ונותן בהם או שיש לו ו' זה והוא נושא ונותן בהם לא
 ישול צדקה. ואם יש לו ר' זה חסר דינר ואינו נושא ונותן
 בהם אפילו נותנים לו אסף זה בבת אחת הרי זה ישול ואם
 יש לו הרבה והוא עליו בחוב או שממשכן לכתובת אשתו
 הרי זה ישול. ואם יש לו בית וכלי בית הרבה ואין לו ר'
 זה הרי זה ישול ואינו צריך למכור כלי ביתו ואפילו הם
 של כסף וזהב כמה דברים אמורים בכלי אכילה ושתיה
 ומלבוש ומצעות וכיוצא בהם אבל מגדדה או עלי שהם

של כסף מוכרם ולא יטול מהצדקה והא דאין מחייבים אותו למכור כלי תשמישו של כסף וזהב דוקא כל זמן שאינו צריך ליטול מהקופה אלא נוטל בסתר מיחידים אבל אם בא ליטול מהקופה של צדקה לא יתנו לו עד שימכור כליו: ב יש אומרים שלא נאמרו השיעורים הללו אלא בימיהם אבל בזמן הזה יכול לטול עד שיהיה לו קרן כדי שיתפרנס הוא ובני ביתו מהריוח ודברים של טעם הם: ג מי שהיו לו קרקעות ואם ימכרם בימות הגשמים ימכרם בזול ואם יגיהם עד ימות החמה מוכרן בשוויין אין מחייבין אותו למכור אלא מאכילין אותו מעשר עני עד חצי דמיהם ולא ידחוק עצמו וימכור שלא בזמן מכירה. היו שאר האדם לוקחים ביוקר והוא אינו מוצא מי שיקח ממנו אלא בזול מפני שהוא דחוק וטרוד אין מחייבים אותו למכור אלא אוכל מעשר עני והולך עד שימכור בשוב וידעו הכל שאינו דחוק למכור: ד בעל הבית ההולך ממקום למקום וכלו מעותיו בדרך ואין לו מה יאכל יטול צדקה וכשיחזור לביתו אינו חייב (לשלם):

מומר

מהרב סעדיה גאון

ראוי שנדע פי כל העונות מתכפרות בתשובה אלא עון המתעב את הרבים והמתעב אותם בנימוס רע ובטעות רע. ובהוראה שהורה אותם שלא כתורה ושלא כהלכה למדם אין עונו מתכפר מפני שאינו יכול לתקן מה שעוה ואינו

יכול להשיב את הדעות אשר למד אותם. וחטאת הרבים תלויה בו ועליו נאמר (משלי כח) משגה ישרים בדרך רע. והשנית מי שמוציא שם רע על חבירו. וחרפו בחרפה אשר אינו חשוד בה אין עונו מתכפר מפני שאינו יכול לתקן מה שעוה. ואינו יכול להשיב חרפת חבירו עליו נאמר (משלי כה) פן יחסרך שומע. השלישית מי שיש בירו גזל ועושק ואינו משיב גזלתו ועליו נאמר (ויקרא ה) והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל ועור כתיב (יחזקאל יח) חבל רשע ישיב גזלה לא יגזול לכך אם מת בעל הגזלה חייב הגזול להשיב ולהחזיר הגזלה ליורשי המת שנאמר לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו. ואם אין לו יורשים חייב הגזול להפקידם ולעשותם קדש:

לך לך ליל שישי תורה

צרוף יהוה

וַיְהִי־רִיב בֵּין רַעֲי מְקַנְה־אֲבָרָם
 וּבֵין רַעֲי מְקַנְה־לוֹט וְהַכְּנַעֲנִי
 וְהַפְּרָזִי אֲזוּ יֹשֵׁב בְּאֶרֶץ: וְהוֹת מִצּוֹתָא
 בֵּין רַעֲי בְּעִירִיהָ דְּאֲבָרָם וּבֵין רַעֲי בְּעִירִיהָ דְּלוֹט

רשי

(ז) ויהי ריב. לפי שהיו רועיו של לוט רשעים ומרעים

וּבְנֵעֲנָה וּפְרֹזָאָה בְּכֵן יְתִיב בְּאַרְעָא: ה וַיֹּאמֶר
 אַבְרָם אֶל-לוֹט אֶל-נָא תְהִי
 מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין רַעִי וּבֵין
 רַעִיךָ כִּי-אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ: וַאֲמַר
 אַבְרָם לְלוֹט לֹא כָעַן תְּהִי מִצְוֹתָא בֵּינָא וּבֵינְךָ וּבֵין
 רַעוּתִי וּבֵין רַעוּתְךָ אֲרִי גּוֹבְרִין אַחִין אֲנַחְנָא:
 ט הֲלֹא כָל-הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפְרֵד
 נָא מֵעָלַי אִם-הַשְּׂמָאל וְאִימְנָה
 וְאִם-הַיְמִין וְאִשְׁמְאִלָּה: הֲלֹא כָל אֲרָעָא
 קְדָמְךָ אֲתַפְרֵשׁ בְּעַן מְלוֹתַי אִם אַתְּ לְצַפּוֹנָא וְאִנָּא
 לְדְרוֹמָא וְאִם אַתְּ לְדְרוֹמָא וְאִנָּא לְצַפּוֹנָא:

רש"י

בהמתם בקלות אחרים ורועי אברהם מוכיחים אותם על הגזל
 והם אומרים נתנה הארץ לאברהם ולו אין יורש ולוט יורשו ואין
 זה גזל והכתוב אומר והבנעני והפרזי אז יאב בארץ ולא זכה
 בה אברהם עדיון: (ח) אנשים אחים. קרובים. ומדרש אגדה
 דומין בקלסתר פנים: (ט) אם השמאל ואימנה. בכל אשר
 תאב (אשכ) לא לתרחק ממך ואעמוד לך למגן ולעזר וסוף דבר
 הולך לו שנאמר וישמע אברהם כי נשבה אחיו וגו': ואימנה.

וַיִּשְׂאֵל לֹט אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-
 כָּל-כֶּבֶד הַיְרֵדָן כִּי כָלָה מִשְׁקָה
 לִפְנֵי | שַׁחַת יְהוָה אֶת-סֹדֶם וְאֶת-
 עַמּוּרָה כְּגֹן-יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
 בְּאַבְכָּה צָעַר: וְזָקַף לֹט יָת עֵינָוְהִי וַחֲזָא יָת
 כָּל מִישַׁר יִרְדְּנָא אַרְי כָּלָה בֵּית שְׁקִיא קָדָם
 חֲבֻלוֹת יְיָ יָת סֹדוֹם וְיָת עַמּוּרָה כְּגִינְתָא דִּי
 כְּאֶרְעָא דְמִצְרַיִם מְטִי לְצָעַר: יֵא וַיִּבְחַר-לוֹ
 לֹט אֶת כָּל-כֶּבֶד הַיְרֵדָן וַיִּסַּע לֹט
 מִקָּדָם וַיִּפְרְדּוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו: וּבָחַר
 לִיה לֹט יָת כָּל מִישַׁר יִרְדְּנָא וַנְטֵל לֹט מִלְּקַדְמִין

רש"י

אימין את ענמי כמו ואשמאילכה אשמאיל את ענמי. ואם תאמר
 היה לו לנקד ואיימינה כד מנינו במקום אחר אם יק להימין
 ואין נקוד להיימין: (י) כי בלה משקה. ארץ נחלי מים: לפני
 שחת ה' את סדום ואת עמורה. היה אוחו מיסור: כגן ה'.
 לאילנות: בארץ מצרים. לזרעים: באבכה צער. עד לער.
 ומדרכ אגדה דורשו לגנאי על שהיו שטופי זמה בחר לו לט
 בשכנותם במסכת הרכיות: (יא) כבר. מיסור כתרומו: מקדם.

וְאֶתְפָּרְשׁוּ גְבֵר מְלֹת אַחוּהִי: יב אֲבָרָם יֵשֵׁב
 בְּאַרְיֵן-כְּנָעַן וְלוֹט יֵשֵׁב בְּעָרֵי
 הַכְּפָר וַיֵּאָהֵל עַד-סְדוֹם: אָבָרָם יָתֵב
 בְּאַרְעָא דְכְנָעַן וְלוֹט יָתֵב בְּקִירוֹי מִיִּשְׂרָא וּפְרָס עַד
 סְדוֹם: יג וְאֲנָשֵׁי סְדוֹם רָעִים וְחַטָּאִים
 לַיהוָה מְאֹד: וְאֲנָשִׁין דְּסְדוֹם בִּישִׁין בְּמִמוֹנְהוֹן
 וְחִיבִין בְּגוֹיְתַהוֹן קָדָם יי לְחַדָּא: יד וַיְהִי
 אָמַר אֶל-אֲבָרָם אַחֲרַי הִפְרַד-לוֹט
 מֵעִמּוֹ שְׂאֵנָא עֵינֵיד וְרָאָה מִן
 הַמְּקוֹם אֲשֶׁר-אַתָּה שָׂם צַפְנָה
 וְנִגְבָּה וְקָדְמָה וַיִּמָּה: וַיֵּי אָמַר לְאֲבָרָם
 רש"י

נסע מאכל אברים (ממזרחה) והלך לו למערבו של אברים נמלא
 נוסע ממזרח למערב. ומדרך אגדה הסיע עצמו מקדמונו של
 עולם אמר אי אפשר לא באברים ולא באלהיו: (יב) ויאחל.
 נטע אהלים לרועיו ולמקנהו עד סדום: (יג) ואנשי סדום
 רעים. ואף על פי כן לא נמנע לוט מלשכון עמהם. ורבותיו
 למדו מכאן שם רשעים ירקב: רעים. נגופס: וחטאים.
 בממונס: לה' מאד. יודעים רכונם ומחכונים למחוד זו:
 (יד) אחרי הפרד לוט. כל זמן שהרשע עמו היה הדבור

בְּתֵר דְאִתְפָּרֵשׁ לוֹט מַעֲמִיָּה זְקוּף כְּעַן עֵינְךָ וְחֲזִי
מִן אֲתָרָא דְאֵת תַּמָּן לְצַפּוֹנָא וּלְדְרוֹמָא וּלְמַדִּינְתָא
וּלְמַעֲרָבָא: טו כִּי אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנְּהָ וּלְזֶרְעֶךָ עַד־
עוֹלָם: אַרְי יֵת כָּל אֲרָעָא דִּי אֵת חֲזִי לְךָ אֶתְנַנְּהָ
וּלְבְנִיךָ עַד עָלָם: טז וְשִׁמְתִּי אֶת־זֶרְעֶךָ
כְּעֶפֶר הָאָרֶץ אֲשֶׁר | אִם־יִוְכַל
אִישׁ לְמַנּוֹת אֶת־עֶפֶר הָאָרֶץ גַּם־
זֶרְעֶךָ יִמָּנֶה: וְאֲשׁוּי יֵת בְּנִיךָ סְגִיאִין כְּעַפְרָא
דְּאֲרָעָא כְּמָא דִּי לָא אִפְשָׁר לְגַבְר לְמַמְנִי יֵת עַפְרָא
דְּאֲרָעָא אִף בְּנִיךָ לָא יִתְמַנּוּן: יז קוּם
הִתְהַלֵּךְ בְּאָרֶץ לְאַרְכָּה וּלְרַחְבָּהָ
כִּי לְךָ אֶתְנַנְּהָ: קוּם הִלִּיךְ בְּאֲרָעָא לְאַרְכָּה
וּלְפָתְיָהּ אַרְי לְךָ אֶתְנַנְּהָ: יח וַיֹּאֲהֵל אֲבָרָם

רשי

פּוֹרָק מִמֶּנּוּ: (וּלְעִיל שְׁהִיָּה לוֹט אֲחֵלּוּ וְכַחֲזִי וִירַח ה' אֵל אֲבָרָם
בְּחוֹתָהּ שְׁעָה כַּשֶׁר הִיָּה וְקָל לְהַבִּין): (טז) אֲשֶׁר אִם יִוְכַל
אִישׁ. כִּסֵּם שְׂאִי אִפְשָׁר לְעַפֵּר לְמַנּוֹת כִּד זֶרְעֶךָ לָא יִמָּנֶה:

וַיָּבֵא וַיֵּשֶׁב בְּאַלְנֵי מִמְרָא אֲשֶׁר
 בְּחִבְרוֹן וַיִּבֶן-שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה:
 וַפָּרַס אֲבָרָם וְאֵתָא וַיֵּתֵב בְּמִישְׁרֵי מִמְרָא דִּי
 בְּחִבְרוֹן וַבְּנָא תַמְן מִדְּבַחָא קָדָם יי: פ רביעי
 יד א וַיְהִי בַיּוֹמִי אֲמַרְפֵּל מֶלֶךְ-
 שְׁנַעַר אַרְיֹךְ מֶלֶךְ אֱלֶסָר
 כְּדָרְלַעְמַר מֶלֶךְ עֵילָם וְתִדְעַל מֶלֶךְ
 גּוּיָם: וְהוּא בְּיוֹמֵי אֲמַרְפֵּל מֶלְכָּא דְּבַבַל אַרְיֹךְ
 מֶלְכָּא דְּאֱלֶסָר כְּדָרְלַעְמַר מֶלְכָּא דְּעֵילָם וְתִדְעַל
 מֶלְכָּא דְּעַמְמִי: ב עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת-
 בְּרַעַ מֶלֶךְ סָדָם וְאֶת-בְּרִשְׁעַ מֶלֶךְ
 עַמְרָה שְׁנַאֲב | מֶלֶךְ אֲדָמָה
 וְשִׁמְאֵבָר מֶלֶךְ צְבִיִּים וּמֶלֶךְ בַּלַּע

רש"י

(יח) ממרא. שם חרס: (א) אמרפל. הוא נמכרד שאמר
 לאברהם פול לחוד כבשן האש: מלך גויים. מקום יס ששמו
 גויים על שם שנחבצלו שמה מכמה אומות ומקומות והמליכו
 חיש עליהם ושמו חדעל. ד"ר: (ב) ברע. רע לשמים ורע
 לכחות: ברשע. שנחעלה ברשעו: שנאב. שונא חביו

הַיֵּאֲצֵעַר: סָדְרוּ (נ"י עֲבָדוּ) קִרְבָּא עִם בְּרַע
מִלְכָּא דְסָדָם וְעִם בְּרִשְׁעֵי מִלְכָּא דְעַמּוּדָה שְׁנָאב
מִלְכָּא דְאַדְמָה וְשִׁמְאֵבֵר מִלְכָּא דְצְבוּיִם וּמִלְכָּא
דְבִלְעֵי הִיא צֵעַר: ג כָּל-אֱלֹהִים חִבְּרוּ אֶל-
עַמְּקֵי הַיְשָׁדִים הוּא יָם הַמֶּלֶחַ: כָּל
אֲלִין אֲתִכְנָשׁוּ לְמִישַׁר חִקְלִיא הוּא אֲתֵר יִמָּא
דְּמִלְחָא: ד שְׁתֵּימֵי עֵשְׂרָה שָׁנָה עֲבָדוּ
אֶת-כְּדָרְלֵעֹמֵר וְשִׁלְשֵׁי עֵשְׂרָה שָׁנָה
מָרְדּוּ: תְּרֵי עֶשְׂרִי שָׁנִין פִּלְחוּ יֵת כְּדָרְלֵעֹמֵר
וּתְלַת עֶשְׂרִי שָׁנִין מָרְדּוּ: ה וּבְאַרְבַּע
עֵשְׂרֵה שָׁנָה בָּא כְּדָרְלֵעֹמֵר

רשי

שְׁנָאב: שְׁמֵאֵבֵר. שָׁם אֲבָר לַעֲוֹן וּלְקַפְזֵן וּלְמַרְדּוּ כְּהַקְדוּשָׁה
כְּדוּךְ הוּא: בִּלְעֵי. שָׁם הַעֵיכִי: (ג) עַמְּקֵי הַיְשָׁדִים. כִּי שָׂמוּ עַל
שָׁם שֶׁהוּא כּוֹ שְׁדוּת הַרְבֵּה. וּמִדְרָשׁי אַגְדָּה הַרְבֵּה יֵשׁ: הוּא יָם
הַמֶּלֶחַ. לְאַחַר זְמַן נִמְשַׁךְ הַיָּם לְתוֹכּוֹ וְנַעֲשֶׂה יָם הַמֶּלֶחַ וּמִדְרָשׁ
אַגְדָּה אוֹמֵר שֶׁנִּחְבְּקֵנוּ הָאֲרִיסִים סְבִיבוֹתָיו וְנִמְשְׁכוּ יָאֲרִיסִים לְתוֹכּוֹ:
(ד) שְׁתֵּימֵי עֵשְׂרָה שָׁנָה עֲבָדוּ. חֲמִשָּׁה מַלְכִים הִלְלוּ אֶת
כְּדָרְלֵעֹמֵר וּבְאַרְבַּעַה עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמַרְדּוֹ: בָּא כְּדָרְלֵעֹמֵר. לְפִי

וְהַמְלָכִים אֲשֶׁר אֶתוּ וַיְכּוּ אֶת־
 רְפָאִים בְּעֶשְׂתֵּת קַרְנָיִם וְאֶת־
 הַזּוּזִים בָּהֶם וְאֵת הָאֵימִים בְּשׂוּה
 קַרְיָתַיִם: וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵי שָׁנַיִם אֶתָּא כְּדִלְעֵמַר
 וּמְלָכֵי דְעַמִּיָּה וּמְחוּ יֵת גְּבַרְיָא דִּי בְעֶשְׂתֵּתוֹת
 קַרְנָיִם וְיֵת תְּקִיפֵיָא דְבַהֲמֵתָא וְיֵת אֵימָתַנִּי דְבְשׂוּה
 קַרְיָתַיִם: וְאֶת־הַחֲרִי בְּהִרְרָם שְׁעִיר
 עַד אֵיל פֶּאֶרְזָן אֲשֶׁר עַל־הַמְּדַבֵּר:
 וְיֵת חוֹרְאֵי דִי בְטוֹרְהוֹן דְשְׁעִיר עַד מִישַׁר פֶּאֶרְזָן
 דְסַמִּיקָא עַל מְדַבְרָא: וְיֵשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־
 עֵין מְשַׁפְטָא הוּא קְדִישׁ וַיְכּוּ אֶת־כָּל־

רש"י

שהוא היה בעל המעשה נכנס בעני הקורה: (ה) והמלכים
 וגו'. אלו שלשה מלכים: זוזים. הם זמזומים: (ו) בהררם.
 בהר שלהם: איל פארזן. כהרגומו מישר. ולומר אני שאין איל
 לשון מיסור אלא מיסור של פארזן איל שמו ושל ממרא אלוני
 שמו ושל ירדן ככר שמו ושל שטים אכל שמו אכל השטים וכן
 בעל גר בעל שמו וכלם מתורגמין מישר וכל אחד שמו עליו:
 על המדבר. אכל המדבר כמו ועליו מטה מנקה: (ז) עין

שָׁדָה הַעֲמַלְקִי וְגַם אֶת־הָאֱמֹרִי
 הַיֹּשֵׁב בְּחִצְצֹן תָּמָר: וְתָבוּ וְאֲתוּ לְמִישֵׁר
 פְּלוּג דִּינָא הִיא רָקַם וּמָחוּ יֵת כָּל חֻקַּל עֲמַלְקָא
 וְאָף יֵת אֲמֹרָא דִּיתִיב בְּעִין גְּדִי: ח וַיֵּצֵא
 מֶלֶךְ־סֹדֹם וּמֶלֶךְ עֵמֶרָה וּמֶלֶךְ
 אֲדָמָה וּמֶלֶךְ צְבִיִּים וּמֶלֶךְ בְּלַע
 הוֹאֲצֵר וַיַּעֲרְבוּ אֹתָם מִלְחָמָה
 בְּעַמְּק הַשָּׂדִים: וַנִּפֹק מֶלֶכָא דְסֹדוּם וּמֶלֶכָא
 דְעֵמֶרָה וּמֶלֶכָא דְאֲדָמָה וּמֶלֶכָא דְצְבִיִּים וּמֶלֶכָא
 דְבְּלַע הִיא צוּעֵר וְסֹדְרוּ עֲמֵהוֹן קִרְבָּא בְּמִישֵׁר
 חֻקְלֵיָא: ט אֵת כְּדָרְלֵעָמֵר מֶלֶךְ עֵילָם
 וְתִדְעַל מֶלֶךְ גּוֹיִם וְאֲמַרְפַּל מֶלֶךְ
 שְׁנַעֵר וְאֲרִיזוֹךְ מֶלֶךְ אֶלְסָר אֲרַבְעָה

רשי

משפט הוא קדש. על שם העתיד שעתידין משה ואהרן
 להשפט שם על עסקי אוחו העין והם מי מריבה. ואונקלוס
 תרגמו כפשוטו מקום שהיו בני המדינה מתקבלים שם לכל
 משפט: שדה העמלקי. עדין לא נולד עמלק וקרא על שם
 העתיד: בחצצן תמר. הוא עין גדי מקרא מלא בדברי הימים

מְלָכִים אֶת־הַחֲמִשָּׁה: עִם כְּדָרְלֻעַמֶּר
מְלָכָא דְעִילָם וְתַדְעַל מְלָכָא דְעַמְמִין וְאַמְרָפֶל
מְלָכָא דְבָבֶל וְאַרְיוֹךְ מְלָכָא דְאַלְסַר אַרְבַּעַה מְלָכִין
לְקַבִּיל חֲמִשָּׁא: י וְעַמֶּק הַשְּׂדִים בְּאַרְת
בְּאַרְתִּי חָמַר וַיִּגְסוּ מֶלֶךְ־סָדָם
וְעַמְרָה וַיִּפְלוּ־שָׁמָּה וְהַנְּשִׂאִים
הָרָה גָּסוּ: וּמִיֶּשֶׁר חֲקֵלְיָא בִּירִין בִּירִין מִסְקִין
חִימְרָא וְעַרְקוֹ מְלָכָא דְסָדוּם וְעַמְרָה וַנִּפְלוּ תַמָּן
וְדֹאשְׁתָּארוֹ לְטוֹרָא עַרְקוֹ: יא וַיִּקְחוּ אֶת־
כָּל־רֶכֶשׁ סָדָם וְעַמְרָה וְאֶת־כָּל־
אֲכָלָם וַיִּלְכוּ: וַשְּׁבוּ יָת כָּל קַנְיָנָא דְסָדוּם

רשיי

(כ' כג) ביהושפט: (ט) ארבעה מלכים וגו'. ואף על פי כן
נלחו המועטים להודיעך שגבורים היו ואף על פי כן לא נמנע
אברהם מלרדוף אחריהם: (י) בארות בארות חמר. בארות
הרבה היו שם שטטלים משם אדמה לטיט של בנין ומדרש
אגדה שהיה הטיט מוגבל בהם ונעשה גם למלך סדום שיאל
משם לפי שהיו באומות מקלתן שלא היו מאמינים שניטול אברהם
מאור כשדים מכבשן האש וכיון שיאל זה מן החמר האמינו
באברהם למפרע: הרה נפו. להר נסו. הרה כמו להר כל חיבה

וְעִמּוּדָה וְיָת כָּל מִיכְלֵהוֹן וְאָזְלוֹ: יב וַיִּקְחוּ
 אֶת־לוֹט וְאֶת־רַכְשׁוֹ וְאֶת־אָחִי
 אַבְרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא יוֹשֵׁב בְּסֹדֹם:
 וישבו ית לוט וית קניניה בר אחוהי דאברם ואזלו
 והוא יתב בסדום: יג ויבא הפליט ויגד
 לאברם העברי והוא שכן באלני
 ממרא האמרי אחי אשכל ואחי

רש"י

שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה. ויש חלוק בין
 הרה לזהרה שה"א שבסוף התיבה עומדת במקום למ"ד
 שבראשה אבל (ס"א זו) אינה עומדת במקום למ"ד
 ונקודה (ס"א לנקוד) פתחתחיתהוהריהרה כמו להראו כמו אל הרואינו
 מפרש לאיזה הר אלל שכל אחד נס באשר מאל הר תחלה.
 וכשהוא נתון ה"א בראשה לכתוב ההרה או המדברה פתרונו
 כמו אל הר או כמו להר ומשמש לאותו הר הידוע ומפורש
 בפרשה: (יב) והוא יושב בסדום. מי גרס לו זאת וסיבתו
 בסדום: (יג) ויבא הפליט. לפי פשוטו זה עוג שפלט מן
 המלחמה והוא שכתוב כי רק עוג נשאר מיתר הרפאים וזו
 נשאר שלא הרגוהו אמרפל וחבריו כשהטו הרפאים בעשתרות
 קרנים תנחומא. ומדרש בראשית רבה זה עוג שפלט מדור
 המבול וזו מיתר הרפאים שנאמר הגפילים היו בארץ וגו'
 ומתכוין שיהרג אברם וישא את שרה: העברי. שבה מעבד

עָנַר וְהֵם בְּעַלֵי בְרִית־אֲבָרָם: וְאַתָּא
 מְשִׁיבָא וְחַי לְאֲבָרָם עֲבָרָאָה וְהוּא שְׂרִי בְּמִישְׁרֵי
 מְמַדָּא אֲמוּדָאָה אַחוּהֵי דְאֲשְׁכּוּל וְאַחוּהֵי דְעָנַר
 וְאַנּוּן אַנְשֵי קְיָמִיה דְאֲבָרָם: יד וַיִּשְׁמַע
 אֲבָרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו וַיִּרְק אֶת־
 חֲנִיכּוֹ וַיִּלְדֵי בֵיתוֹ שְׂמֹנֶה עָשָׂר
 וַיִּשְׁלַח מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד־דָּן: וַשְׁמַע
 אֲבָרָם אֲרִי אֲשֶׁתְּבִי אַחוּהֵי וְהָרִיז יָת עוֹלְמוּהֵי יְלִידֵי
 בֵיתֶיהָ תֵּלֶת מָאָה וְתַמְנֵי עֶסֶר וַיִּרְדֹּף עַד דָּן:

רש"י

הנהר. (בראשית רבה): בעלי ברית אברם. שכרתו עמו ברית
 (ס"א) דבר אחר שהשיאו לו עלה על המילה כמו שפורש
 במקום אחר: (יד) וירק. כתרגומו חריו וכן והריקותי אחריכם
 חרב אזדיין בחרבי עליכם וכן אריק חרבי וכן והרק חנית וסגור:
 חניכיו. חניכו כתיב (ס"א קרי) זה אליעזר שחנכו למצות והוא
 לשון התחלת כניסת האדם או כלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד
 בה. וכן חנוך לנער חנכת המזבח חנכת הבית ובלע"ז קורין לו
 אינלנטי"ר: שמונה עשר וגו'. רבותו אמרו אליעזר לבדו היה
 והוא מנין גימטריא של שמו: עד דן. שם תשש כמו שראה

לך לך יום שישי תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו
תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה.

טו וַיַּחֲלֶק עֲלֵיהֶם | לַיְלָה הוּא
וְעַבְדָּיו וַיְכַסּוּם וַיִּרְדְּפֵם עַד-חֹזֶה
אֲשֶׁר מִשְׁמַאל לְדַמְשֶׁק׃ וְאֶת־פֶּלֶג
עֲלֵיהֶן לִילָיָה הוּא וְעַבְדֹּהִי וּמַחֲנוֹן וַיִּרְדְּפֵנוּ עַד
חֹזֶה דֵּי מִצְפּוֹנָא לְדַמְשֶׁק׃ טז וַיָּשָׁב אֶת
כָּל-הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת-לוֹט אָחִיו
וּרְכָשׁוֹ הֵשִׁיב וְגַם אֶת-הַנְּשִׁים וְאֶת-
הָעַם׃ וְאֵתְבַר יְתָר כִּנְיָנָא וְאַף יְתָר לוֹט בַּר
אֲחִוְיָהּ וְקִנְיָנִיָּה אֲתִיב וְאַף יְתָר נְשִׂיאָ וְיְתָר עֲמָא׃
יז וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סֹדֶם לִקְרֹאתוֹ אַחֲרָי

רש"י

שְׁעִתִּידִין בְּנֵי לַהֲעֵמִיד שָׁם עֵגֶל: (טו) וַיַּחֲלֶק עֲלֵיהֶם. לפי
פְּשׁוּטוֹ סָרַם הַמֶּלֶךְ וַיַּחֲלֶק הוּא וְעַבְדָּיו עֲלֵיהֶם לַיְלָה כַּדָּךְ
הַרְדֵּפִים שְׂמַחֲפִלְגִים אַחַר הַגְּרֵדִפִּים כַּשְׂבֻּרְחִים זֶה לְכַאֵן וְזֶה
לְכַאֵן: לַיְלָה. כְּלוֹמַר אַחַר שְׂחֻכָּה לֹא נִמְנַע מִלְרַדְּפֵם. וּמִדְּרַשׁ
אֲגִידָה שְׂנַחֲלָה הַלֵּילָה וּבַחֲמֹת הַרְאָשׁוֹן נַעֲשָׂה לוֹ נֶס וְחִצּוֹ הַשְּׂנִי
נִשְׁמַר וּבָא לוֹ לַחֲמֹת לַיְלָה שֶׁל מֶלְכִּים: עַד חֹזֶה. אִין מִקּוּם
שְׁשֵׁמוֹ חֹזֶה וְזֶן קוֹרָא חֹזֶה עַל שֵׁם עֲבוּדָת אֱלִילִים שְׁעִתִּידָה

שׁוּבוּ מֵהַכּוֹת אֶת־כְּדָרְלֶעֶמֶר וְאֶת־
הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶל־עַמֶּק שׁוּה
הוּא עַמֶּק הַמֶּלֶךְ: וּנְפַק מֶלֶכָא דְסָדוּם
לְקַדְמוּתֵיהּ בְּתַר דְּתַב מִלְמַמְחֵי יַת כְּדָרְלֶעֶמֶר וְיַת
מֶלֶכְיָא דִּי עַמִּיָּה לְמִישַׁר מִפְּנֵא הוּא אֲתַר בֵּית
רִיסָא דְמֶלֶכָא: יַח וּמֶלְכֵי־צָדֵק מֶלֶךְ
שְׁלָם הוּצִיא לָחֶם וַיֵּין וְהוּא כֹהֵן
לְאֵל עֵלְיוֹן: וּמֶלְכֵי צָדֵק מֶלֶכָא דִּירוּשָׁלַם
אֲפִיק לָחֶם וְחָמֵר וְהוּא מְשַׁמֵּשׁ קָדָם אֵל עֵלְאָה:
יַח וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ אַבְרָם
לְאֵל עֵלְיוֹן קָנָה שָׁמַיִם וְאָרֶץ: וּבְרַכְיָה

רש"י

להיות שם: (יז) עמק שדה. כך שמו ותרגומו למישר מפנא
פנוי מאילנות ומכל מכסול: עמק המלך. בית ריסא דמלכא
בית ריס אחד שהוא שלשים קנים שהיה מיוחד למלך לכחק
סם. ומדרש אגדה עמק שהוא שם כל האומות והמליכו את
אברהם עליהם לנשיא אלהים ולקמין: (יח) ומלכי צדק.
מדרש אגדה הוא שם בן נח: לחם ויין. כך עושים ליגיעי
מלחמה והראה לו שאין בלבו עליו על שהרג את בנו. ומדרש
אגדה רמז לו על הגנחות ועל הגסכים שיקריבו שם בנו:
(יט) קנה שמים וארץ. כמו עושה שמים וארץ על ידי

וְאָמַר בְּרִיךְ אַבְרָם לְאֵל עֶלְאָה דְקַנְיָנָיָה שְׁמִיָּא
 וְאַרְעָא: כ וּבְרוּךְ אֵל עֶלְיוֹן אֲשֶׁר-מִגֵּן
 צְרִיךְ בְּיַדְךָ וַיִּתֶּן-לוֹ מַעֲשֵׂר מִכָּל:
 וּבְרִיךְ אֵל עֶלְאָה דְמָסַר סְנַאךְ בְּיַדְךָ וַיִּהֵב לֵיה חַד
 מִן עֶסְרָא מִכְּלָא: חמישי כא וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ-
 סָדָם אֶל-אַבְרָם תֵּן-לִי הַנֶּפֶשׁ
 וְהָרֶכֶשׁ קַח-לָךְ: וְאָמַר מֶלֶכָּא דְסָדָם
 לְאַבְרָם הֵב לִי נַפְשָׁתָא וְקַנְיָנָא (נ"א סב) דְּבַר לָךְ:
 כב וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-מֶלֶךְ סָדָם
 הֲרַמְתִּי יָדִי אֶל-יְהוָה אֵל עֶלְיוֹן
 קָנָה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: וְאָמַר אַבְרָם לְמֶלֶכָּא
 דְסָדָם אַרְיַמִּית יָדִי בְּצִלוֹ קָדָם יְיָ קָדָם אֵל עֶלְאָה
 דְקַנְיָנָיָה שְׁמִיָּא וְאַרְעָא: כג אִם-מַחֲוִט וְעַד

רש"י

עשיתו הנאון להיות שלו: (כ) אשר מגן. אשר הסגיר. וכן
 אמגנך ישראל: ויתן לו. אברס: מעשר מכל. אשר לו לפי
 שהיה כהן: (כא) תן לי הנפש. הגופים מן השבי שלי שהלכתי
 החזר לי הגופים לבדס: (כב) הרמתי ידי. לשון שבועה. מרים
 אני את ידי לאל עליון וכן בי נשבעתי נשבע אני וכן נחתי כסף
 השדה קח ממני עתה אני לך כסף השדה וקחהו ממני:

יִקְבְּלוּן חִלְקֵהוֹן: ם טו א אַחַר |
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְבַר-יְהוָה
 אֶל-אַבְרָם בַּמַּחֲזֵה לֵאמֹר אֶל-
 תִּירָא אַבְרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לְךָ שְׂכָרְךָ
 הַרְבֵּה מְאֹד: בְּתֵר פִּתְגָמָא הָאֵלִין הָוֵה
 פִּתְגָמָא דִּי עִם אַבְרָם בְּנִבּוּאָה לְמִימְרָ לָא תְדַחַל
 אַבְרָם מִימְרֵי תְקוּף לְךָ אֲגַרְךָ סְגִי לְחֻדָּא:
 ב וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֲדֹנָי יְהוִה מַה-
 תַּתֶּן-לִי וְאַנְכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּבֶן-

רשיי

אברהם: (א) אחר הדברים האלה. כל מקום שנאמר אחר
 סמוך אחרי מופלג (בראשית רבה). אחר הדברים האלה. אחר
 שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים והיה דואג ואומר שמא
 קבלתי שכר על כל דקותי לכך אמר לו המקום אל תירא
 אברהם: אנכי מגן לך. מן העונש שלא תענש על כל אותן
 נפשות שהרגת ומה שאתה דואג על קבול שכר שכך הרבה
 מאד: (ב) הולך ערירי. מנחם בן סרוק פראו לשון יורש וחבר
 לו ער ועונה ערירי בלא יורש כאשר תאמר ובכל חבואתי
 תשרש תעקר שרשיה כך לשון ערירי חסר בניס ובלע"ז
 דוספנטיין. ולי נראה ער ועונה מגזרת ולבי ער וערירי לשון

מִשְׁק בֵּיתִי הוּא דְמִשְׁק אֱלִיעֶזֶר:
 וְאָמַר אַבְרָם יְיָ אֱלֹהִים מָה תִּתֶּן לִי וְאָנָּה אֲזִיל
 בְּלֹא וְלֹד וְכֹד פְּרָנְסָא הָרִין דְּבִבִיתִי הוּא דְמִשְׁקָאָה
 אֱלִיעֶזֶר: ג וַיֹּאמֶר אַבְרָם הֵן לִי לֹא
 נָתַתָּה זָרַע וְהִנֵּה בֶן-בֵּיתִי יוֹרֵשׁ
 אֹתִי: וְאָמַר אַבְרָם הֵא לִי לֹא יִהְיֶה וְלֹד וְהֵא בֵר
 בֵּיתִי יָרִית יָתִי: ד וְהִנֵּה דְבַר-יְהוָה
 אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִירָשְׁךָ זֶה כִּי-אִם
 אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ הוּא יִירָשְׁךָ: וְהֵא
 פִתְגָמָא דִּי עֲמִיה לְמִימַד לֹא יִדְתַּנֶּךָ דִּין אֱלֹהִין
 בְּדִתְוֹלִיד הוּא יִדְתַּנֶּךָ: ה וַיּוֹצֵא אֹתוֹ

רש"י

חרבן וכן ערו ערו. וכן ערות יסוד וכן ערער תתערער. וכן כי
 ארזה ערה: ובן משק ביתי. כתרגומו שכל ביתי ניזון על פיו
 כמו ועל פיד יסק אפוטרופא שלי ואילו היה לי בן היה בני
 ממונה על שלי: דמשק. לפי התרגום מדמשק היה ולפי מדרש
 אגדה שרדף המלכים עד דמשק. ובגמרא שלנו דקשו נוטריקון
 דולה ומסקה מחורת רבו לאחרים: (ג) הן לי לא נתת זרע.
 ומה תועלת בכל אשר נתן לי: (ה) ויוצא אותו החוצה. לפי

הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבְּטָנָא הַשְּׂמִימָה
 וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם־תּוּכַל לְסַפֵּר
 אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זְרַעְךָ:
 וְאִפִּיק יְתִיב לְבָרָא וְאָמַר אֶסְתְּכִי כְּעַן לְשִׂמְיָא וּמְנִי
 כּוֹכְבֵיָא אִם תּוּכּוּל לְמַמְנִי יְתַהוּן וְאָמַר לִיה פְּדִין
 יְהוּן בְּנִידִי: ו וְהָאֱמִן בִּיהוּה וַיַּחֲשֹׁבָהּ
 לֹא צְדָקָה: וְהִימִין בְּמִימְרָא דִּי וַחֲשֹׁבָהּ לִיה
 לְזָכוּ: שִׁישִׁי ז וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲנִי יְהוּה
 אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים

רש"י

פשוטו הוציאו מאלו לחוץ לראות הכוכבים. ולפי מדרשו אמר
 לו לא מאצטגנינות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד
 בו. אכרס אין לו בן אבל אברהם יש לו בן שרי לא חלד אבל
 שרה חלד אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל דבר אחר
 הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים וזה לשון
 הבטה מלמעלה למטה: (ו) והאמן בה. לא שאל לו אות על
 זאת אבל על ירושת הארץ שאל לו אות ואמר לו כמה אדע:
 ויחשבה לו צדקה. הקדוש ברוך הוא חשבה לאכרס
 לזכות ולצדקה על האמונה שהאמין בו. דבר אחר כמה אדע
 לא שאל לו אות אלא אמר לפניו האדיעני באיזה זכות יתקיימו

לַתֵּת לְךָ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת
 לְרִשְׁתָּהּ: וְאָמַר לִיה אָנָּא יי דַּאֲפַקְתָּךְ מֵאוּרָא
 דְכַשְׁדָּאי לְמַתְּן לְךָ יַת אַרְעָא הָדָא לְמִירְתָּהּ:
 ה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוִה בְּמַה אֲדַע כִּי
 אִירְשֶׁנָּה: וְאָמַר יי אֱלֹהִים בְּמַה אֲדַע אֲרִי
 אֲרִיתִינָה: ט וַיֹּאמֶר אֱלֹוֹ קַחְהָ לִּי
 עֲגֻלָּה מִשְׁלֶשֶׁת וְעֵז מִשְׁלֶשֶׁת וְאֵיל
 מִשְׁלֶשׁ וְתָר וְגֹזֵל: וְאָמַר לִיה קִרְב קִדְמִי
 עֲגֻלִין תִּלְתָּא וְעֵזִין תִּלְתָּא וְדַכְרִין תִּלְתָּ וְשַׁפְנִינָא
 וּבַר יוֹנָה: י וַיִּקַּח־לוֹ אֶת־כָּל־אֵלֶּה
 וַיִּבְתֵּר אֹתָם בְּתוֹךְ וַיִּתֵּן אִישׁ־

רשיי

כה אמר לו הקדוש ברוך הוא בזכות הקרבנות: (ט) עגלה
 משלשית. שלש עגלים רמו לשלש פרים פר יום הכפורים ופר
 העלם דבר של לבור ועגלה ערופה: ועז משלשית. רמו
 לשעיר הגעשה בפנים ושעירי מוספין של מועד ושעיר חטאת
 יחיד: ואיל משולש. אשם ודאי ואשם חלוי וכבשה של חטאת
 יחיד: ותור וגזל. תור וכן יונה: (י) ויבטר אתם. חלק כל
 אחד לשני חלקים ואין המקרא יולא מידי פשוטו לפי שהיה

לך לך ליום שישי

וְלֹא לְקַרְאֵת רַעְהוּ וְאֶת־הַצֶּפֶר

לֹא בַתָּר: וְקָרַב קְדָמוּהִי יָת כָּל אֲלִין וּפְלִיג

יְתוּהוֹן בְּשׂוּה וְיֵהַב פְּלִגְיָא פְּלִוג לְקַבֵּל חֲבָרִיה וְיָת

עוֹפָא לֹא פְּלִיג: יֵא וְיִרְדּוּ הָעֵיט עַל־

רש"י

כורת ברית עמו לשמור הבטחתו להוריש לבניו את הארץ
כדכתיב ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר וגו' ודרך
כוחי ברית לחלק בהמה ולעבור בין בחריה כמה שנאמר
העובדים בין בחרי העגל אף כאן תגור עשן ולפיד אש אשר עבר
בין הגזרים הוא שלוחו של שכינה שהוא אש: ואת הצפור לא
בתר. לפי שהאומות עובדי אלילים נמשלו לפרים ואלילים ושעירים
שנאמר סבבוני פרים רבים וגו' ואומר האיל אשר ראית
בעל הקרנים מלכי מדי ופרס. ואומר והצפיר השעיר מלך יון.
וישראל נמשלו לבני יונה שנאמר יונתי בחגוי הסלע לפיכך בחר
הבהמות רמז שיהיו האומות כלים והאלכים: ואת הצפור לא
בתר. רמז שיהיו ישראל קיימין לעולם: (יא) העיט. הוא עוף
על שם שהוא עט ושואף אל הגבלות לטוש עלי אוכל כמו
וחטט אל השלל: על הפגרים. על הבחורים (ס"א) הפגרים
מחרגמין פוגליא אלא מחוד שהורגלו לתרגם איש בחרו ויהב
פלגיא נחלף להם תיבה פגליא לפלגיא וחרגומו הפגרים פלגיא
וכל המחרגם כן טועה לפי שאין להקיש בחרים לפגרים
שבחרים חרגומו פלגיא ופגרים חרגומו פלגיא לשון פגול כמו

הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אַבְרָם: וַנַּחַת
 עוֹפָא עַל פְּגִלָּא וְאַפְרַח יִתְהוֹן אַבְרָם: יב וַיְהִי
 הַשָּׁמֶשׁ לָבוֹא וְתִרְדְּמָה נִפְלְהָ עַל-
 אַבְרָם וְהִנֵּה אֵימָה חֹשֶׁכָה גְדֹלָה
 נִפְלְתָ עָלָיו: וְהוּהוּ שְׁמֵשׂא לְמִיעַל וְשִׁנְתָא
 נִפְלְתָ עַל אַבְרָם וְהָא אֵימָה קָבֵל סְגִי נִפְלְתָ
 עֲלוּהִי: יג וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדַע תִּדְעַ
 כִּי-גֵר | יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא

רש"י

פגול הוא לשון פגור: וישב. לשון נשיבה והפרכה כמו ישב
 רוחו רמו שיבא דוד בן ישי לכלותם ואין מניחים אותו מן
 השמים עד שיבוא מלך המשיח: (יב) והנה אימה וגר'. רמו
 לנרות וחשך של גלויות: (יג) כי גר יהיה זרעך. משנולד יצחק
 עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה. כינל יצחק בן
 ששים שנה כשנולד יעקב ויעקב כשירד למצרים אמר ימי שני
 מגורי שלשים ומאת שנה הרי מאה ותשעים ובמצרים היו
 מאתים ועשר כמנין רד"ו הרי ארבע מאות שנה. ואם תאמר
 במצרים היו ארבע מאות הרי קהת מיורדי מצרים היה לא
 וחשוב שנחיו של קהת ושל עמרם ושמנים של משה שהיה
 כשיצאו ישראל ממצרים אין אחת מוצא אלא שלש מאות
 וחמשים ואחת כריך להוציא מהן כל השנים שחי קהת אחר

לָהֶם וְעַבְדוֹם וְעַנּוֹ אַתֶּם אַרְבַּע
 מֵאוֹת שָׁנָה: וְאָמַר לְאַבְרָם מִדַּע תִּדַע אֲרִי
 דִּדְיִן יְהוֹן בְּנִיד בְּאַרְעָא דְלֵא דִילְהוֹן וְיִפְלְחוֹן
 בְּהוֹן וְיַעֲנוֹן יְתַהוֹן אַרְבַּע מֵאָה שָׁנִין: יד וְגַם
 אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי
 וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בְּרַכְּשׁ גְּדוֹל: וְאִף יֵת
 עִמָּא רִיפְלְחוֹן בְּהוֹן דִּיין אָנָּא וּבִתֵּר כֵּן יִפְקוֹן
 בְּקַנְיָנָא סְגִי: טו וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל־
 אֲבוֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקְבְּרָ בְּשִׁיבָה
 טוֹבָה: וְאַתָּה תִּיעוֹל לְוֹת אֲבָהֶתְךָ בְּשָׁלוֹם תִּתְקַבֵּר

רשי

לידת עמרם ושחי עמרם אחר לידת משה: בארץ לא להם.
 ולא נאמר בארץ מצרים אלא לא להם משטולד יחזק ויגר
 אצרכם וגו'. ויגר יחזק בגרר ויעקב גר בארץ חס לגור בארץ
 באנו: (יד) וגם את הגוי. וגם לרבות את הארבע מלכויות
 שאף הם כלים על ששעבדו את ישראל: דן אנכי. בעשר
 מכות: ברבוש גדול. בממון גדול כמו שנאמר וינצלו את
 מצרים: (טו) ואתה תבא. ולא תראה כל אלה: אל אבותיך.
 אציו עובד כוכבים והוא מבשרו שיבא אליו ללמדך ששעה תרח
 תשובה: תקבר בשיבה טובה. בשו שיעשה ושמעאל תשובה

בְּסִיבּוֹ טָבָא: מו וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ
הִנֵּה כִּי לֹא-שָׁלֵם עֵוֹן הָאֲמֹרִי עַד-
הִנֵּה: וְדָרָא רְבִיעָאָה יְתוּבוֹן הָכָא אַרִי לָא שְׁלִים
חוּבָא דְאֲמוֹרָאָה עַד כְּעֵן: יז וַיְהִי הַשְּׁמַשׁ
בָּאָה וְעֵלְמָה הָיָה וְהִנֵּה תְנׁוּר עֵשֶׂן
וְלִפִּיד אִישׁ אִשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים
הָאֵלֶּה: וְהוּוּ שְׁמֵשׂא עֲלָת וְקִבְלָא הוּוּ וְהָא
תְנׁוּר דְתַנֵּן וּבְעוֹד דְאֶשְׁתָּא דִּי עָדָא בֵּין פְּלַגְיָא

רש"י

בימיו ולא ילא עשו לחרכות רעה בימיו ולפיכך מח חמש שנים
קודם זמנו וכו' ביום מרד עשו: (טז) ודור רביעי ישוב הנח.
לאחר שיגלו למצרים יהיו שם שלשה דורות והרביעי ישובו לארץ
הזאת לפי שבארץ כנען היה מדבר עמו וכרח בריח זו כדכתיב
לחם לך לחם הארץ הזאת לרשעה וכן היה יעקב ירד למצרים
לא וחשוב דורותיו יהודה פרץ וחזרון וכלב בן חזרון מבאי
הארץ היה: כי לא שלם עון האמורי. להיות משחלח מארצו
עד אוחו זמן שאין הקדוש ברוך הוא נפרע מאומה עד
שחמלל סאתה שנאמר בסאסאה בשלחה תריבנה: (יז) ויהי
השמש באה. כמו ויהי הם מריקים שקיהם. ויהי הם קובעים
איש כלומר ויהי דבר זה: השמש באה. שקעה: ועלמה חיה.
חשך היום: והנה תנור עשן וגו'. רמז לו שיפלו המלכות

הַאֲלֵיךְ: יח בַּיּוֹם הַהוּא פָּרַת יְהוָה
 אֶת־אֲבָרָם בְּרִית לְאֹמֶר לְזִרְעֶךָ
 נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְהַר
 מִצְרַיִם עַד־הַנְּהַר הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרַת:
 בַּיּוֹמָא הַהוּא גָזַר יי עִם אֲבָרָם קִיָּם לְמִימַר לְבָנֶיךָ
 יְהִיבִית יֵת אֲרַעָא הָדָא מִן נְהַרָא דְמִצְרַיִם וְעַד
 נְהַרָא רַבָּא נְהַרָא פָּרַת: יט אֶת־הַקִּינִי וְאֶת־

רש"י

עובדי אלילים בגיהנם: באה. טעמו למעלה לכך הוא מבואר
 שבאה כבר ואם היה טעמו למטה באל"ף היה מבואר כשהיא
 שוקעת. ואי אפשר לומר כן שהרי כבר כתוב ויהי השמש לבא
 והעברת חנור עשן לאחר מכן היתה נמצא שכבר שקעה. וזה
 חלוק בכל חיבה לשון נקבה שיסודה שתי אוחיות כמו בל קס
 שב כשהטעם למעלה לשון עבר הוא כגון זה וכגון ורחל באה.
 קמה אלומתי. הגה שבה יבמתך. וכשהטעם למטה הוא לשון
 הווה דבר שנעשה עכשיו והולך כמו באה עם האלף. בערב היא
 באה ובבקר היא שבה: (יח) לזרעך נתתי. אמירתו של הקדוש
 ברוך הוא כאלו היא עשויה: הנהר הגדול נהר פרת. לפי
 שהוא דבוק לארץ ישראל קוראהו גדול אף על פי שהוא מאוחר
 בארבעה נהרות היוצאים מעדן שנאמר והגהר הרביעי הוא
 פרת. משל הדיוט עבד מלך מלך. הדבקה לשקוור וישתחוו לך:

הַקְנֵנִי וְאֵת הַקְדַּמְנִי: ית שלמאי וית
 קנזאי וית קדמונאי: כ וְאֵת-הַחֲתִי וְאֵת-
 הַפְּרוּי וְאֵת-הַרְפָּאִים: וית חתאי וית
 פדזאי וית גבדאי: כא וְאֵת-הָאֹמְרִי וְאֵת-
 הַכְּנַעֲנִי וְאֵת-הַגְּרָגְשִׁי וְאֵת-הַיְבוּסִי:
 וית אמוראי וית פנענאי וית גרגשאי וית
 יבוסאי: ס טז א וְשָׂרֵי אִשְׁתֵּי אַבְרָם
 לֹא יִלְדָה לוֹ וְלֹה שִׁפְחָה מִצְרִית
 וְשִׁמְהָ הָגָר: וְשָׂרֵי אֵתֵת אַבְרָם לֹא יִלְדֹת לִיה
 וְלֹה אִמְתָּא מִצְרִיתָא וְשִׁמְהָ הָגָר: ב וְהָאֹמֶר
 שָׂרֵי אֶל-אַבְרָם הִנֵּה-נָא עֲצָרְנִי

רש"י

(יט) את הקניני. עשר חומות יש כאן ולא נחן להם חלל
 שבעה גוים והשקפה אדום ומואב ועמון והם קיני קניזי קדמוני
 עחידים להיות ירושה לעתיד שנאמר אדום ומואב משלוח ידם
 ובני עמון משמעס: (כ) ואת הרפאים. ארץ עוג שנאמר בה
 ההוא יקרא ארץ רפאים: (א) שפחה מצרית. בת פרעה
 היחה כשראה נסים שנעשו לשרה אמר מוטב שחאה בתי שפחה
 בבית זה ולא גבירה בבית אחר: (ב) אולי אבנה ממנה. לימד

יְהוָה מְלֹדֶת בְּאֶ-נָּא אֶל-שִׁפְחָתִי
 אוֹלֵי אֲבֹנֵה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם
 לְקוֹל שָׂרִי: וְאָמְרַת שָׂרִי לְאֲבָרָם הֲאֵ כָעַן
 מִנְעָנִי יי מִלְמִילַד עוֹל כָּעַן לֹת אִמְתִּי מָאִים
 אֲתִבְנִי מִנָּה וְקָבִיל אֲבָרָם לְמִימְרֵי שָׂרִי:
 ג וְתִקַּח שָׂרִי | אִשְׁתֵּי אֲבָרָם אֶת-
 הַגֵּר הַמִּצְרִית שִׁפְחָתָהּ מִקֵּץ עֵשֶׂר
 שָׁנִים לְשַׁבַּת אֲבָרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
 וְהִתְנַן אֶתָּה לְאֲבָרָם אִישָׁה לּוֹ
 לְאִשָּׁה: וּדְבַרְתְּ שָׂרִי אֶתְּ אֲבָרָם יֵת הַגֵּר
 מִצְרִיתָא אִמְתָּהּ מִסּוּף עֵשֶׂר שָׁנִין לְמִתְּבֵי אֲבָרָם
 בְּאֶרְעָא וְכִנְעַן וַיִּהְיֶה יָתָהּ לְאֲבָרָם בְּעֵלָה לִיָּהּ

רש"י

על מי שאין לו בנים שאינו בנוי אלא הרום: אבנח ממנה.
 בזכות שאכנים נרתי לחוד ביתי: לקול שרי. לרוח הקדש שבה:
 (ג) ותקח שרי. לקחתה בדברים אשריך שזכית לידבק בגוף
 קדוש כזה: מקץ עשר שנים. מועד הקבוע לאשה ששהתה
 עשר שנים ולא ילדה לבעלה חייב ליסא אחרת: לשבת אברם
 וגו'. מגיד שאין ישיבת חוה לארץ עולה מן המנין לפי שלא

לְאִנְתּוֹ: ד וַיָּבֵא אֶל-הָגֵר וְתֹהַר וְתָרָא
 בִּי הָרְתָה וְתִקַּל גְּבֻרְתָּהּ בְּעֵינָיָה:
 וְעַל לְוַת הָגֵר וְעַדִּיאת וְחֹזַת אָרִי עַדִּיאת וְקַלַּת
 רַבְנָתָה בְּעֵינָהּ: ה וְתֹאמֶר שָׂרִי אֶל-
 אֲבָרָם חֲמָסִי עָלֶיךָ אָנֹכִי נָתַתִּי
 שְׂפָחָתִי בְּחִיקָךָ וְתָרָא בִּי הָרְתָה
 וְאִקַּל בְּעֵינָיָה יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי
 וּבֵינֶיהָ: וְאָמַרְת שָׂרִי לְאֲבָרָם דִּין לִי עֲלֶיךָ אָנָּה
 יְהִיבִית אִמְתִּי לָךְ וְחֹזַת אָרִי עַדִּיאת וְקַלִּית בְּעֵינָהּ
 יְדִין יְיָ בֵּינִי וּבֵינֶךָ: ו וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֶל-

רשי

נאמר לו ואעשך לבוי גדול עד שבא לארץ ישראל: (ד) ויבא
 אל הגר ותהר. מביאה ראשונה: ותקל גבורתה בעיניה.
 אמרה שרי זו אין סתרה בגלויה מראה עצמה כאלו היא דקת
 ואינה דקת שלא זכתה להריון כל השנים הללו ואני נתעברת
 מביאה ראשונה: (ה) חמסי עליך. חמס העשוי לי עליך אני
 מטיל העונש כשהתפללת להקדוש ברוך הוא מה תתן לי ואנכי
 אוכל עירי לא התפללת אלא עליך והיה לך להתפלל על שנינו
 והייתי אני נפקדת עמך. ועוד דברך אחה חומס ממני שאתה
 שומע בזיוני ושוחק: אנכי נתתי שפחתי וגו' ביני וביניך.

שְׂרֵי הַגָּה שִׁפְחַתְךָ בְּיַדְךָ עֲשֵׂי-לָהּ
 הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וְתַעֲנֶנָּה שְׂרֵי וְתִבְרַח
 מִפְּנֵיהָ: וְאָמַר אַבְרָם לְשָׂרֵי הֲאֵ אִמְתֶּיךָ בְּיַדְךָ
 עֲבִידֵי לָהּ כִּדְתַקִּין בְּעֵינֶיכִי וְעֲנִיתָה שְׂרֵי וְעָרַקְתָּ
 מִקְדָּמָהּ: ז וַיִּמְצָאָהּ מְלֹאךְ יְהוָה עַל-
 עֵין הַמַּיִם בַּמִּדְבָּר עַל-הָעֵין בְּדֶרֶךְ
 שׁוּר: וְאִשְׁכַּחַהּ מְלֹאכָא דִּי עֵינָא דְמִיָּא
 בַּמִּדְבָּרָא עַל עֵינָא בְּאַרְחָא דְחַגְרָא: ח וַיֹּאמֶר
 הַגֵּר שִׁפְחַת שְׂרֵי אִי-מִזָּה בָּאת
 וְאָנָּה תִּלְכִּי וְתֹאמְרִי מִפְּנֵי שְׂרֵי
 גְּבֻרָתִי אֲנֹכִי בְּרַחַת: וְאָמַר הַגֵּר אִמְתָּא
 דְשָׂרֵי מִנָּן אַתְּ אֲתִיָּא וְלֹאן אַתְּ אֲזֵלָא וְאָמַרְתָּ מִן
 קְדָם שְׂרֵי רַבְנַתִּי אֲנָא עָרַקָא (ג"י עָרַקְתָּ):

רש"י

כל בניך שבמקרא חסר זה מלא קרי ביה וביניך (כולה לומר
 טבח לנקבה) שהכניסה עין הרע בעיבורה של הגר והפילה
 עוברה הוא שהמלאך אומר להגר הנך הרה והלא כבר הרחה
 והוא מבשר לה שחבר אללא מלמד שהפילה הריון הראשון:
 (ו) ותענה שרה. היסה משעבדת בה בקושי: (ח) אי מזה

ט וַיֹּאמֶר לָהּ מְלֶאכֶךְ יְהוָה שׁוּבִי
 אֶל־גְּבֻרַתְךָ וְהִתְעַנִּי תַּחַת יְדֵיךָ:
 וַאֲמַר לָהּ מְלֶאכֶכָּא דִּי תוּבִי לֹת רַבּוּנְתְךָ
 וְאֶשְׁתַּעֲבָדִי תַּחַת יְדָא: י וַיֹּאמֶר לָהּ
 מְלֶאכֶךְ יְהוָה הֲרַבָּה אַרְבָּה אֶת־
 זְרַעְךָ וְלֹא יִסְפַּר מֵרַב: וַאֲמַר לָהּ מְלֶאכֶכָּא
 דִּי אֶסְגָּא אֶסְגִּי יַת בְּנִיכִי וְלֹא יִתְמַנּוּן מִסְגִּי:
 יא וַיֹּאמֶר לָהּ מְלֶאכֶךְ יְהוָה הֲנָךְ
 הָרָה וְיִלְדַת בֶּן וְקָרְאת שְׁמוֹ
 יִשְׁמַעְאֵל כִּי־שָׁמַע יְהוָה אֶל־עֲנִיךָ:
 וַאֲמַר לָהּ מְלֶאכֶכָּא דִּי הָא אֶת מְעַדְיָא וְתִלְדִּין בְּרַ

רשי

באת. מהיכן באת יודע היה אללל לטון לה פתח ליכנס עמה
 בדברים. ולטון אי מזה איה המקום שתאמר עליו מזה אני
 באת: (ט) ויאמר לה מלאך ה' וגו'. על כל אמירה היה
 טלוח לה מלאך אחר לכך נאמר מלאך בכל אמירה ואמירה:
 (יא) הנך הרה. כשתשובי תהרי כמו הנך הרה דלשת מנוח:
 וילדת בן. כמו ויולדת ודומה לו יושבת כלכטון מקוננת
 בלרזים: וקראת שמו. טווי הוא כמו שאמר לזכר וקראת את

וַתִּקְרַן שְׁמִיהַּ יִשְׁמְעָאֵל אֲרִי קָבִיל יי צְלוֹתֶיךָ:
 יב וְהוּא יְהִיחַ פִּרְא אָדָם יָדוּ בְּכָל
 וַיֵּד כָּל בּוּ. וְעַל-פְּנֵי כָל-אָחִיו
 יִשְׁכֹּן: וְהוּא יְהִי מְרוּד בְּאִנְשָׁא הוּא יְהִי צָרִיד
 לְכֹלָא וַיֵּדָא דְבְנֵי אִנְשָׁא יְהוֹן צָרִיכִין לֵיהּ וְעַל אִפִּי
 כָּל אַחוּהֵי יִשְׂרָאֵל: יג וַתִּקְרָא שֵׁם-יְהוָה
 הַדְּבָר אֵלֶיהָ אַתָּה אֵל רֵאִי כִי
 אִמְרָה הַגֵּם הַלֵּם רְאִיתִי אַחֲרֵי
 רֵאִי: וְצִלִּיָּאת בְּשֵׁמָא דִּי דִמְתַּמְלֵל עִמָּה אִמְרַת
 אַתָּה הוּא אֱלֹהָא דְחַזִּי כְּלָא אֲרִי אִמְרַת הַבְּרִים הַכָּא
 (בִּי הָאֵף אֲנָא) שְׂרַתִי חֲזִיָּא בְּתַר דְּאִתְגַּלִּי לִי:

רשי

שמו ינחה: (יב) פרא אדם. אוהב מדברות לצוד חיות כמו
 שכתוב וישב במדבר פארן ויהי רובה קשת: יד בכל. לסטים:
 יד כל בו. הכל שונאין אותו ומתגרין בו: ועל פני כל אחיו
 ישכון. קיהיה זרעו גדול: (יג) אתה אל ראי. נקוד חטף
 קמץ מפני שהוא קם דבר חלום הראיה שרואה בעלבוּן של
 עלובין (ס"א) דבר אחר חמה אל ראי משמע שהוא רואה הכל
 ואין קום דבר רואה אותו: הגם הלב. לשון חימה וכי סבורה

יד על-בֵּן קָרָא לְבָאֵר בְּאֵר לַחֵי
 רֵאִי הִנֵּה בֵּין-קָדָשׁ וּבֵין בְּרָד: עַל כֵּן
 קָרָא לְבָאֵר בְּאֵר דְּמִלֵּאךְ קִימָא אֲתַחֲזִי עֲלֶיהָ הָא
 (היא) בֵּין רְקָם וּבֵין חֲגָרָא: טו וּתְלַד הַגֵּר
 לְאַבְרָם בֶּן וַיִּקְרָא אֲבָרָם שֵׁם-בְּנוֹ
 אֲשֶׁר-יִלְדָה הַגֵּר יִשְׁמְעֵאל: וַיִּלְדַּת
 הַגֵּר לְאַבְרָם בֶּר וַקָּרָא אֲבָרָם שׁוּם בְּרִיה דִּילִידַת
 הַגֵּר יִשְׁמְעֵאל: טז וְאַבְרָם בֶּן-שְׁמֹנִים
 שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּלָדַת-הַגֵּר אֶת-
 יִשְׁמְעֵאל לְאַבְרָם: וְאַבְרָם בֶּר תַּמְנָן וְשֵׁשׁ

רשימי

הייתי שאף הלום במדברות ראיתי שלוחו של מקום אחרי רואי
 אוחס בביתו של אברהם ששם הייתי רגילה לראות מלאכים
 וחדע שהיתה רגילה לראות שהרי מנוח ראה את המלאך פעם
 אחת ואמר מות נמות וזו ראתה ארבעה זה אחר זה ולא חרדה:
 (יד) באר לחי רואי. כחרגומו זיכר למלאך קימא איתחזי
 עלה: (טו) ויקרא אברם שם וגו'. אף על פי שלא שמע
 אברם דברי המלאך שאמר והקראת שמו ישמעאל שרחה רוח
 הקדש עליו והקראו ישמעאל: (טז) ואברם בן שמונים וגו'.
 לשבחו של ישמעאל נכחז להאדיע שהיה בן שלש עשרה שנה

שָׁנִין כֹּד יִלְדֹת הַגֵּר יֵת יִשְׁמַעֲלָל לְאַבְרָם: פ
 יז א וַיְהִי אַבְרָם בֶּן־תְּשַׁעִים שָׁנָה
 וַתִּשְׁעַ שָׁנָיִם וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אַבְרָם
 וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי־אֵל שְׁדֵי הַתְּהַלֵּךְ
 לְפָנַי וְהָיָה תָמִים: וְהָיָה אַבְרָם בֶּר תְּשַׁעִין
 וַתִּשְׁעַ שָׁנִין וְאַתְּגַלִּי יי לְאַבְרָם וְאָמַר לִיה אָנָּה אֵל
 שְׁדֵי פֶלַח קְדָמִי וְדוּי שְׁלִים: ב וְאַתְּנָה
 בְּרִיתִי בֵינִי וּבֵינְךָ וְאַרְבָּה אֹתְךָ
 בְּמֵאֵד מְאֵד: וְאַתָּן קִימִי בֵין מִימְרֵי וּבֵינְךָ

רש"י

כשנימול ולא עכב: (א) אני אל שדי. אני הוא שיש לי
 באלהותי לכל בריה ולפיכך התהלך לפני ואהיה לך לאלוה
 ולפטרונו. וכן כל מקום שהוא במקרא פרושו כך די שלו והכל
 לפי הענין: התהלך לפני. כתרנומו פלח קדמי הדבק
 בעבודתי: והיה תמים. אף זה אחר אחר אצווי היה שלם בכל
 נסיונותי ולפי מדרשו התהלך לפני במצות מילה ובדבר הזה
 תהיה תמים שכל זמן שהערכה כך אתה בעל מוס לפני. דבר
 אחר והיה תמים עכשו אתה חסר חמש אברים שתי עינים שתי
 אזנים וראש הגויה אוסיף לך ארת על שמך ויהיו מנין אותיותך
 מ"ח כמנין אברתי: (ב) ואתנה ברייתי. ברית של אהבה

וְאֶסְגִּי יָתֶךָ לַחֲדָא לַחֲדָא: ג וַיִּפֹּל אַבְרָם
עַל־פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים
לְאמֹר: וַנִּפֹּל אַבְרָם עַל אַפּוֹהִי וּמִלִּיל עֲמִיהָ יי
לְמִימָד: ד אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אֵתְךָ
וְהָיִיתָ לְאֵב הַמּוֹן גּוֹיִם: אָנָּה הָא גְזֹר
בנ"י איננו) קִימִי עֲמֶךָ וְתָהִי לְאֵב סִגִּי עֲמִמִּין:
ה וְלֹא־יִקְרָא עוֹד אֶת־שְׁמֶךָ אַבְרָם
וְהָיָה שְׁמֶךָ אַבְרָהָם כִּי אֲב־הַמּוֹן
גּוֹיִם נִתְתִּיךָ: וְלֹא יִתְקַרֵּי עוֹד יֵת שְׁמֶךָ
אַבְרָם וַיְהִי שְׁמֶךָ אַבְרָהָם אֲרִי אֵב סִגִּי עֲמִמִּין
יְהִבְתֶּךָ: ו וְהִפְרַתִּי אֵתְךָ בְּמֵאֵד בְּמֵאֵד

רש"י

וכתיב הארץ להורישא לך על ידי מלוא ז': (ג) ויפל אברם
על פניו. ממורא השכינה שעד שלא מל לא היה בו כח לעמוד
ורוח הקדש נלכח עליו וזה שנאמר צבלעם נופל וגלוי עינים
(צבריתא דרבי אלעזר מלאתי כן): (ה) כי אב המון גוים. ל'
נטוריקון של שמו ור"ש שהיתה בו צחחלה שלא היה רצ ללא
לארס שהוא מקומו ועכשיו רצ לכל העולם. ואפלו ר"ש שהיה
בו מחחלה לא זזה ממקומה שאף יו"ד של שרי נתרעמה על

וּנְתַתִּיךָ לְגוֹיִם וּמַלְכִים מִמֶּךָ יֵצְאוּ:
 וְאִפְשֵׁשׁ יְתֶךָ לְחֹדָא לְחֹדָא וְאֶתְגַּנֵּךְ לְכַנְשֵׁן וּמַלְכִין
 דְּשַׁלְיִטִין בְּעַמְמֵיָא מִנֶּךָ יִפְקֹון: שְׁבִיעֵי
 וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ
 וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לְבְרִית
 עוֹלָם לְהִיּוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים וּלְזֶרְעֶךָ
 אַחֲרֶיךָ: וְאֶקִּים יְתֶךָ קִימֵי בֵּין מִימְרֵי וּבֵינְךָ וּבֵין
 בְּנֶיךָ בְּתֶרֶךְ לְדֹרֵיהוֹן לְקִים עָלֶם לְמַהוּי לְךָ
 לְאֱלֹהָא וּלְבְנֶיךָ בְּתֶרֶךְ: ח וּנְתַתִּי לְךָ
 וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרֶיךָ
 אֶת כָּל־אֶרֶץ כְּנַעַן לְאַחֲזַת עוֹלָם
 וְהִיִּיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים: וְאַתָּן לְךָ וּלְבְנֶיךָ
 בְּתֶרֶךְ יְתֶךָ אֶרְעָא תוֹתְבוּתְךָ יְתֶךָ כָּל אֶרְעָא דְכְנַעַן

רשיי

השכינה עד שהוסיפה ליהושע שנאמר ויקרא משה להושע בן
 נון יהושע: (ו) ונתתיך לגוים. ישראל ולדום שהרי ישמעאל
 כבר היה לו ולא היה מנשכו עליו: (ז) והקמתי את בריתי.
 ומה הוא הבטית להיות לך לאלהים: (ח) לאחזת עולם. וס

לְאַחֲסַנְתָּ עִלְמִי וְאַהֲוִי לְהוֹן לְאַלְהָא: ט וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת־
 בְּרִיתִי תִשְׁמַר אֶתָּה וְזָרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ
 לְדֹרֹתָם: וַאֲמַר יי לְאַבְרָהָם וְאַתָּה יֵת קִימִי תִטַּר
 אֶתְּ וּבְנִיךָ בְּתָרְךָ לְדֹרֵיהוֹן: י זֹאת בְּרִיתִי
 אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין
 זָרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ הַמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר:
 דָּא קִימִי דִי תִטַּרוֹן בֵּין מִימְרֵי וּבֵינֵיכוֹן וּבֵין בְּנִיךָ
 בְּתָרְךָ מִגְזֵר לְכוֹן כָּל דְּכוּרָא: יא וּנְמַלְתֶּם
 אֶת בְּשַׂר עַרְלַתְכֶם וְהָיָה לְאוֹת
 בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם: וְתִגְזְרוּן יֵת בְּשָׂרָא

רש"י

אהיה לכם לאלהים אצל כל בן ישראל הדבר בחוזה לארץ כמו שאין
 לו חלוקה: (ט) ואתה. וי"ו זו מוסקיף על ענין ראשון אני הגנה
 כריתי אהך ואתה הוי זהיר לשמרה ומה היא שמירתה:
 (י) זאת בריתי אשר תשמרו וגו' המול לכם וגו'. ביני
 וביניכם וגו'. אוחס של עכשיו: ובין זרעך אחריך.
 העתידין להולד אחריך: המול. כמו להמול כמו שאתה אומר
 עשות כמו לעשות: (יא) ונמלתם. כמו ומלחם והגו"ן בו יחירה

דְּעַרְלֶתְכוֹן וְתֵהִי (ג"י וְתֵהֵא) לְאֵת קָיִם בֵּין מִימְרֵי
וּבִינֵיכוֹן: יב וּבֶן־שְׁמֹנֶת יָמִים יִמּוֹל
לְכֶם כָּל־זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יֵלִיד בְּיַת
וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מִכֹּל בֶּן־נָכָר אֲשֶׁר
לֹא מִזֶּרְעֶךָ הוּא: וְבַר תִּמְנֵיא יוֹמִין יִתְגַּזֵּר
(ג"י יִגְזֹר) לָכוֹן כָּל דְּכוּרָא לְדֹרֹתֵיכוֹן יֵלִידֵי בֵיתָא
וּזְבִינֵי כֶסֶף מִכֹּל בַּר עֲמֻמִּין דְּלֹא מִבְּנֵי הוּא:
יג הַמּוֹל | יִמּוֹל יֵלִיד בְּיַתְךָ וּמִקְנֵת
כֶּסֶף וְהִיתָה בְרִיתִי בְּבִשְׂרְכֶם
לְבְרִית עוֹלָם: אֲתִגְזֹרָא יִתְגַּזְרוֹן (ג"י מִגְזֹר
יִגְזֹר) יֵלִיד בְּיַתְךָ וּזְבִין כֶּסֶף וְתֵהִי קִימֵי
בְּבִשְׂרֵיכוֹן לְקָיִם עָלֶם: יד וְעַרְל | זָכָר

רש"י

ליסוד הנזכר בו לפרקים כמו נ' של נושא ונ' של נושא. (ונמלחם
כמו ונשאתם אבל ימול לשון יפעל כמו יעשה יאכל) (ברש"י יאן
אינו): (יב) יליד בית. קילחתו השפחה צבית: ומקנת כסף.
שקנאו משולל: (יג) המול ימול יליד ביתך. כאן כפל עליו
ולא אמר לשמונה ימים ללמדך שיש יליד בית נמול לאחר
שמונה ימים כמו שמפורש במסכת שבת: (יד) וערל זכר. כאן

אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל אֶת־בְּשָׂר עַרְלָתוֹ
 וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיה אֶת־
 בְּרִיתִי הַכֹּהֵן: וְעַל דְּכֹדָא דִּי לֹא יִגְזֹר יְת
 בְּשַׂר עַרְלָתִיה וְיִשְׁתַּיְצִי אֲנָשָׂא הֵהיא מֵעַמִּיה יְת
 קִימִי אֲשַׁנִּי: ס טו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־
 אֲבֹרָהֶם שְׂרִי אֲשַׁתְּךָ לֹא־תִקְרָא
 אֶת־שְׁמָה שְׂרִי כִּי שְׂרָה שְׁמָהּ: וַאֲמַר
 יי לְאֲבֹרָהֶם שְׂרִי אֲתַתְּךָ לֹא תִקְרִי יְת שְׁמָה שְׂרִי
 אֲרִי שְׂרָה שְׁמָה: טז וּבִרְכַתִּי אֹתָהּ וְגַם
 נָתַתִּי מִמֶּנָּה לְךָ בֵּן וּבִרְכַתִּיהָ
 וְהִיְתָה לְגוֹיִם מְלֹכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה

רש"י

למד שהמילה באותו מקום שהוא ניכר בין זכר לנקבה: אשר
 לא ימול. משגיג על כלל עונשין ונכרתה. אבל אביו חזן ענוש
 עליו כרת אבל עובר בעשה: ונכרתה הנפש. הולך עריכו
 ומת קודם זמנו: (טו) לא תקרא את שמה שרי. דמשמע
 שרי לי ולא לאחזים. כי שרה סתם שמה שחאה שרה על כל:
 (טז) וברכתי אתה. ומה היא הכרחה שחזרה לנערוחה
 שנאמר היחה לי עדנה: וברכתיה. בהנקת קדים כשנכרחה

יְהִי־וֹ: וְאָבְרָהָם יָתַה וְאָף אֶתֶן מִנֶּה לְךָ בָּר
 וְאֶבְרָכֶנָה וְתִהְיֶה לְכֹנְשֵׁין מַלְכֵין דְּשְׁלִיטֵין בְּעַמְמֵי
 מִנֶּה יְהוּן: יז וַיִּפֹּל אֲבָרָהָם עַל־פָּנָיו
 וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ הֲלִבֵּן מֵאֵה־
 שָׁנָה יוֹלֵד וְאִם־שָׂרָה הִבְתַּת־שְׁעִים
 שָׁנָה תֵּלֵד: וַנִּפֹּל אֲבָרָהָם עַל אִפְוֵהוּ וַחֲדֵי
 וַאֲמַר בְּלִבִּיהָ הֲלִבֵּר מֵאֵה שָׁנִין יְהִי וְלֵד וְאִם שָׂרָה
 הִבְתַּת תִּשְׁעִין שָׁנִין תֵּלִיד: יח וַיֹּאמֶר

רש"י

לכך ביום משחה של יצחק שהיו מרננים עליהם שהביאו חסופי
 מן השוק ואומרים בננו הוא והביאה כל אחת בנה עמה
 ומניקחה לא הביאה והיא הגיקה את כלם. הוא שנאמר הגיקה
 בניס שרה (בראשית רבה רמזה במקלח): (יז) ויפל אברהם
 על פניו ויצחק. זה תרגם אונקלוס לשון שמחה וחדי ושל
 שרה לשון מחוד למדת שאברהם האמין ושמה ושרה לא
 האמינה ולגלה וזה שהקפיד הקדוש ברוך הוא על שרה ולא
 הקפיד על אברהם: הלבן. יש תמיהות שהן קיימות כמו הגלה
 נלית. הכולה אתה. אף זו היא קיימת וכך אמר בלבו הנעשה
 חסד זה לאחר מה שהקדוש ברוך הוא עשה לי: ואם שרה
 הבת תשעים שנה. היתה כדאי לילד. ואף על פי שדורות

אֲבָרָהֶם אֶל־הָאֱלֹהִים לֹא יִשְׁמַעֲאֵל
 יַחִיָּה לְפָנָיִךְ: וַאֲמַר אֲבָרָהָם קִדְּם יי לֹא־
 יִשְׁמַעֲאֵל יִתְקַיֵּם קִדְמָךְ: יט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 אֲבֹל שָׂרָה אִשְׁתְּךָ יִלְדָת לְךָ בֵּן
 וְקָרָאתָ אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַתִּי

רש"י

הראשונים היו מולידים בני חמש מאות שנה בימי אברהם
 נתמעטו השנים כבר וכל השנה כח לעולם. ולא ולמד מעשרה
 זכות שמנה ועד אברהם שמהרו תולדותיהם בני ששים ובני
 שבעים: (יח) לוֹ יִשְׁמַעֲאֵל יַחִיָּה. הלאוֹי יַחִיָּה יִשְׁמַעֲאֵל אִינִי
 כלאי לקבל מתן שכר כזה: יַחִיָּה לְפָנָיִךְ. יַחִיָּה בִּירְאָתְךָ כְּמוֹ
 הַתְּהַלֵּךְ לְפָנָי. פֶּלַח קִדְמִי: (יט) אֲבֹל. לִשׁוֹן אִמְתַּח דְּבָרִים וְכֵן
 אֲבֹל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ אֲבֹל בֶּן אִיזֵן לָהּ: וְקָרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק.
 עַל שֵׁם הַצְּחֹק. וַיֵּךְ אֹמְרִים עַל שֵׁם עֲשָׂרָה נְסִיווֹת וְהַשְּׁעִים
 שָׁנָה שֶׁל שָׂרָה וְשִׁמּוֹנָה יָמִים שֶׁנִּמּוֹל וּמֵאָה שָׁנָה שֶׁל אֲבָרָהָם
 (ס"ח) וְאֵת בְּרִיתִי לְמָה נֹאמַר הָרִי כִּבְר כְּתִיב וְאֵתָה אֵת בְּרִיתִי
 תִּשְׁמֹר אֵתָה וְזָרַעְךָ וְגו' אֵלֶּךָ לְפִי שְׁאוֹמֵר וְהַקִּימוֹתִי וְגו' יִכּוֹל
 בְּנֵי יִשְׁמַעֲאֵל וּבְנֵי קִטּוֹרָה בְּכָלֵל הַקִּיּוֹם תִּלְמוּד לֹמַר וְהַקְּמַתִּי
 אֵת בְּרִיתִי אִתּוֹ וְלֹא עִם אֲחֵרִים). וְאֵת בְּרִיתִי אִתּוֹ אֵת יִצְחָק
 לְמָה נֹאמַר אֵלֶּךָ לְמַד שֶׁהִיא קְדוּשָׁה מְבֻעָן. ד"ח אֵת רַבִּי אֵלֶּךָ
 מִכֵּאֵן לְמַד הֵל וְחֹמֶר בֶּן הַגְּבִירָה מִבֶּן הָאֵמָה כְּתִיב הִגֵּה בְּרַכְתִּי
 אִתּוֹ וְהַבְּרִיתִי אִתּוֹ וְהַפְּרִיתִי אִתּוֹ זֶה יִשְׁמַעֲאֵל וְקָל וְחֹמֶר וְאֵת

אֶת־בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם
 לְזַרְעוֹ אַחֲרָיו: וְאָמַר יי בְּקוֹשֵׁטָא שָׂרָה
 אֶתְתָּךְ תֵּלִיד לָךְ בְּרַ וְתִקְרִי יֵת שְׁמִיָּה יִצְחָק וְאָקִים
 יֵת קִימִי עֲמִיָּה לְקִים עָלֶם לְבְנוֹהִי בְתַרוּהִי:
 כ וְלִישְׁמַעְעָאֵל שְׁמַעְתִּיךְ הִנֵּה א
 בְּרַכְתִּי אִתּוֹ וְהַפְּרִיתִי אִתּוֹ
 וְהִרְבִּיתִי אִתּוֹ בְּמֵאֵד מְאֵד שְׁנַיִם־
 עֶשְׂרֵי נְשִׂאִים יוֹלִיד וּנְתַתִּיו לְגוֹי
 גְּדוֹל: וְעַל יִשְׁמַעְעָאֵל קַבְּלִית צְלוֹתְךָ הֵא בְּרַכִּית
 יֵתִיָּה וְאַפְשׁ יֵתִיָּה וְאַסְגִּי יֵתִיָּה לְחֵדָא לְחֵדָא תְּרִין
 עֶשְׂרֵי רַבְּרִבָּא יֵלִיד וְאַתְנַנְיָה לְעַם סְגִי:
 כא וְאֶת־בְּרִיתִי אָקִים אֶת־יִצְחָק
 אֲשֶׁר תֵּלִד לָךְ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה
 בַּשָּׁנָה הָאַחֲרֵת: וְיֵת קִימִי אָקִים עִם יִצְחָק
 דִּי תֵּלִיד לָךְ שָׂרָה לְזִמְנָא הַדִּין בְּשֵׁתָא אַחֲרֵנְתָא:

רש"י

בריתו אקים את יצחק: את בריתי. ברית המילה תהא מסורה
 לזרעו של יצחק: (כ) שנים עשר נשיאים. כעננים יכלו כמו

כב ויכל לדבר אתו ויעל אלהים
 מעל אברהם: ושיצי למלא עמיה ואסתלק
 יקרא דיי מעלווהי דאברהם: כג ויקח
 אברהם את-ישמעאל בנו ואת כל-
 ילידי ביתו ואת כל-מקנת כספו
 כל-זכר באנשי בית אברהם וימל
 את-בשר ערלתם בעצם היום הזה
 כאשר דבר אתו אלהים: ודבר
 אברהם ית ישמעאל בריה וית כל ילידי ביתיה
 וית כל זבני כספיה כל דכורא באנשי בית
 אברהם וגזר ית בשרא דערלתהון בכרן יומא
 הדין כמא די מליל עמיה יי: מפמיר
 כד ואברהם בן-תשעים ותשע

רשי

נשיאים ורוח: (כב) מעל אברהם. לטון נקיה הוא כלפי
 שכינה. ולמדנו שהגדיקים מרכבתו של מקום: (כג) בעצם
 היום. זו ביום שננטוה ביום ולא כלילה לא נחירא לא מן
 הגוים ולא מן הליכנים ואלא יהיו אויביו ובני דורו אומרים אינו
 ראינוהו לא הגמורו למול ולקיים מצוהו של מקום: וימל. לטון

שָׁנָה בְּהַמְלוֹ בְּשָׂר עֲרַלְתּוֹ: וְאַבְרָהָם
 בַּר תְּשַׁעִין וַתְּשַׁע שָׁנִין כַּד גָּזַר בְּשָׂרָא דְעֲרַלְתֵּיהּ:
 כה וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ בֶן־שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
 שָׁנָה בְּהַמְלוֹ אֶת בְּשָׂר עֲרַלְתּוֹ:
 וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּרִיהּ בַּר תְּלַת עֶשְׂרֵי שָׁנִין כַּד גָּזַר יְת
 בְּשָׂרָא דְעֲרַלְתֵּיהּ: כו בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
 נִמּוֹל אֲבָרָהָם וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ: בְּכַרְן
 יוֹמָא הַרְדִּין אֲתַגְזֹר (נ"י גְזֹר) אֲבָרָהָם וַיִּשְׁמַעְאֵל
 בְּרִיהּ: כז וְכָל־אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יָלִיד בְּיַת
 וּמְקַנַּת־כֶּסֶף בֶּן־נֹכַר נִמְלוּ

רש"י

ויפעל: (כד) בהמלו. זהפעלו. כמו זהצרחס: (נטל אברהם
 סכין ואחז בערלתו ורצה לחתוך והיה מחירא שהיה זקן מה
 עשה הקדוש ברוך הוא שלא ידו ואחז עמו שנאמר וכרוח עמו
 הברית לו לא נאמר אלא עמו בראשית רבה. רש"י יאן):
 (כה) בהמלו את בשר ערלתו. באברהם לא נאמר את לפי
 שלא היה חסר אלא חתוך בשר שכבר נחמעד על ידי חשמיס
 אבל ישמעאל שהיה ילד הוצק לחתוך ערלה ולפרוע המילה
 לכך נאמר בו את. (בראשית רבה): (כו) בעצם חיומו. שמלאו

אתו: וכל אנשי ביתיה ילדי ביתא וזביני
 כספא מן בר עממין אתגזרו (ג' גזרו)
 עמיה: פ פ פ

רשי

לאברהם השנים ומשע שנה ולישמעאל שלש עשרה שנים נמול
 אברהם ושמעאל בנו: חסלת פרשת לך לך

הפטרת לך לך בישעיה פרק מ

כו למה תאמר יעקב ותדבר ישראל
 נסתרה דרכי מיהוה ומאלהי משפטי
 יעבור: כו הלא ידעת אם לא שמעת
 אלהי עולם | יהוה בורא קצות הארץ
 לא ייעף ולא ייגע אין חקר לתבונתו:
 כט נתן ליעף כח ולאין אונים עצמה
 ירבה: ל ויעפו נערים ויגעו ובחורים
 כשול יבשלו: לא וכו' יהוה יחליפו כח
 יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו
 ולא ייעפו: מא א החרישו אלי אלים
 ולאמים יחליפו כח יגשו אז ידברו יחדו

לַמִּשְׁפָּט נִקְרְבָה: ב מִי הָעִיר מִמִּזְרָח
 צָדֵק יִקְרָאֶהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גוֹיִם
 וּמַלְכִים יִרְדֶּ יִתֵּן בְּעַפְרֹ חֲרָבוֹ כִּקְשׁ נִדְרָף
 קִשְׁתּוֹ: ג יִרְדַּפֵּם יַעֲבֹר שְׁלוֹם אֶרֶץ
 בְּרַגְלָיו לֹא יָבֹא: ד מִי־פָעַל וַעֲשֵׂה קָרָא
 הַדְּרוֹת מֵרֹאשׁ אֲנִי יְהוָה רֹאשׁוֹן וְאֶת־
 אַחֲרָיִים אֲנִי־הוּא: ה רָאוּ אֵיִים וַיִּירָאוּ
 קִצּוֹת הָאָרֶץ יִחַרְדּוּ קִרְבוֹ וַיֵּאֲתִיּוּן:
 ו אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ יַעֲזֹרוּ וּלְאָחִיו יֹאמֶר
 חֲזֹק: ז וַיִּחֲזַק חָרָשׁ אֶת־צִרְף מַחְלִיק
 פְּטִישׁ אֶת־הוֹלֵם פָּעַם אָמַר לְדָבֵק טוֹב
 הוּא וַיִּחֲזַקְהוּ בַּמַּסְמְרִים לֹא יָמוּט:
 ח וְאֶתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר
 בְּחַרְתִּיךָ זָרַע אֲבָרְהָם אֲהַבִּי: ט אֲשֶׁר
 הִחֲזַקְתִּיךָ מִקִּצּוֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיךָ
 קָרָאתִיךָ וְאָמַר לְךָ עַבְדֵי־אֶתָּה בְּחַרְתִּיךָ
 וְלֹא מֵאֲסֻתֶיךָ: י אֵל־תִּירָא כִּי עַפְדֵי־אֲנִי
 אֵל־תִּשְׁתַּע כִּי־אֲנִי אֱלֹהֶיךָ אֲמַצְתִּיךָ אֶפֶר־
 עֲזַרְתִּיךָ אֶפֶר־תִּמְכַתִּיךָ בִּימִין צַדִּיקִי: יא הֵן
 יִבְשׁוּ וַיִּבְלְמוּ כָּל הַנַּחֲרִים בְּךָ יִהְיוּ כְּאִין

וַיֹּאבְדוּ אַנְשֵׁי רִיבְדָּה: יא תִּבְקָשׁם וְלֹא
 תִּמְצָאם אַנְשֵׁי מִצַּתְךָ יִהְיוּ כְּאִין וְכֹאפֶס
 אַנְשֵׁי מִלְחַמְתְּךָ: יג כִּי אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 מִחֲזִיק יְמִינְךָ הָאָמַר לְךָ אֵל-תִּירָא אָנֹכִי
 עֲזַרְתִּיךָ: יד אֵל-תִּירָאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב
 מִתֵּי יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי עֲזַרְתִּיךָ נְאֻם-יְהוָה
 וְנִאֲלַךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: טו הִנֵּה שְׂמֹתֶיךָ
 לְמוֹרֵג חֲרוֹץ חָדָשׁ בְּעַל פִּיפּוֹת תְּרוֹשׁ
 הָרִים וְתֹדֵק וּגְבָעוֹת כַּמָּץ תְּשִׁים:
 טז תִּזְרַם וְרוּחַ תְּשָׂאם וּסְעָרָה תִּפְיֵץ
 אַתָּם וְאַתָּה תִּגִּיל בִּיהוָה בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
 תִּתְהַלֵּל:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד
 תדגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור
 שיד ליום השבת וה' מלך יצל"ח דברו משנה והלכה
 מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום

משנה מקואות פרק ג

א רבי יוסי אומר. שני מקואות שאין בהם
 ארבעים סאה, ונפלו לזה לג ומחצה ולזה לג
 ומחצה ונתערבו, כשרים, מפני שלא נקרא
 עליהן שם פסול. אבל מקוה שאין בו ארבעים
 סאה ונפלו בו שלשה לגין ונחלק לשנים,
 פסול, מפני שנקרא עליו שם פסול. ורבי
 יהושע מכשיר, שהיה רבי יהושע אומר, כל
 מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפלו לו שלשה
 לגין וחסר אפלו קרטוב, כשר, מפני שחסרו לו
 שלשה לגין. וחכמים אומרים, לעולם הוא

ברטנורא

א ר' יוסי אומר כו' ולזה להג ומחצה ונתערבו. והרי
 יש כאן שלשה לוגין מים שאובין שהן פסולין אף המקוה אע"פ כן
 כשרין: שלא נקרא עליהם שם פסול. שאם היו מוסיפין מים
 כשרין בכל אחד עד תשלים שיעור של מקוה, היה כל אחד מהן
 כשר: ונחלק לשנים. והאסיפו בכל אחד מים כשרים עד שיש בכל
 אחד מהם כשיעור מקוה: פסול. כל אחד מהן: וחסר אפילו

בפסולו, עד שיצא ממנו מלואו ועוד: ב כיצד,
 הבור שבחצר ונפלו לו שלשה לגין, לעולם
 הוא בפסולו, עד שיצא ממנו מלואו ועוד, או
 עד שיעמיד בחצר ארבעים סאה ויטהרו
 העליונים מן התחתונים. רבי אלעזר בן עזריה
 פוסל, אלא אם כן פקק: ג בור שהוא מלא מים

ברטנורא

קרטוב. לאחר שנפלו עליו שלשה לוגין מים שאובין מטמאמים
 נחסר ממנו אפילו קרטוב של מים: בשר. להוסיף עליו מים
 ולהשלימו לשיער מקוה, שאי אפשר שבאורו קרטוב שחסר, לא
 חסר מעט מן השלשה לוגין, ונמלא שלא היה בו שלשה לוגין מים
 שאובין: קרטוב. חלק משקים וארבעה בלוג: עד שיצא ממנו
 מלואו. המים שהיו בו תחילה כשנפלו בו שלשה לוגין מים
 שאובים: ועוד. מעט יותר כדי לחסר משלשה לוגין. כגון מקוה
 שהיו בו עשרים סאה מים כשרים ונפלו לתוכם שלשה לוגין מים
 שאובין ונחמלא אחר כך מי גשמים, לשלם הוא בפסולו עד שיולא
 ממנו עשרים סאה שהיו גם תחילה, ושוד מעט יותר, למעט שלשה
 לוגין: ב שיעמיד בחצר ארבעים סאה. מקוה כשר למטה
 מן הפסול, ופתקן לכשר כדי שיתחברו, ויטהר העליון הפסול מן
 התחתון הכשר, דאמרינן גוד אסיק. וכל שכן אם הכשר למעלה
 והפסול למטה, דאמרינן גוד אחית: אלא אם כן פסק. שפסקו
 מימיו וילאו ממנו מלואו ושוד כדאמרן. ויש גורסים אלא אם כן

שְׁאוּבֵין וְהָאִמָּה נִכְנַסְתָּ לּוֹ וַיּוֹצֵאָהּ מִמֶּנּוּ, לְעוֹלָם
 הוּא בְּפִסְלוֹ, עַד שְׂתַחֲשֵׁב שְׁלֵא נִשְׁתִּיר מִן
 הָרֵאשׁוֹנִים שְׁלֵשָׁה לַגִּין. שְׁנַיִם שָׁהִיו מְטִילִין
 לְמִקְוֵה, זֶה לַגּ וּמִחֻצָּה וְזֶה לַגּ וּמִחֻצָּה, הַסּוֹחֵט
 אֶת כְּסוּתוֹ וּמְטִיל מִמְּקוֹמוֹת הַרְבֵּה, וְהַמְעֵרָה מִן
 הַצְּרִצּוֹר וּמְטִיל מִמְּקוֹמוֹת הַרְבֵּה, רַבִּי עֲקִיבָא
 מִכְּשִׁיר, וְחֲכָמִים פּוֹסְלִין. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, לֹא
 אָמְרוּ מְטִילִין, אֲלֵא מְטִיל. אָמְרוּ לוֹ, לֹא כֵךְ

ברטנורא

פיקו, כלומר חלל חס כן סתם על המקוה אשר עשה עד שלא יגע
 אחד בחלה המים וגירסא ראשונה נראה לי עיקר. ואין הלכה כר'
 אלעזר בן עזריה: ג והאמה נכנסת לו. כגון מי גשמים שנאו
 מן המדרון ונכנסים לו: הסוחט את כסותו. והמים שהיו
 נבלעים בו חשיבי מים שאובים, וכשהוא סוחטן לחוד הבור הן
 באין ממקומות הרבה שמכאן ומכאן לבגד: והמערה מן
 הצרצור. כלי חרס שעושין על פיו שכבה כמין מכבר מעשה
 קשה, והמערה ממש מטיל המים ממקומות הרבה: רבי עקיבא
 מבשיר. קסבר דאין שלשה לוגים מים שאובין פוסלין את המקוה
 אחא חס כן מטייל למקוה מכלי אחד וממקום אחד, מה שאין כן
 בכסות ולטר: וחכמים פוסלים. דסברי שלשה כלים מלטריפין:
 לא אמרו מטילין אלא מטיל. כל זה קיבל רבי עקיבא
 מרבותיו דכלי המטיל שלשה לוגין מים למקוה פוסל את המקוה:
 ולא כך אמרו אלא שנפלו. ולא שנא מכלי אחד או מכלים

וְלֹא כִּךְ אָמְרוּ, אֲלֵא שֶׁנִּפְּלוּ לוֹ שְׁלֹשָׁה לָגִין:
 ד מְכַלִּי אֶחָד מִשְׁנַיִם וּמִשְׁלֹשָׁה, מְצַטְרֵפִין.
 וּמֵאֲרֵבָעָה, אֵין מְצַטְרֵפִין. בְּעַל קְרֵי הַחוּלָה
 שֶׁנִּפְּלוּ עָלָיו תְּשַׁעָה קִבִּין מִיָּם, וְטָהוּר שֶׁנִּפְּלוּ
 עַל רֵאשׁוֹ וְעַל רֶבּוֹ שְׁלֹשָׁה לָגִין מִיָּם שְׂאוּבִין,
 מְכַלִּי אֶחָד מִשְׁנַיִם וּמִשְׁלֹשָׁה, מְצַטְרֵפִין.
 מֵאֲרֵבָעָה, אֵין מְצַטְרֵפִין. בְּמָה דְבָרִים אָמְרוּרִים,
 בְּזִמְן שֶׁהִתְחִיל הַשָּׁנִי עַד שֶׁלֹּא פָּסַק הָרֵאשׁוֹן.
 וּבְמָה דְבָרִים אָמְרוּרִים, בְּזִמְן שֶׁלֹּא נִתְּפוֹן לְרֵבּוֹת.
 אֲבָל נִתְּפוֹן לְרֵבּוֹת, אֶפְלוּ קִרְטוּב בְּכָל הַשָּׁנָה,

ברטנורא

הרכבה ואין הלכה כרבי עקיבא: ד מכלי אחד משנים וכו'.
 סיומא למלתייהו דרבנן היא: תשעה קבין מים. בעל קרי חולה
 שאינו יכול לטבול, אם נהט עליו תשעה קבין מים, טהור.
 ואשמעין מתניתין דלא שנה מכלי אחד לא שנה משנים או שלשה
 כלים: ובן טהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה
 לוגין מים שאובין. דפוסל את התרומה, כדאמרין פירק קמא
 דשבת (דף יג) הוי שלשה לוגין משנים או שלשה כלים מטטרפין,
 מארבעה אין מטטרפין: במה דברים אמורים. למשנים ושלשה
 כלים מטטרפין: בזמן שלא נתכוין לרבות. אמקוה קאי, שלא
 נזכרין להוסיף עליו כדי להרבות בו מים: אפילו קרטוב. קישור

מצטרפין לשלשה לגין:

ברטנורא

מועט אחד תשקיס וארבעה בלוג:

גמרא נדה דף ט' ע"ב

תניא אמר להם רבי אליעזר לחכמים מעשה
 בריבה אחת בהיתלו שהפסיקה שלש עונות ובא
 מעשה לפני חכמים ואמרו דיה שעתה אמרו לו
 אין שעת הדחק ראיה מאי שעת הדחק איכא
 דאמרי שני בצורת הווי איכא דאמרי טהרות
 אפיש לעבידא וחשו רבנן להפסד דטהרות. תנו
 רבנן מעשה ועשה רבי פרבי אליעזר לאתר
 שנוזכר אמר כני הוא רבי אליעזר לסמוך עליו
 בשעת הדחק. מאי לאתר שנוזכר אילימא לאתר
 שנוזכר דאין הלכה פרבי אליעזר אלא פרבנן
 בשעת הדחק היכי עביד פותיה אלא דלא איתמר
 הלכתא לא כמר ולא כמר. ומאי לאתר שנוזכר

רשי

בדיותילו. קס מקוס: שני בצורת תווי. ואיכא הפסד מוכנה

תשקיס: לאתר שנוזכר. קלא יפה הורה:

דלאו יחיד פליג עליה אלא רבים פליגי עליה
אמר כני הוא רבי אליעזר לסמוך עליו בשעת
הדחוק:

זוהר בראשית דף מ"ז ע"ב

ויכל אלקים ביום השביעי דא תורה שבפעל פה דאידו
יום שביעי וביה אשתכלל עלמא דאידו קיומא דכלא,
מלאכתו אשר עשה ולא פל מלאכתו דהא תורה
שבכתב אפיק כלא בתוקפא דכתב הנפקי מחכמתא,
תלת זמנין הכא ביום השביעי, ויכל אלקים ביום
השביעי, וישבות ביום השביעי, ויברך אלקים את
יום השביעי, הא תלת, ויכל אלקים ביום השביעי דא
תורה שבפעל פה דעם יום השביעי דא אשתכלל
עלמא כדקא אמרו, וישבות ביום השביעי דא יסודא
דעלמא, בספרא דרב ייבא סבא דא יובלא ועל כן
כתיב הכא מכל מלאכתו דכלא נפיק מביה, ואנו דא
יסודא כדקאמרן דהא ניתא ביה הוה יתיד מפלא,
ויברך אלקים את יום השביעי דא כהן גדול דמברך
לכלא והוא נטיל ברישא דתנון כהן נטיל בראש
וברכאן ביה שרין לברכא ואקרי שביעי:

יוסף לחוק

הלכה פסוקה

ש"ע א"ח ס"ל רנ"א

א לעולם ירחיק אדם עצמו מהצדקה ויגלגל עצמו בצער
שלא יצטרך לבריות וכן צו חכמים עשה שבתך חול ואל
תצטרך לבריות ואפילו היה חכם מכבד והעני יעסוק
באמנות ואפילו באמנות מנוולת ואל יצטרך לבריות: ב כל
מי שאין צריך לשול מהצדקה ומרמה העם ונוטל אינו מת
עד שיצטרך לבריות וכל מי שצריך לשול ואינו יכול
לחיות אלא אם כן ישול כגון זקן או חולה או בעל יסורין
ומגיס דעתו ואינו נוטל הרי זה שופך דמים ומתחייב
בנפשו ואין לו בצער אלא עונות וחטאים וכל מי שצריך
לשול ומצער עצמו ודוחק את השעה וחי חיי צער כדי
שלא יטריח על הצבור אינו מת עד שיפרנס אחרים ועליו
הכתוב אומר (ירמ' יז) ברוך הגבר אשר יבטח בה:

מוסר

מספר שערי קדושה

יש מן העונות שאין מתכפרין אלא לאחר נקמה ופרעון
בעולם הזה והם ארבעה. הראשונה שבועת שקר. ובה
נאמר (שמת כ) כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו
לשוא. השני השופך דם נקי כמו שכתוב (זאל ד) ונקיתי
דמם לא נקיתי. השלישי הנואף עם אשת איש כמו שכתוב
(זאל ד) הבא את אשת רעהו לא ינקה כל הנוגע בה.
הרביעי המעיד עדות שקר כמו שכתוב עד שקרים לא

יִנְקָה. אֵלּוּ עֲוֹנוֹת אִם יַעֲשֶׂה אוֹתָם וַיַּעֲשֶׂה מֵהֶם תְּשׁוּבָה
 יִפְרַע מִמֶּנּוּ הַיּוֹצֵר בְּעוֹלָם הַזֶּה פֶּרְעוֹן קָל בְּשִׁבִיל שְׁנֵאֲמַר
 בָּנָן לֹא יִנְקָה וְאֲחֵר כִּד יִבְצֵל מִדִּינָה שֶׁל גִּיהֶנֶם. וְגַם יֵשׁ
 רֶשַׁע שֶׁקֵּל עֲוֹנוֹתָיו נִצּוֹרִים וְשִׁמּוּרִים לְיוֹם הַדִּין וְאֲחֵר כִּד
 שֶׁב מִרְשָׁעוֹ וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה וְחֹזֵר מִחַטָּאוֹ וְעוֹב חֻבְתּוֹ
 וְנִתְחַיֵּב שִׁילָקָה עַל זְדוּנֵוּ בְּזֵה הָעוֹלָם וְיִלְקָה וְיִנְקָם מִמֶּנּוּ
 בְּעוֹלָם הַזֶּה עַל אֲשַׁמְתּוֹ כְּדֵי שִׁיקְרַע גָּזֵר וְיִנּוּ וְכִיּוֹן שֶׁשָּׁב
 מִרְשָׁעוֹ וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה הִתְחִילוּ הַיְיִסּוּרִים לְבֹא עָלָיו וְהַגְּעִים
 שׁוֹלְטִים בּוֹ לְפִיכֵךְ תִּמְהוֹ כֹּל רוֹאִיו מִמַּעֲשָׂיו וְחֻשְׁבוּ בְּלִבָּם
 שֶׁמָּא אֵלּוּ הַיְיִסּוּרִים הֵם פְּרִי הַצְּדָקוֹת שֶׁהִתְחִיל לַעֲשׂוֹת.
 וְנִתְפַתּוּ בּוֹ הַשּׁוֹגִים וְטָעוּ בְּזֵה הַדְּבָר אַחֵר הַרְהוּרִים וְלֹא
 יָדְעוּ כִּי הַיְיִסּוּרִים שֶׁבָּאוּ עָלָיו הֵם פְּרִי הָעֲוֹנוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת
 שֶׁעָשָׂה. וְכִיּוֹן שֶׁמִּתְנַחֵם עֲלֵיהֶם וְעוֹזְבֵם וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה כְּבָר
 בְּטָלוּ מִלְשִׁמּוֹר אוֹתָם לְעוֹלָם הַבֹּא. וְגִידוֹן עֲלֵיהֶם בְּעוֹלָם
 הַזֶּה לְפִיכֵךְ יֵאָחַז צְדִיק דְּרָכּוֹ:

מצוות השם לפרשת לך לך

מ"ע אחת.

ב ב מ"ע למול כל זכר בן שמונת ימים שנא' וכן
 שמונת ימים ימול לכם כל זכר.

ודוקא ביום שנא' וביום השמיני ימול. אדר עלות השמש. ואם

מל משעלה עמוד השדר יצא. חותכין הערלה כל העור
 החופה את העמרה עד שתתגלה כל העמרה ואח"כ פורעין
 את הקרום הרך שלמטה בצפורן ומחזירו לכאן ולכאן עד
 שיראה בשר העמרה. מל ולא פרע כאלו לא מל וכדי שלא
 לבא לידי סכנה מוצץ אתר כך את המילה כדי שיצא הדם
 ממקומות רחוקים. ומילה שחיובה ודאי וכזמנה ודאי דוחה
 את השבת מילה היא מי"ע שיש בה כרת שנא' וערל זכר
 אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרת. ומצוה על האב למול את
 בנו ועל הרב למול את עבדיו ילידי ביתו ומקנת כספו. יליד
 בית נמול לשמונה ומקנת כסף נמול ביום שנלקח אפי' לקחו
 ביום שנולד נמול ביומו. עבר האב והאדון ולא מלו ביטלו
 מי"ע אבל אינו חייב כרת שאין כרת אלא בהערל עצמו. לא
 מל האב מצוה על הב"ד למול שנא' המול לכם כל זכר. ואם
 נתעלם מב"ד ולא מלו אותו כשיגדיל הוא חייב למול את
 עצמו. וכל יום שיעבור עליו משיגדיל ולא מל את עצמו הוא
 מבטל מי"ע וחייב כרת אם מת ולא מל את עצמו (עיין כלל י"ח)
 במייד. גר צריך למול עצמו בפני ב"ד. גר שמל בניתו וקמן
 שנולד מחול צריך להטיף ממנו דם ברית. ואין האשה מצווה
 למול את בנה כמו שהאב מצווה. וכל המפיר ברית ומושך
 בערלתו אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק
 לעוה"ב. וגדולה מצוה זו שנכרתו עליה י"ג בריתות. ונהג

בכל מקום ובכל זמן:

שבת פ' י"ט יבמות פ"ד ופ"ח קדושין ד' כ"ט. מהי"ד ה' מילה.
 סו"ט מ"ע רט"ו. סמ"ג עשין כ"ח. יו"ד סי' ר"ח. סמ"ק סי' קנ"ז
 קנ"ח קנ"ט רפ"ט ומילת גר ושאר עניניו בסה"ד ה' א"ב פי"ג.

י"ד סי' רס"ח:

תפילה על החולה

תפלה להתפלל על חולה

יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנוּן אַרְךָ אַפַּיִם וְרַב חַסֵּד
וְאִמְתָּ. נִצַּר חַסֵּד לְאַלְפִים נָשָׂא עֵז וּפִשַׁע וְחַטָּאָה וְנִקָּה:
לְךָ יְהוָה הַגְּדֵלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנְּצַח וְהַהוּד
כִּי כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ. לְךָ יְהוָה הַמְּמַלְכָה וְהַמְתַּנְשֵׂא
לְכָל לְרֹאשׁ: וְאַתָּה בְּיַדְךָ נֶפֶשׁ כָּל חַי וְרוּחַ כָּל בָּשָׂר
אִישׁ. וּבְיַדְךָ כַּחַ וְגְבוּרָה לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק וּלְרַפְּאוֹת
אָנוּשׁ עַד דַּכָּא עַד דְּכֻוּכָה שֶׁל נֶפֶשׁ וְלֹא יִפְּלֵא
מִמֶּךָ כָּל דְּבַר וּבְיַדְךָ נֶפֶשׁ כָּל חַי. לְכֵן יְהִי רְצוֹן
מִלְּפָנֶיךָ הָאֵל הַנְּאֻמָּן אֲבֵי הַרְחָמִים הַרּוּפָא לְכָל תַּחֲלוּאֵי
עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל הַקְּרוּבִים עַד שְׁעָרֵי מוֹת וְהַמַּחְבֵּשׁ מְזוּר
וְתַעֲלָה לִיְיָדֶיךָ וְהַגּוֹאֵל מִשַּׁחַת חֲסִידָיו וְהַמְצִיל מִמּוֹת
נֶפֶשׁ מְרוּדָיו. אַתָּה רוּפָא נְאֻמָּן תִּשְׁלַח מְרַפָּא וְאֵרוּכָה
וְתַעֲלָה בְּרוּב חַסֵּד וְחַנּוּנָה וְחַמְלָה לְנֶפֶשׁ (פּב"פ) לְרוּחוֹ
וְנִפְשׁוֹ (לְגַנְקָה לְרוּחָה וְנִפְשָׁה) הָאֲמַלְלָה וְלֹא תִרְדַּ
נִפְשׁוֹ (נִפְשָׁה) לְשִׂאוּלָה. וְהַמְלֵא רַחֲמִים עָלַי (עָלֶיךָ)
לְהַחֲלִים וּלְרַפְּאוֹת וּלְהַחְזִיק וּלְהַחֲלִיף וּלְהַחֲיוֹת אוֹתוֹ
(אוֹתָהּ) כְּרַצוֹן כָּל קְרוּבָיו (קְרוּבֵיךָ) וְאֵהָבָיו
(וְאֵהָבֵיךָ) וַיִּרְאוּ לְפָנֶיךָ זְכוּתָיו (זְכוּתֵיךָ) וְצַדִּיקוֹתָיו
(וְצַדִּיקוֹתֶיךָ) וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל חַטָּאתָיו
(חַטָּאתֶיךָ) וַיִּכְבְּשׁוּ רַחֲמֶיךָ אֶת כַּעֲסֶךָ מֵעָלָיו (מֵעָלֶיךָ)
וְתִשְׁלַח לוֹ (לָהּ) רְפוּאָה שְׁלֵמָה רְפוּאָת הַנֶּפֶשׁ וּרְפוּאָת
הַגּוּף וְתַחַדֵּשׁ כְּנֶשֶׁר נְעוּרָיו (נְעוּרֶיךָ) וְתִשְׁלַח לוֹ
(לָהּ) וּלְכָל חוּלֵי יִשְׂרָאֵל מְרַפָּא אֵרוּכָה מְרַפָּא בְּרָכָה
מְרַפָּא תְרוּפָה וְתַעֲלָה מְרַפָּא חַנּוּנָה וְחַמְלָה מְרַפָּא

תפילה על החולה

יְדוּעִים וּגְלוּיִם מִדָּפָא רַחֲמִים וְשָׁלוֹם וְחַיִּים מִדָּפָא
אֲרֹךְ יָמִים וְשָׁנִים טוֹבִים וְיָקִים בּוֹ (בָּה) וּבְכָל
חוּלֵי יִשְׂרָאֵל מִקְרָא שְׁכָתוֹב עַל יְדֵי מִשָּׁה עֲבָדְךָ נֶאֱמָן
בֵּיתְךָ וַיֹּאמֶר אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְהִישָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשִׁמְרַתְּ כָּל
חֻקָּיו כָּל הַמְּחַלָּה אֲשֶׁר שָׁמְתִי בְּמִצְרִים לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ
כִּי אֲנִי יְהוָה וְרַפְאֶךָ: וְעִבַרְתֶּם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּבִרְךָ
אֶת לְחֻמְךָ וְאֶת מִימְךָ וְהִסִּירְתִּי מִחֻלָּה מִקְרַבְךָ: לֹא תִהְיֶה
מִשְׁכְּלָה וְעַקְרָה בְּאֶרֶץ אֶת מִסְפַּר יְמֵי אִמְלֶא: וְהִסִּיד
יְהוָה מִפֶּה כָּל חֲלֵי וְכָל מַדּוּי מִצְרִים הֲרָעִים אֲשֶׁר
יִדְעַת לֹא יִשְׁיַמֶּם בְּךָ וּנְתַנֶּם בְּכָל שְׁנָאֶיךָ: וְעַל עֲבָדֶיךָ
הַנְּבִיאִים כָּתוּב לֵאמֹר וְאָכַלְתֶּם אֶכּוֹל וְשָׁבֹעַ וְהִלַּלְתֶּם
אֶת שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא וְלֹא
יִבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם: דְּרַכְיוֹ רֵאִיתִי וְאֶרְפָּאוּהוּ וְאֶנְחָהוּ
וְאֲשַׁלֵּם נַחֲמִים לוֹ וְלֵאבְלָיו: בּוֹרָא גֵיב שְׁפָתַיִם
שָׁלוֹם שָׁלוֹם לְרַחֲוֹק וְלְקֵרוֹב אָמַר יְהוָה וְדִפְאֲתִיו:
וּזְרַחַת לָכֶם יְדָאִי שְׁמִי שְׁמֵשׁ צְדָקָה וּמִדָּפָא בְּכַנְפֵיהָ:
אִו יִבְקַע כְּשַׁחַר אֹרֶךְ וְאֶרְכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמַח: רַפְאֲנוּ
יְהוָה וְנִרְפָא הוֹשִׁיעֵנוּ וְנוֹשָׁעָה כִּי תִהְלַתְנוּ אִתָּה:
וְהַעֲלֵה רַפּוּאָה שְׁלָמָה לְכָל מִכּוֹת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִפְרֹט
(לפנ"פ) רַפּוּאָה שְׁלָמָה לְדַמ"ח אֲבָרָיו (אֲבָרֵיהָ) וְשֵׁס"ה
גִּידָיו (גִּידֵיהָ) לְדַפְאוֹת אוֹתוֹ (אוֹתָהּ) כְּחֻזְקֵיהוּ מִלֶּךְ
יְהוּדָה מִחֲלָיו וּכְמַדִּים הַנְּבִיאָה מִצְרַעְתָּה. בְּשֵׁם
הַשְּׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים שֶׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹתֶיךָ אֵל נָא רַפָּא
נָא (לפנ"פ) לְהַקִּים אוֹתוֹ (אוֹתָהּ) מִחֲלָיו (מִחֻלָּיָהּ) זֶה
וְלְהַאֲרִיךְ עוֹד יְמֵי חַיָּו (חַיָּיהָ) שֶׁל רַחֲמִים חַיִּים

תפילה על החולה

שֶׁל בְּרִיאוֹת חַיִּים שֶׁל שְׁלוֹם חַיִּים שֶׁל בְּרָכָה
כְּדַכְתִּיב כִּי אַרְךְ יָמִים וְשָׁנוֹת חַיִּים וְשְׁלוֹם
יוֹסִיפוּ לָךְ. אָמֵן סְלָה:

ואם מברכים את החולה בשינוי שם מוסיפין זה

וְאִךְ אִם נִגְזַר עָלָיו (עָלֶיהָ) בְּבֵית דִּינֶךָ הַצָּדֵק מִיָּתֶה
שְׂיָמוֹת (שְׂתָמוֹת) מִחֲלֵי זֶה הִנֵּה רַבּוֹתֵינוּ
הַקְּדוּשִׁים אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים קוֹרְעִים גְּזַר דִּינוֹ
שֶׁל אָדָם וְאַחַד מֵהֶם הוּא שְׁנוֹי הַשֵּׁם שִׂישְׁנוּ
הַשֵּׁם שֶׁל הַחֹלֶה וְקִיַּמְנוּ דְבָרֵיהֶם וְנִשְׁתַּנָּה שְׁמוֹ
(שְׁמָה) כִּי אַחַר הוּא (אַחֲרַת הִיא) וְאִם עַל פְּלוֹנִי (פְּלוֹנִית)
נִגְזַר הַדִּין עַל פְּלוֹנִי (פְּלוֹנִית) לֹא נִגְזַר לָכֵן אַחַר הוּא
(אַחֲרַת הִיא) וְאִינוּ הוּא הַנִּקְרָא (וְאִינָה הִיא הַנִּקְרָאת)
בְּשֵׁם הָרֵאשׁוֹן וְכֹשֶׁם שֶׁנִּשְׁתַּנָּה שְׁמוֹ (שְׁמָה)
כֵּן יִשְׁתַּנָּה הַנִּגְזַר מֵעָלָיו (מֵעָלֶיהָ) מִדִּין לְרַחֲמִים
וּמִמִּיתָה לְחַיִּים וּמִמְחֻלָּה לְרִפּוּאָה שְׁלָמָה (לִפְנֵי) בְּשֵׁם
כָּל הַשְּׂמוֹת הַכְּתוּבִים בְּסֵפֶר תּוֹרָה זֹאת וּבְשֵׁם כָּל
הַשְּׂמוֹת וּבְשֵׁם כָּל הַמַּלְאָכִים הַמְּמַנִּים עַל כָּל
הַרְפּוּאוֹת וְהַצְּלוֹת תִּשְׁלַח מִהֵרָה רְפּוּאָה שְׁלָמָה (לִפְנֵי)
וְתֹארִיךְ יָמָיו (יָמֶיהָ) וְשָׁנוֹתָיו (וְשָׁנוֹתֶיהָ) בְּנִעִימִים
וְיִבְלָה (וְתִבְלָה) בְּטוֹב יָמָיו (יָמֶיהָ) בְּרַב עוֹ וְשְׁלוֹם
מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם אָמֵן סְלָה:

תפלת הדרך

יְהִי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ

תפילת הדרך

שְׁתוּלִיכְנוּ לְשִׁלּוּם וְתַצְעִידְנוּ לְשִׁלּוּם וְתַדְרִיכְנוּ
לְשִׁלּוּם. וְתַגִּיעְנוּ לְמַחֲזוֹ חֲפִצְנוּ לְחַיִּים וְלִשְׂמֵחָה
וְלְשִׁלּוּם. (וְאִם תִּחַד בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם יֹאמַר: וְתַחֲזִירֵנוּ
לְשִׁלּוּם) וְתַצִּילְנוּ מִכָּף כָּל אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְסִים
וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ, וּמִכָּל מִינֵי פְרַעֲנִיּוֹת
הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם וְתִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה
בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ. וְתַתְּנֵנוּ לַחַן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים
בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל רְאִינוּ. וְתַגְּמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים
וְתִשְׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנֵינוּ. כִּי אֵל שֹׁמֵעַ תְּפִלָּה
וְתַחֲנוּן אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

וְאוֹמֵר ג"פ: וַיַּעֲקֹב הַלֵּךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מְלֹאכֵי אֱלֹהִים:
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רָאִים מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא
שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנֵים:

לִישׁוּעָתְךָ קוֹיֵתִי יְהוָה, קוֹיֵתִי יְהוָה לִישׁוּעָתְךָ, יְהוָה
לִישׁוּעָתְךָ קוֹיֵתִי: וַיְהִי נֹעֵם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ,
וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ
כּוֹנֵנָהוּ:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ, וַיַּחֲנֶךָ:
יֵשָׂא יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ, וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם: הַמְּלֹאךְ
הַגּוֹאֵל אוֹתִי מִכָּל רָע, יְבָרְךָ אֶת הַנְּעָרִים, וַיִּקְרָא בָהֶם
שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבוֹתַי, אֲבָרְהָם וַיַּצְחֵק, וַיִּדְגּוּ לְרוֹב
בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

וַיִּסְעוּ וַיְהִי חַתַּת אֱלֹהִים עַל הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם
וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרַי בְּנֵי יַעֲקֹב: